

ÍRÓK ÉS MŰVEK

Beke Sándor

AZ
ERDÉLYI GONDOLAT KÖNYVKIADÓ
ÉS SZELLEMI MŰHELY
HÚSZÉVES ÉVFORDULÓJÁN

ERDÉLYI TOLL KÖNYVEK

**SZEKELY
UTKERESŐ
KIADVÁNYOK**

A könyv borítóját
Beke Sándor-Olivér
tervezte

Beke Sándor

AZ

**ERDÉLYI GONDOLAT KÖNYVKIADÓ
ÉS SZELLEMI MŰHELY
HÚSZÉVES ÉVFORDULÓJÁN**

*Beszélgetés írókkal, költőkkel, irodalomtörténészekkel,
egyetemi tanárokkal és szerkesztőkkel
XXI. századi erdélyi könyvkiadásról,
sajtókiadványokról, irodalomról, könyvterjesztésről*

Albert-Lőrincz Márton • Balázs Sándor • Barabás István
Bertha Zoltán • Bölöni Domokos • Brauch Magda
Buxsa Éva-Mária • Csire Gabriella • Demeter Attila
Jakobovits Miklós • Málnási Ferenc • P. Buzogány Árpád
Pomogáts Béla • Ráduly János • Sipos Erzsébet

**Erdélyi Gondolat Könyvkiadó —
Székely Útkereső Kiadványok — Erdélyi Toll
Székelyudvarhely 2012**

AZ ERDÉLYI GONDOLAT SZERKESZTŐBIZOTTSÁGA

Beke Sándor (igazgató) • Brauch Magda • Cseke Gábor
Cseke Péter • Csire Gabriella • Fodor Sándor • Gábor Dénes
Jancsik Pál • Nagy Pál • P. Buzogány Árpád • Péntek János

•

SZÉKELY ÚTKERESŐ KIADVÁNYOK

*Néprajzi, történelmi, művelődéstörténeti, egyházi
és irodalmi kiadványsorozat*

A Székely Útkereső irodalmi és művelődési folyóirat jogutódja

Főszerkesztő: Beke Sándor

Szerkeszti: Csire Gabriella, P. Buzogány Árpád, Ráduly János

•

ERDÉLYI TOLL

Irodalmi és művelődési folyóirat

Főszerkesztő: Beke Sándor

Szerkeszti: Brauch Magda, Csire Gabriella

•

© Beke Sándor, 2012

© Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, 2012

© Székely Útkereső Kiadványok, 2012

© Erdélyi Toll, 2012

ISBN 978-606-534-058-9

www.erdelyigondolat.ro

Megjelent az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó,
a Székely Útkereső Kiadványok
és az Erdélyi Toll közös könyvkiadási egyezménye alapján

TARTALOM

<i>Elöljáróban</i> (Beke Sándor)	7
A beszélgetés résztvevői	9

A BESZÉLGETÉS TÁRGYA

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó	16
Az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó 1991–2012 között megjelent kötetei	20
Székely Útkereső. Irodalmi és művelődési folyóirat	36
Székely Útkereső Kiadványok	39
A Székely Útkereső Kiadványok bibliográfiája	41
Erdélyi Toll. Irodalmi és művelődési folyóirat	45

I. SAJTÓKIADVÁNYOK

I. A SZÉKELYUDVARHELYI SZELLEMI MŰHELY ELSŐ SAJTÓTERMÉKE, A SZÉKELY ÚTKERESŐ

1. Az 1989 utáni romániai magyar sajtó —
mint szerep és alkotói segítség 48
2. Székely Útkereső — mint magyar szellemi örökség,
identitásörzés, sajtó- és irodalomtörténeti forrás,
emlék és cél 65

II. 2009-BEN INDULT AZ ERDÉLYI TOLL IRODALMI ÉS MŰVELŐDÉSI FOLYÓIRAT

3. Erdélyi Toll — az egész magyar nyelvterületre kiterjedő
objektív és pártatlan „írott szellemi bástya” 86

II. KÖNYVKIADÁS

I. ERDÉLYI GONDOLAT KÖNYVKIADÓ

4. Húsz év, 266 könyv, sajátos szellemi értékek, örök érvényű kincsek	99
5. Az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó gyermekirodalmáról	111
6. Az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó és a hagyományápolás	118
7. Rovásírás könyvkiadásunkban	123
8. Az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó a hit és Isten útján	128

II. AZ ERDÉLYI KÖNYVKIADÁSRÓL ÁLTALÁBAN

9. Csappan az erdélyi magyar olvasótábor	132
10. Vélemények a gyermekek olvasóvá nevelésének a lehetőségeiről	146
11. A kiemelkedő könyvkiadói tevékenységet felmutató erdélyi magyar könyvkiadókról	151
12. Vélemények a XXI. század eleji erdélyi magyar irodalomról	157

III. KÖNYVTERJESZTÉS ERDÉLYBEN

13. A könyvesboltokban történő könyvterjesztésről	163
14. Bolti forgalmazás = biztos megmaradás?	171
15. A könyvterjesztő kiadót és terméket futtató szerepköre	176
16. A legrövidebb útról — az olvasó felé	178

ELÖLJÁRÓBAN

2008 tavaszán a Romániai Magyar Könyves Céh megjelenette *Erdélyi Könyvkereső* című színes könyvszemléjének első számát, melynek beköszöntő soraiban a kiadó így szól az olvasóhoz: „Ebben a 10000 példányban megjelenő színes könyvszemlében felsorakoztatjuk a jelentősebb erdélyi kiadók által megjelentetett azon műveket, amelyek reményeink szerint az Önök fokozott érdeklődésére tarthatnak számot. (...) Lapunk tavaszi számában nyolc kiadó könyvajánlatában válogathatnak...” Majd a Könyvkeresőben abc-sorrendben egy-egy oldalon a beharangozott nyolc kiadó kapott helyet könyvtermésének színes címlapjaival: a székelyudvarhelyi Erdélyi Gondolat, a kolozsvári Koinónia, Komp-Press, Kriterion és Polis, a marosvásárhelyi Mentor, a csíkszeredai Pallas-Akadémia és Pro-Print. A *Könyvkereső* következő, 2008/2-es és 2008/3-as számai a nyolc kiadóhoz még hozzáadják az aradi Concord Media, valamint a csíkszeredai Bookart kiadókat.

Nos, az első ilyen, a reprezentatív erdélyi magyar kiadókat együttesen bemutató könyves kiadvány megjelenése után eltelt 3 év, s ez elég volt ahhoz, hogy 2011 nyarán az *Erdélyi Könyvszemlé*ben is bemutatott Erdélyi Gondolat Könyvkiadó túljusson érettsége évfordulóján, s betöltse a 20. életévét is.

E sorok írója — ezt az ünnepi alkalmat felhasználva — 2011 őszén irodalomtörténészeknek, szerkesztőknek, íróknak, költőknek, belső és külső munkatársaknak három fejezet alatt (*I. Sajtókiadványok*. 1. A székelyudvarhelyi szellemi műhely első sajtóterméke, a Székely Útkereső; 2. 2009-ben indult az Erdélyi Toll irodalmi és művelődési folyóirat. *II. Könyvkiadás*. 1. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó; 2. Az erdélyi könyvkiadásról álta-

lában. *III. Erdélyi könyvterjesztés* témakörben) összesen 16 kérdést tett fel.

Meggyőződésem, hogy jelen beszélgetés tárgya (Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székely Útkereső, Székely Útkereső Kiadványok, Erdélyi Toll) és az elhangzott válaszok nagy mértékben hozzájárulnak az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó és szellemi műhely, valamint az 1989 utáni erdélyi magyar sajtó és könyvkiadás még jobb megismeréséhez, nem utolsósorban sajtó- és irodalomtörténeti szempontból is értékes támpont lehet a mai és a jövő irodalomtudósai/irodalomtörténészei részére.

BEKE SÁNDOR

A BESZÉLGETÉS RÉSZTVEVŐI

ALBERT-LŐRINCZ MÁRTON 1951-ben született a Hargita megyei Csíkkarcfálván. Tanár, költő, a teológia doktora. 1990-ben címzetes középiskolai filozófiatanár Marosvásárhelyen. 2001 óta a Marosvásárhelyi Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem oktatója, kezdetben óraadó, majd 2004-től főállású adjunktus. A 80-as évek végétől közöl verseket, 2000-től szakcikkeket is. Egy verskötet, négy szakkönyv, több tucat cikk és tanulmány szerzője vagy társszerzője, amelyek a pedagógia, a vallás, a nevelésszociológia, a társadalmi beilleszkedés és a kultúra körét érintik.

BALÁZS SÁNDOR 1928-ban született Kolozsváron. Filozófus, a filozófia doktora, a BBTE nyugalmazott professzora, 1993 óta doktorátusvezető konzulens professzor. Az EME, a Bolyai Társaság, a Magyar Tudományos Akadémia Köztestületének, a Magyar Professzorok Világszövetségének a tagja. Számatlan filozófiai, társadalomelméleti, eszmetörténeti tanulmány szerzője. Önálló kötetei 1963 óta jelennek meg. Kiemelkedő tevékenységéért Báthory-díjjal tüntették ki.

BARABÁS ISTVÁN 1939-ben született a Fehér megyei Maroskoppándon. Újságíró. 1963 és 1983 között riporter, rovatvezető, 1983–90 között *A Hét* főszerkesztő-helyettese, a XIX-XX. századforduló bukaresti magyarságának a kutatója. Az *Orient Express*, a *Brassói Lapok*, a *Hargita Népe* és a Bukaresti Rádió Magyar Adásának a külső munkatársa volt, a Bukaresti Tudományegyetem hungarológia szakán és a nagyváradi Ady Endre Sajtókollégium óraadó tanára volt a kilencvenes években. A Magyar Újságírók Romániai Egyesületének a tagja.

BEKE SÁNDOR 1961-ben született Brassóban. Költő, szerkesztő, könyvkiadó. A *Székely Útkereső* (1990–1999) irodalmi és művelődési folyóirat és a Székely Útkereső Kiadványok (1991) alapító-főszerkesztője, az Erdélyi Gondolat (1991), a Székelykapu (2002) és az Erdélyi Pegazus könyvkiadók alapítója és főszerkesztője, az *Erdélyi Toll* (2009) című irodalmi és művelődési folyóirat alapító-főszerkesztője, a Romániai Magyar Írók Szövetségének a tagja. Több vers-, gyermekverskötet és sajtótörténeti kiadvány szerzője.

BERTHA ZOLTÁN 1955-ben született Szentesen. Kölcsey Ferenc-, Tamási Áron-, József Attila-díjas kritikus, irodalomtörténész, habilitált bölcsészdoktor. A Károli Gáspár Református Egyetem Modern Magyar Irodalmi Tanszékének docense.

1978–1990 között a debreceni KLTE Magyar Irodalomtörténeti Intézet könyvtárosa, tudományos munkatársa, 1990–1994 között országgyűlési képviselő és az emberijogi és vallásügyi parlamenti bizottság tagja. 1994-től a budapesti Károli Gáspár Református Egyetem Modern Magyar Irodalmi Tanszékének docense. 1984–1988 között a Magyar Írószövetség fiatal írók József Attila Körének (JAK) vezetőségi tagja, 1982–1987 között az Alföld Stúdió vezetője, a *Dolog és Szellem* (1988–1989), az *Alföld* (1991–1993), a *Holnap* (1990–1993), a *Magyar Élet* (1993–1995) című folyóiratok szerkesztőbizottsági tagja, 2008 óta az *Agria* folyóirat főmunkatársa.

2001–2004 között a Nemzeti Kulturális Alapprogram Szépirodalmi Szakmai Kollégiumának tagja, 2002-től a Magyar Írószövetség Választmányának, az Írók Alapítványa Kuratóriumának, a Tokaji Író tábor Kuratóriumának, az MTA Köztestületének és a MAOE, a Nemzetközi Magyarságtudományi Társaság, a Magyar Irodalomtörténeti Társaság, a Németh László

Társaság, a Magyar Újságírók Közössége, a Magyarországi Református Egyház Doktorok Kollégiuma tagja.

Több mint ezer tanulmánya, írása látott napvilágot magyarországi, erdélyi, felvidéki, kárpátaljai és délvidéki magyar kiadványokban, több mint száz kárpát-medencei lap, folyóirat közölte írásait. A XX. századi magyar irodalomról és az erdélyi magyar irodalomról számos (mintegy fél tucat) könyve látott napvilágot.

BÖLÖNI DOMOKOS 1946-ban született a Maros megyei Dányánban. Író, újságíró. 1990-ig irodalomtanár, majd iskolaigazgató a Hargita megyei Korondon. 1990–2012 között a marosvásárhelyi Népújság művelődési rovatának egyik szerkesztője. A Romániai Írók Szövetsége és a Magyar Írószövetség tagja. Számos riportot, művelődési cikket közölt. Önálló próza-kötetei 1980 óta látnak napvilágot. 1985-ben elnyeri az *Igaz Szó* novellapályázatának első díját, 1993-ban pedig a Magyarok a Magyarokért Alap pályázatán nyert első díjat próza kategóriában, 1998-ban pedig a *Magyar Napló* Nagydíját.

BRAUCH MAGDA 1937-ben született Temesváron. A nyelvművelés doktora. 1971–1974 között újságíró, 1990-ig több aradi középiskola magyartanára. Nyugdíjasként az aradi egyetem óraadó tanára. 2002-től a Székelykapu Könyvkiadó, 2008-tól az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó szerkesztője. 2009-től az *Erdélyi Toll* szerkesztőbizottságának a tagja. Az Anyanyelvápolók Erdélyi és Magyarországi Szövetségének, a Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társaságának, a Romániai Írók Szövetségének a tagja. Több nyelvművelő, stilisztikai, irodalomelméleti és sajtótörténeti könyve jelent meg.

BUKSA ÉVA-MÁRIA 1942-ben született Marosvásárhelyen. Színműíró, nyugalmazott tanár. 1974 után magyar és francia nyelvet tanított Maros megye és Marosvásárhely külön-böző

iskoláiban. Színjátékait bemutatták Marosvásárhelyen, Székelyudvarhelyen, Erdőszentgyörgyön, Nyárádszeredában, Apácán, Baróton, Nagybaconban, Hajdúszoboszlón (Mo.) és Virten (Szlovákia). Rendszeresen tart irodalmi és történelmi előadásokat neves magyar személyiségekről. Fontosabb szakmai elismerései: Magyar Írószövetség Kiemelt elismerése (1997), EMKE-díj (1999), Bolyai Farkas Líceum Érdemoklevél, aranyfokozat (2002). Tagja a Kazinczy Ferenc Társaságnak (Mo.) és az Erdélyi Magyar Tudományos Társaságnak. Történelmi színjátékait, históriáit, dramatizált élettörténeteit 2000-ben, illetve 2005-ben jelentette meg kötetben.

CSIRE GABRIELLA 1938-ban született a Fehér megyei Marosújváron. Gyermekek- és ifjúsági író, újságíró, szerkesztő. 1959-től 1968-ig az Állami Irodalmi és Művészeti Könyvkiadó, illetőleg az Irodalmi Könyvkiadó szerkesztője. 1968–1977: a *Tanügyi Újság* szerkesztője-újságírója; 1977–1986: az *Előre* művelődési rovatának újságírója; 1986–1989: a *Jóbarát* irodalmi rovatát vezeti; 1989–1992 között a *Cimbora* alapító-főszerkesztője; 1994 és 1999 között a *Székely Útkereső*, 1996-tól az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó szerkesztőbizottságának a tagja, 2009-től az *Erdélyi Toll* irodalmi és művelődési folyóirat szerkesztője. A Romániai Írók Szövetségének tagja.

Számos publicisztikai írása jelent meg más romániai magyar lapokban, évkönyvekben és antológiákban is (*Művelődés, Könyvtári Szemle, Új Élet, Brassói Lapok, Ifjúmunkás, Utunk, Székely Útkereső, Erdélyi Toll* stb.), de rendszeresen közölt novellákat, karcolatokat, meséket, mesejátékokat a sajtóban is. Férje, Csire József zeneszerző számára több librettót és dalszöveget írt. Önálló kötetei 1969-től jelennek meg. Több mint harminc kötete gyermekeknek szóló karcolatokat, novellákat, meseregényeket ölel fel. Ifjúsági művei elsősorban az ókori kul-

túrák mítoszainak és eposzainak a korszerű tolmácsolásaira vállalkoznak.

DEMETER ATTILA 1966-ban született Marosvásárhelyen. Költő, újságíró, szerkesztő, szociológus. 1995-től 2005-ig újságíró. 1997–2002 között a *Kobak* (*Kobak Plussz*) című gyermeklap főszerkesztője, 1998-tól 1999-ig a Marosvásárhelyen megjelenő *Elit Magazin* főszerkesztő-helyettese. 2004–2005 között a *Népújság* munkatársa. Írásait, tanulmányait a helyi sajtó jelenteti meg. Verseit közölte az *Erdélyi Toll*, a *Népújság* és egy irodalmi antológia.

JAKOBOVITS MIKLÓS 1936-ban született Kolozsváron. Képzőművész, művészeti író. 1985–1997 között a nagyváradi Körösvidéki Múzeum főmuzeológusa, a nagyváradi Egyházművészeti Barokk Képtár egyik létrehozója, az Ady Endre Sajtókolégium művészettörténet tanára, a nagyváradi Keresztény Kutatóközpont alapító tagja, a Barabás Miklós Céh, az RMKSZ tagja és elnöke. Az erdélyi régi és kortárs művészet kutatója. Fontosabb elismerései: az Örmény Kisebbségi Önkormányzat díja (Bp., 1996), Munkácsi Mihály-díj (Bp., 2003), A Magyar Köztársaság tiszti keresztje (2003), Pro Partium-díj (Nagyvárad, 2006).

MÁLNÁSI FERENC 1940-ben született Kolozsváron. I. fokozatú középiskolai tanár, tankönyvíró, a nyelvtudományok doktora. Tanulmányait, nyelvművelő írásait közli a *Tanügyi Újság*, a *Közoktatás*, az *Utunk*, a *Korunk*, a *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények*, a *Magiszter*, az *Erdélyi Toll*, a *Magyartanítás*, a *Nyelvünk és Kultúránk*, az *Édes Anyanyelvünk*, a *Könyv és Nevelés*. Tankönyvei, irodalmi műelemzései, nyelvi, nyelvművelő, anyanyelvtörténeti, művelődési írásai, esszéi, tanulmányai több kötetben láttak napvilágot.

P. BUZOGÁNY ÁRPÁD 1965-ben született a Hargita megyei Székelykeresztúron. Író, költő, szerkesztő, műfordító.

Jelenleg a székelyudvarhelyi székhelyű Hargita Megyei Hagyományörzési Forrásközpont közművelődési munkatársa. Verset, prózát, gyermekirodalmi írásokat, illetve tanulmányokat, riportokat, interjúkat közöl Udvarhelyszékről. Több kiadó és folyóirat, közel 200 önálló kiadvány szerkesztője, olvasószerkesztője, korrektora. Irodalmi pályázatokon díjazták írásait. Elbeszélései, gyermekirodalmi, népismereti írásai, néprajzi gyűjtései, tanulmányai, riportjai, műfordításai több kötetben jelentek meg.

POMOGÁTS BÉLA 1934-ben született Budapesten. Az irodalomtudomány doktora, Széchenyi- és József Attila-díjas, a Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztjével kitüntetett irodalomtörténész, kritikus.

1965 óta a Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtudományi Intézetének munkatársa, 20. századi osztályvezetője, majd igazgató-helyettese, 1996 óta tudományos tanácsadója, 1994 és 1997 között közgyűlési képviselője, az Akadémiai Kutatóhelyi Tanács és az Irodalomtudományok Bizottságának, a Doktori Tanács irodalomtudományi szakbizottságának a tagja. 1992-től a Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága és az Anyanyelvi Konferencia elnöke. 1995 és 2001 között a Magyar Írószövetség elnöke, 2002–2007 között az Illyés Közalapítvány kurátora. A *Literatúra* főszerkesztője, a *Nyelvünk és Kultúránk* és az *Európai Utas* szerkesztőbizottságának az elnöke, a *Vigília*, a *Magyar Nemzet*, a *Kisebbségkutatás* és a *Valóság* szerkesztőbizottságának tagja. A két világháború közötti és az 1945 utáni magyar irodalom, az erdélyi, valamint a nyugati magyar irodalom történetével foglalkozó tanulmányai közel 100 könyvében láttak napvilágot.

RÁDULY JÁNOS 1937-ben született a Hargita megyei Korondon. Folklorista, rovásírás-kutató, költő, műfordító. 1962–1998 között magyartanár a Maros megyei Kibédén. Ma is ott él, 1998-tól nyugdíjas. 2012-ig 78 önálló kötete látott napvilágot,

tárgykörök szerint csoportosítva: néprajzi-népköltészeti kiadvány: 46, szépirodalom: 17, művelődés- és irodalomtörténet: 5, rovásírás: 10. Sajtóbeli cikkeinek (riportok, közéleti írások, recenziók, interjúk, vitairatok, irodalmi anekdoták, pedagógiai írások, versek, versfordítások), közleményeinek a száma 1900 körül van, főleg a romániai magyar lapoknak, folyóiratoknak dolgozott/dolgozik. Tagja a következő tudományos, irodalmi társaságoknak, egyesületeknek: Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság (ma Nemzetközi Magyarságtudományi Társaság), Budapest, 1979, Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 1990, Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár, 1990, Zürichi Magyar Történelmi Egyesület, Zürich—Budapest, 1996, Magyar Írószövetség, Budapest, 2000, Erdélyi Magyar Írók Ligája (E-MIL), Kolozsvár, 2004, Sütő András Baráti Egyesület, Marosvásárhely, 2008. Kitüntetései: Magyar Néprajzi Társaság díszoklevele, Budapest, 1996, Mihai Eminescu emlékérem és oklevél (állami kitüntetés műfordításért), Bukarest, 2000, Kibéd Község Díszpolgára, 2009.

SIPOS ERZSÉBET 1935-ben született a Temes megyei Temesrékason. A Temesvári Magyar Tanítóképző elvégzése (1953) után 1955-ig Resicabányán, majd Temesrékason a magyar általános iskolában tanít. 14 esztendei pedagógusi tevékenység után a temesvári *Szabad Szó* napilap munkatársa nyugdíjazásáig. Írásait közölte a *Szabad Szó*, a *Heti Új Szó*, a *Nyugati Jelen*, az *Erdélyi Toll*, valamint a Lépcsők antológia és évkönyvek. 2011-ben az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó a Székely Útkereső Kiadványokkal közösen megjelentette a *Székely Útkereső* folyóiratot könyvekbe mentő recenziókötetét.

A BESZÉLGETÉS TÁRGYA

ERDÉLYI GONDOLAT KÖNYVKIADÓ

Alapítási év: 1991. Alapította: Beke Sándor. Város: Székelyudvarhely, Hargita megye.

Megjelent kötetek száma 1991 és 2011 között: 266. (E könyv szerkesztése alatt, a kiadó 21. évében, 14 új könyvcím jelent meg, így a könyvek száma 2012. május végéig összesen 280.)

Szerkesztőbizottság: Beke Sándor (igazgató-főszerkesztő), Brauch Magda, Cseke Gábor, Cseke Péter, Csire Gabriella, Fodor Sándor, Gábor Dénes, Jancsik Pál, Nagy Pál, P. Buzogány Árpád, Péntek János.

Az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó szerkesztői, lektorai 1991–2011 között:

Szerkesztők, alkalmi szerkesztők: Barabás István, Beke Sándor, Bölöni Domokos, Brauch Magda, Brugos Sándor, Cseke Gábor, Csire Gabriella, Dáné Márta, Deák-Sárosi László, Demény Péter, Ferenczi Géza, Fodor Sándor, Gábor Dénes, Gyepesi Sándor, Győri Magdolna, H. Szabó Gyula, Hubbes Éva, Jámbor Gyula, Jancsik Pál, Kerekes György, Keszeg Vilmos, Kósa Ferenc, Kozma Mária, Kötő József, Lőrincz Ilona, Nagy Olga, Nagy Pál, P. Buzogány Árpád, Puskás Margit, Ráduly János, Róth András Lajos, Szabó György, Szentmártoni Árpád, Ugrin Aranka, Újvári Ella, V. András János, Zsidó Ferenc.

Megjelent kötetek lektorai: Antal Árpád, Elekes András, Horváth József, Jámbor Gyula, Kerekes László, Magyarósi Dénes, Mészáros Miklós, Nagy Olga, Péntek János, Peris Teréz, Po-

zsony Ferenc, Sándor Klára, Sebestyén Mihály, Szabó Miklós, Szabó Zoltán, Szakács Lajos, Szász Lőrinc, Tófalvi Géza, Tóth István, Weszely Tibor.

Az országos hatósugarú romániai magyar könyvkiadó, az Erdélyi Gondolat, székelyföldi városban alakult az 1989-es decemberi fordulat után — Székelyudvarhelyen. Ma is itt működik.

A kiadó profilja. Ha fellapozzuk a kiadó gondozásában 1992 óta évi rendszerességgel megjelent köteteket, a tematikai és műfaji változatosság mögött két erőteljesen kidomborodó szellemi birtokra lelünk: a tudományra és az irodalomra. Több évtizedes kutatómunka eredménye csapódik le az Erdélyi Gondolat történelmi, szociográfiai, biológiai, nyelv- és irodalomtudományi, etnográfiai és népköltészeti jellegű kiadványaiban. A hazai valóságba, múltunk-nyelvünk-kultúránk-folklórvilágunk eddig feltáratlan közegeibe világítanak be az önismeretet szolgáló értékes alkotások.

A kiadó megkülönböztetett figyelmet fordít a néprajzi és etnobotanikai monográfiákra, valamint a néprajzi tanulmányokra. Az élő népköltészet nem apadó forrásaiból táplálkoznak a prózai és verses műfajokat bemutató gyűjtemények — a népmeséket, mondákat, balladákat, találós kérdéseket, szólásokat, anekdotákat stb. tartalmazó kötetek —, akárcsak a mesefák, népi elbeszélők, naiv írók emlékiratai, önéletírásai.

A tényfeltáró riport- és esszékötetek szerzői publicisztikát is művelő rangos írók. A szépirodalmat erdélyi magyar költők, novellisták, regény- és drámaírók eredeti alkotásai képviselik — versek, novellák, regények, memoárok és színművek. A gyermek- és ifjúsági irodalom kedvelt műfaja — a gazdag kiadói termés tanúsága szerint — a kicsinyekhez szóló gyermekvers és

mese, valamint a tizenéveseknek szánt rövid próza — karcolat, humoreszk, novella — és gyermekregény.

Hadd szóljunk végül az olvasók szélesebb táborát célzó kisszótárakról, a hiánypótló, hasznos kiadványokról (erdélyi helynevek, egyházi településnevek Erdélyben, teológiai kifejezések kisszótára, szentek, egyházi ünnepek stb.).

Az Erdélyi Gondolat kiadványai a tudományos, esztétikai, erkölcsi igényt támasztó olvasókhöz szólnak és a könyvbarát gyermekekhez, fiatalokhoz. A szerzők életkora — a legidősebbektől a pályakezdő fiatalokig — és lakóhelye — Kolozsvártól Bukarestig, Sepsiszentgyörgytől Aradig, Nagyenyedtől Brassóig — is tanúsítja a kiadó nyitottságát, rugalmasságát. A nemzeti-ségi létbe gyökerező, a szülőföldön való megmaradás elkötelezettje, az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó a jövőben is a romániai magyar és a határon kívüli magyar olvasóra számít.

Az Erdélyi Gondolat könyveinek szerzői 1991–2012. májusig: Ambrus Lajos, Asztalos Enikő, Ábrahám János, Balogh Edgár, Baricz Lajos, Barta Zoltán, Beke Sándor, Benedek Elek, Benkő András, id. Binder Pál, Birtalan Imre, Bödör András, Bölöni Domokos, Brauch Magda, Buksa Éva-Mária, Csávossy György, Cseke Péter, Csetri Elek, Csire Gabriella, Csire Gábor, Dáné Tibor, Deák Ferenc, Diószegi Anna, Eminescu, Mihai, Eszteró István, Féja Géza, Ferenczi Géza, Ferenczi István, Gagyí Biró Katalin, Gub Jenő, György Zsuzsa, Imreh István, Jakab Rozália, Jancsik Andor, Jancsik Pál, Jánky Béla, Jékely Zoltán, Kercsó Attila, Keszeg Vilmos, Kiss Bitay Éva, Kiss János, K. Kovács András, Kocsis Rózsi, Kolozsi Gergely István, Komoróczy György, Kozma Dezső, Kristó Tibor, Kriza János, Lászlóffy Csaba, László László, Lőrincz György, Lőrincz József, Macrobius, Aurelius Theodosius, Marton Lili, Málnási Ferenc, M. Hubbes Éva, Mihály Tibor, Mitruely Miklós, Murádin

László, Nagy Irén, Nagy Olga, Nagy Pál, Németh Júlia, Papp Attila, P. Buzogány Árpád, Pomogáts Béla, Ráduly János, Richter, Gisela, Sebestyén Péter, Sipos Erzsébet, Sólyom Anna, Sütő András, Szabó György, Szenté B. Levente, Székely Ferenc, Tamási Áron, Tamási Piroska, Tankó Gyula, Thudt, Anneliese, Tomcsa Sándor, Vöő Gabriella, Zsidó Ferenc, Zsigmond Erzsébet, Zsigmond Győző.

Az Erdélyi Gondolat könyveinek illusztrátorai 1991–2012. májusig: Abonyi Mária, Bálint Emil, Barta Anikó, Beke Sándor-Olivér, Benedek Gabriella, Benkő Zsolt, Biró Gábor, Bodó Hortenzia Kinga, Boros Juliánna, Csutak Levente, D. Mayer Hella, Egyed Ákos, Feleki Albert, Felszegi M. Stefánia, Ferenczi Béla, Ferenczi István, Ferenczi Júlia, Feszt László, ifj., Gál Gabriella, Greguss János, Groos Emese Zselyke, Gub Jenő, Hadnagy Boróka, Hegedüs László, Herbert Lachenmeier, Hermann Gyula, Imreh István, Jakab Tibor, Jakab Zsigmond, Jékely Zoltán, Jére Zsolt, Karancsi Sándor, Kedei Zoltán, Kékesi László, Keleti Gusztáv, Keller Emese, Kós Károly, Kós Károly, ifj., Kovács Csaba, Krizsán Mihály, László László, Magyar Hunor, Márton Erika, Márton Zoltán, Miholcsa József, Miklósi Dénes, Molnár Dénes, Molnos Zoltán, Müller Katalin, Nagy András, Nagy Zsolt, Orbán Balázs, Orbán Ferenc, Ozsváth Pál, Pálfi Gyönyvér, Péter Katalin, Portik Antal, ifj., Reisz Ilona, Réthi Botond, Ruzs Lívia, Szilágyi Zoltán, Szilveszter Janka, Tamási Áronné Bokor Ágota, Thorma János, Tinódi Lantos Sebestyén, Torok Sándor, Túrós László, Újfalvi Huba, Venczel János, Zsigmond Attila, Zsigmond Márton.

**Az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó
1991—2012 között megjelent kötetei:**

1992

1. Lőrincz György: **Kiment a fény a szememből** (*Riport az öregekről*)

1993

2. Nagy Irén: **Mégis** (*Versek*)

3. Beke Sándor: **Madártemető** (*Versek*)

4. Mihail Eminescu: **Az Estcsillag** (*Ráduly János fordítása*)

1994

5. **Elek apó Cimborája.** *Antológia* (*Csire Gabriella válogatása a Cimbora 1922–1929-es évfolyamaiból*)

6. Nagy Olga: **Barangolásaim varázslatos tájban.** *Cigány barátaim között* (*Esszé*)

7. **Székely Útkereső Antológia** (*A Székely Útkereső irodalmi és művelődési folyóirat antológiája*)

8. Komoróczy György: **Magyar szavaink nyomában** (*Nyelvművelő cikkek*)

9. Cseke Péter: **Korfordulós újesztendő** (*Szociográfiai riportok*)

10. Nagy Olga: **Népi változatok szerelemre és házasságra** (*Esszé*)

1995

11. Ráduly János: **Az árnyékok lakodalma** (*Gyermekversek*)

12. Beke Sándor: **Védtelen évek** (*Versek*)

13. Jancsik Andor — id. Binder Pál: **És élni kellett tovább** (*Két emlékirat*)

14. Nagy Olga: Pályakép fénnyel és árnyékkal *(Egy néprajzos emlékei)*

15. Kercsó Attila: Csigaséta *(Gyermekversek)*

16. Beke Sándor: Téged kereslek *(Versek)*

17. Ábrahám János: Picula. I. Szegényember csikója hamar ló *(Regény)*

18. Kristó Tibor: Kései leltár *(Versek)*

1996

19. Csire Gabriella: Áprilisi tréfa *(Gyermektörténetek)*

20. Lőrincz György: Feketében *(Riportok, jegyzetek)*

21. Tankó Gyula: Gyimesi szokásvilág *(Monográfia)*

22. Murádin László: Anyanyelvünk ösvényein *(Nyelvművelő írások)*

23. Mihály Tibor: Örhegy alatt *(Oroszhegy monográfiája)*

24. Ráduly János: Fény és gondolat *(Versek)*

25. Beke Sándor: Kezemben jégvirág *(Gyermekversek)*

1997

26. Ferenczi Géza: Székely rovásírásos emlékek *(Tanulmány)*

27. Kozma Dezső: Erdélyi utakon *(Régi kolozsvári arcok)*

28. Csire Gabriella: Ráma és Szítá csodálatos története *(Két eposzátdolgozás)*

29. Beke Sándor: Tüntető magnóliák *(Versek)*

30. Kiss János: Eszeveszett illúziók avagy Tanúnak jelentkezem *(Publicisztikai írások)*

31. Lászlóffy Csaba: Fej vagy írás *(Versek)*

32. György Zsuzsa: Egy küzdelmes élet *(Egy parasztlány asszony vallomása)*

33. Ráduly János: Vetettem gyöngyöt (*Népköltészeti tanulmányok*)

34. Kocsis Rózsi: Remények és kétségek között (*Egy asszony életútja*)

35. Beke Sándor: Hajnalodik nélkülöd (*Szerelmes versek*)

36. Ábrahám János: Picula. II. A boldogság útján (*Regény*)

37. Beke Sándor: Bohókás ábécé (*Gyermekversek*)

1998

38. Kiss Bitay Éva: Gondolatok az evolúcióról (*Tanulmány*)

39. M. Hubbes Éva: Székelyudvarhely egykori nyomdái és kiadványaik (*Tanulmány*)

40. Nagy Irén: Védtelenül (*Novellák*)

41. Murádin László: A hely, ahol élünk (*Barangolások Erdély helynevei között*)

42. Egy barátság története. Féja Géza levelei

43. Ábrahám János: Picula. III. Volt szeretőm tizenhárom (*Regény*)

44. Beke Sándor: Hajóval a Déli-sarkon (*Gyermekversek*)

45. Megszólal az aranycsengő (*Karácsonyi versek és történetek*)

46. Ráduly János: A galambleány (*Tündérmesék*)

1999

47. Székely Ferenc: Jeles napok, ünnepek, szokások Vadasdon (*Monográfia*)

48. Deák Ferenc: Barangolásaim Székelyföldön és környékén (*Egy idegenvezető feljegyzései*)

49. Mitruly Miklós: Szóból ért az ember (*Népi elbeszélések Krasznáról*)

50. Vő Gabriella: Szaván fogjuk (*Erdélyi magyar szólások*)

51. Ferenczi Géza: **A moldvai ősbibb csángók** *(Tanulmány)*
 52. Kicsiny dalaim *(Népi költők antológiája)*
 53. Papp Attila: **Oktondi okosok** *(Verses mesék)*
 54. Beke Sándor: **Erdélyi homály** *(Versek)*
 55. Ferenczi István: **Besenyő szállások a Nagy-Szamos — Sajó mentén** *(Tanulmány)*
 56. Kifestőkönyv *(Karancsi Sándor rajzaival)*
 57. Ráduly János: **Tündéri perpatvar** *(Irodalmi anekdoták)*
 58. Nagy Olga: **Hamupipőke üzenete** *(Szülőknek a nevelésről)*
 59. László László: **Erdélyi fejedelmek** *(Tanulmány)*

2000

60. Elek apó **Cimborája**. *Antológia (Csire Gabriella válogatása a Cimbor 1922–1929-es évfolyamaiból) — II. kiadás*
 61. Lőrincz József: **Tamási Áron hazatérése** *(Mikrofilológiai közelítések)*
 62. K. Kovács András: **Özgidák** *(Gyermekversek)*
 63. Sente B. Levente: **Az ezüsthajú tündérleány** *(Mesék)*
 64. Ráduly János: **Jóságvilágom** *(Versek)*
 65. Birtalan Imre: **Szerencsés Palkó** *(Bolyongás az emlékezés ösvényein)*
 66. Sebestyén Péter: **Életutak** *(Szentek, egyházi ünnepek)*
 67. Murádin László: **Egyházi településnevek Erdélyben** *(Nyelvművelő írások)*
 68. Ráduly János: **Gyöngyvirág királyfi** *(Népmesék)*
 69. Beke Sándor: **Bohókás ábécé** *(Gyermekversek) — II. kiadás*
 70. Bödör András: **Székről indultam** *(Önéletrajzi vallomás)*
 71. Németh Júlia: **Kolozsvár — műhely és vonzasközpont** *(Képzőművészeti krónika)*

72. P. Buzogány Árpád: Hattyúhívó (*Gyermekversek*)
73. Ferenczi István: Adatok a nagyfejedelemség kori kelet-magyarországi védelmi rendszer ismeretéhez (*Tanulmány*)
74. Zsidó Ferenc: Történetiség, sorsok, hiedelmek a Felső-Nyikó mentén (*Tanulmány*)
75. Zsidó Ferenc: Szent Anna tavától a bihari Asszony-szigetig (*Erdélyi magyar mondák*)
76. Buksa Éva-Mária: Történelmi színjátékok, históriák (*Hét történelmi dráma*)

2001

77. Nagy Olga: Egy botcsinálta riporter emlékei (*Memoár*)
78. Nagy Olga: A Nap küzdelme a Föld népéért (*Meseregény*)
79. Marton Lili: Táltos János (*Meseregény*)
80. Nagy Olga: Erdélyi sors: tegnap, ma, holnap (*Esszé*)
81. Deák Ferenc: Barangolásaim Székelyföldön és környékén (*Egy idegenvezető feljegyzései*) — II. kiadás
82. Kolozsi Gergely István: Kolozsi pitvaros udvarokban (*Elbeszélések, igaz történetek*)
83. Dáné Tibor: Elhull a virág. Az igazság Szendrey Júliáról (*Esszé*)
84. Diószegi Anna: Életem története. Emlékek a kolozsvári Hóstátról (*Memoár*)
85. Tankó Gyula: Életvitel a Gyimesekben (*Monográfia*)
86. Brauch Magda: Magyarról magyarra (*Nyelvművelő írások*)
87. Tomcsa Sándor: Embergűjtemény (*Novellák, karcolatok, humoreszkek*)
88. Csetri Elek: Erdélyi méheskert (*Régi erdélyi méhészkönyvek*)

89. **Vöő Gabriella:** A medve, a farkas és a róka komasága
(*Állatmesék*)

90. **Zsigmond Győző:** Orbán Balázs idejében és ma
(*Néprajzi tanulmány*)

91. **Ráduly János:** Szitakötőtánc (*Gyermekversek*)

92. **Gagyí Biró Katalin:** Székelykeresztúr és vidékének
keresztsezemesei

93. **Csire Gabriella:** Itt járt Mátyás király (*Kis történetek a
nagy királyról*)

94. **Barta Zoltán:** Az idő sodrában (*Vajdaszentivány mo-
nográfiaja*)

95. **Csire Gabriella:** Münchhausen báró barangolásai a
nagyvilágban (*Átdolgozás*)

96. **Gub Jenő:** Kertek, mezők termesztett növényei a
Sóvidéken (*Sóvidéki etnobotanika*)

97. **Sebestyén Péter:** Agapétól Zsoltárig (*Teológiai címsza-
vak és kifejezések kisszótára*)

98. **Ráduly János:** Mikor volt egy lovon hét patkó? (*Ta-
lálós kérdések*)

99. **Ráduly János:** Az igazat éneklő madár (*Székely nép-
mesék*)

100. **Ferenczi Géza:** Utazások Udvarhelyszéken (*Útleírás*)

2002

101. **Beke Sándor:** Megkéssett feltámadás (*Versek*)

102. **Nagy Olga:** Esély a megmaradásra. Az „illyefalvi
model” keresztmetszete (*Esszé*)

103. **Ferenczi Géza:** Lapok Erdély múltjából (*Tanulmá-
nyok*)

104. **Csire Gabriella:** Turpi Lak (*Meseregény*)

105. **Beke Sándor:** Ismét felgyújtom a mécsest (*Versimák*)

106. Lőrincz József: **Tamási Áron hazatérése** (*Mikrofilológiai közelítések*) — II. kiadás

107. **Derék Borsszem vitéz. Szász népmesék** (Fordította: Zsidó Ferenc)

108. **Csávossy György: Édes méreg** (*Három színmű*)

109. **Ferenczi Géza: A székely rovásírás az idők sodrában** (*Tanulmányok*)

2003

110. **Gub Jenő: Természetismeret és néphagyomány a székely Sóvidéken** (*Néprajzi tanulmány*)

111. **Brauch Magda: Közös anyanyelvünkért** (*Nyelvművelő írások*)

112. **Dáné Tibor: Apáczai ajándéka** (*Révületek a Magyar Encyclopaedia világrajöveteléről*)

113. **Ferenczi István: Adatok Északkelet-Erdély középkor kezdeti magyar települési képéhez** (*Tanulmány*)

114. **Beke Sándor: Elmaradt imák** (*Versek*)

115. **Tankó Gyula: „Én es tudtam hazudozni”** (*Népi humor Gyimesben*)

116. **Zsigmond Erzsébet: Sirató** (*Visszaemlékezés*)

117. **Macrobius: Baráti beszélgetések. A Saturnus-ünnep** (Fordította: Szabó György)

118. **Ambrus Lajos: Boldogok hajóján** (*Versek*)

119. **Baricz Lajos: Kakukk és Habakuk** (*Gyermekversek*)

120. **Tamási Piroska: Az erdélyi és székely konyha legismertebb receptjei**

2004

121. **Beke Sándor: Fehér tulipánok** (*Versek*)

122. **Nagy Pál: Tinta a Kisgöncölben** (*Karcolatok, anekdoták*)

123. Csire Gabriella: Az aranyhal palotája (*Tarka történetek*)

124. Murádin László: Anyanyelvi mozaik (*Nyelvművelő írások*)

125. P. Buzogány Árpád: Az igazság árnyékai (*Novellák, elbeszélések*)

126. Gub Jenő: Üres kalász fenn hordja a fejét (*Székelyföldi szólásmondások, közmondások, találós kérdések*)

127. Baricz Lajos: Köt a gyökér (*Versek*)

128. Ráduly János: Siratóim lesznek az égi madarak (*Székely népballadák*)

129. Beke Sándor: Mosolygó oroszlánok (*Versek*)

130. Ráduly János: Titkok a rovásírásban (*Adalékok rovasírásunk ismeretéhez*)

131. László László: A nándorfehérvári diadal (*Történeti mondák*)

132. P. Buzogány Árpád: Úgy szeretlek, mint a mézes kalácsot (77 székely népdal)

133. Erdély. Útikönyv

134. Ráduly János: Tanuljunk könnyen rovásírni (*Segédkönyv a rovásírás elsajátításához*)

2005

135. Erdély. Útikalauz

136. Az erdélyi és székely konyha legismertebb receptjei (*Tamási Piroska szakácskönyve*) — II. kiadás

137. Nagy góbé a székely (*Erdélyi népi elbeszélések, anekdoták, igaz történetek*)

138. Gub Jenő: Rapsóné rózsája (*Erdélyi mondák, legendák, regék, tündérmesék*)

139. A Tordai-hasadéktól Szent Anna taváig (*Mondák, legendák, regék, tündérmesék*)

140. **Ráduly János: A tulipános láda** (*Kis-Küküllő menti székely népmesék, tréfák, anekdoták kiejtés szerinti lejegyzésben*)

141. **Csire Gabriella: Gilgames álmái** (*Eposzátdolgozás*)

142. **P. Buzogány Árpád: A csengő, aki harang akart lenni** (*Mesék, történetek*)

143. **Ellopták a kántor úr malaccát.** *Régi székely humor (Népi elbeszélések, anekdoták, krónikás adomák)*

144. **Tamási Piroska: Erdélyi szakácskönyv** (*Szakácskönyv*)

145. **Erdélyi édességek, finomságok** (*Tamási Piroska receptjei*)

146. **Beke Sándor: A szeretetnek nincsen temetője. II.** *János Pál pápa emlékére (Költemény)*

147. **Tamási Áron: Ábel** (*Trilógia*)

148. **Wass Albert. Sors és pálya** (*Magyar író a huszadik században*)

149. **Isten, áldd meg a magyart** (*Himnuszok, imák*)

150. **Sebestyén Péter: Nézz az ég felé** (*Hétköznapijaink és ünnepeink margójára*)

2006

151. **Csire Gabriella: Trója** (*A trójai mondakör*)

152. **Nagy Olga: Öregek és fiatalok könyve** (*Elmúlt századunk nemzedék- és szemléletváltása Erdélyben*)

153. **Ráduly János: Hová, hová, Laji bátyám?** (*Kis-Küküllő menti székely népmesék, mondák, tréfák kiejtés szerinti lejegyzésben*)

154. **Brauch Magda: Beszélni kell avagy Használjuk anyanyelvünket** (*Nyelvművelő írások*)

155. **Ferenczi Géza — Ferenczi István: Régi várak, új írások** (*Régészet és rovásiírás*)

156. **Kedves otthoniak** (*Tamási Áron levelezése a farkaslaki családdal*)

157. Ráduly János: Hallo-d-e, te másvilág, adsz kenderért pálinkát? *(Székely népi tréfák, mondák, anekdoták)*

158. Benedek Elek: Szent Anna tava *(Elek apó mondáiból)*

159. Veszed észre, komám... *(Régi székely anekdoták, közmondások, babonák, népdalok)*

160. Székely Ferenc: Krumplitábornok sosem esett el *(Népi humor, igaz történetek, irodalmi anekdoták)*

161. Nagy Olga: Megfulladt a kecske, bajba' a menyecske *(Tréfás népi elbeszélések)*

162. Beke Sándor: Bodzafa virága *(Versek)*

2007

163. Tréfál a székely góbé *(Erdélyi népi elbeszélések, anekdoták, igaz történetek Széktől a Gyimesekig)*

164. Gub Jenő: Mózsi bá' s Mari nén' *(Székely viccek, anekdoták, igaz történetek)*

165. Kolozsi Gergely István: Mikor legvígabb a székely? *(Erdélyi anekdoták, vidám történetek)*

166. A furfangos székely góbéságai *(Erdélyi népi elbeszélések, viccek, anekdoták, népmesék, tréfák, igaz- és vidám történetek)*

167. Csire Gabriella — Csire Gábor: Csillagregék *(A 12 állatövi csillagkép. Regék és csillagászati magyarázatok)*

168. Az én himnuszaim *(Antológia)*

169. Ráduly János: Az isztambuli székely (magyar) rovásemlék *(Kismonográfia)*

170. Sütő András: Sikaszói fenyőforgácsok *(Cikkek, naplójegyzetek)*

171. Beke Sándor: Álom a Titanicon *(Elbeszélő költemény)*

172. Lőrincz József: Kellő ígék, megtartó gondolatok *(Szentenciák, vallomások Tamási Árontól)*

173. P. Buzogány Árpád: **A Székely Útkereső Kiadványok műhelyében.** *Hagyomány és helyismeret közelképben*

174. Brauch Magda: **Szeretlek, kedvesem...** (*Híres magyar műzsák*)

175. Beke Sándor: **Székely Útkereső — szellemi műhely a XX. század végén Erdélyben** (*Főszerkesztői vallomás a folyóirat megszületéséről és életéről*)

2008

176. Csire Gabriella: **Egy magyar kalandor ifjúsága** (*Gvadányi József Rontó Pál c. elbeszélő költeménye nyomán*)

177. **Székely Útkereső.** *Irodalmi és művelődési folyóirat. 1990–1999* (Reprint kiadás)

178. Beke Sándor — Brauch Magda: **Székely Útkereső (1990–1999).** *Laptörténet és sajtóviszhang*

179. **Magyar, székely és csángó örökség.** *A Székely Útkereső Kiadványok Antológiája. 1991–2006.*

180. **Székely Útkereső Antológia. 1990–1999** (*Válogatás a Székely Útkereső 1990–1999-es évfolyamaiból*)

181. **Becsüld a népet!** *A Székely Útkereső irodalmi és művelődési folyóirat gyermekirodalmi antológiája* (*Válogatás a folyóirat 1990–1999-es évfolyamaiból*)

182. **Az élőszó dicsérete.** *Kritikák, recenziók, beszélgetések a Székely Útkereső hasábjain*

183. **Csíksomlyó hazavár** (*Antológia*)

184. Csire Gabriella: **Az Ótestamentum igazgyöngyei** (*Novellamesék*)

185. Ráduly János: **A legkisebb leány szerencséje** (*Székely népmesék*)

186. Kriza János: **Borsszem Jankó** (*Székely népmesék*)

187. Benedek Elek: **Gyöngyvirág Palkó** (*Székely népmesék*)

188. **Jakab Rozália:** A pórul járt pásztorlegényke *(Nyikó menti székely népmesék)*
189. **A farkaslaki Jakab Rózsika néni székely szakácskönyve**
190. **Ráduly János:** A muzsikáló tücsök *(Székely állatmesék)*
191. **P. Buzogány Árpád:** Öregapó muzsikája *(Mesék)*
192. **Ráduly János:** Király Bözsi hegedűje *(Székely népmesék)*
193. **Beke Sándor:** Szerelem orgonája *(Versek)*
194. **Ráduly János:** Szép Fuvella története *(Székely népmesék a Kis-Küküllő mentéről kiejtés szerinti lejegyzésben)*
195. **Ráduly János:** A farkas és az őzike *(Székely állatmesék a Kis-Küküllő mentéről kiejtés szerinti lejegyzésben)*
196. **Tündér Ilona** *(Széphistória)*
197. **Ráduly János:** Székely békességlevelek (1803–1837)
198. **Hajdani erdélyi tájakon.** Jékely Zoltán kiadatlan leveleiből
199. **Ráduly János:** Csaba ösvénye *(Székely népmondák a Kis-Küküllő mentéről. I.)*
200. **Beke Sándor — Ráduly János:** Szépirodalom, néprajz, rovásírás. Két íróbarát beszélgetése életpályájukról és munkásságukról *(Interjú)*
201. **Ráduly János:** Alagút a Küküllőig *(Székely népmondák a Kis-Küküllő mentéről. II.)*
202. **Ráduly János:** A Hajnalcsillag keletkezése *(Székely népmondák a Kis-Küküllő mentéről. III.)*
203. **Szép karácsony szép zöld fája.** Magyar írók versei és novellái
204. **Székely karácsony.** Versek és elbeszélések karácsony ünnepéről *(Kisantológia)*
205. **Karácsonyi álom.** Magyar írók és költők karácsonya *(Antológia)*

2009

206. **Leveleskönyv lapjai I.** *A címzett: Nagy Pál*

207. **Jakab Rozália:** Ízek, finomságok a székely kemencében

208. **Jancsik Pál:** Fecskeszárnyon száll a nyár *(Gyermekversek)*

209. **Beke Sándor:** Góbé Miska *(Tréfás költemény)*

210. **Nagy Irén:** Veletek dalol sok ezüst madárka *(Gyermekversek)*

211. **Ráduly János:** Gyere már, Jégtörő Mátyás *(Gyermekversek)*

212. **Vitéz Hány János.** *Garay János Az obsitos című elbeszélő költeménye nyomán*

213. **Beke Sándor:** Szépséges kislakók *(Költemény)*

214. **Vitéz Kádár István** *(Históriás ének)*

215. **P. Buzogány Árpád:** A csengős bárány és a Napocska *(Gyermekversek)*

216. **Ráduly János:** Janka és a csitkóbogár *(Kisgyermekbeszéd)*

217. **Csire Gabriella:** Árgirus királyfi és az aranyalmák. *Gergei Albert Árgirus históriája nyomán*

218. **Csire Gabriella:** A párjanincs János vitéz. *Petőfi Sándor János vitéz című elbeszélő költeménye nyomán*

219. **Baricz Lajos:** A templom egere *(Verses mese)*

220. **Beke Sándor:** Havasok királyleánya *(Gyermekversek)*

221. **Csire Gabriella:** Csaba és a Nap fia. *Vörösmarty Mihály Tündérvölgy című elbeszélő költeménye nyomán*

222. **Jánky Béla:** Szeretnék csörgőóra lenni *(Gyermekversek)*

223. **Ráduly János:** A csodaszarvas nyomdokain *(Székely népmondák a Kis-Küküllő mentéről. IV.)*

224. **Csire Gabriella:** Lúdas Matyi három arca. *Fazekas Mihály Lúdas Matyi című elbeszélő költeménye nyomán*

225. **Eszteró István: Nirvána gombostűje** (*Versek*)
226. **Csire Gabriella: Szuhay Mátyás tréfája.** *Tompa Mihály Szuhay Mátyás című elbeszélő költeménye nyomán*
227. **„Megáldott a csíksomlyói Szűz Mária”** (*Imák, himnuszok Csíksomlyón*)
228. **Brauch Magda: Rejtvényes nyelvművelő gyermekeknek és felnőtteknek**
229. **Beke Sándor: Öregapó, őzike és a csillagok** (*Verses mese*)
230. **Ráduly János: Hozzád fohászokodom imában.** *Kibédi ráolvasások, népi imák, legendaballadák, kántálóénekek*
231. **Sólyom Anna: Kenyérbaba** (*Desági emlékek*)

2010

232. **Csire Gabriella: A nagy erejű Toldi.** *Arany János Toldi című elbeszélő költeménye nyomán*
233. **Virágim, virágim, drága szép virágim** (*Székely népballadák. I.*)
234. **Én leányom pávát őriz** (*Székely népballadák. II.*)
235. **Ráduly János: Petőfi Sándor utolsó hét napja.** *Petőfi-dokumentumok*
236. **Jancsik Pál: Piripócsról Nárittyenbe** (*Gyermekversek*)
237. **P. Buzogány Árpád: A gagyi fajta tarka szarka** (*Verses mese*)
238. **Leveleskönyv lapjai II.** *A címzett: Nagy Pál*
239. **Ráduly János: Székely népi tréfák, anekdoták**
240. **Beke Sándor: Átölelt a lelked** (*Versek*)
241. **A csíksomlyói Szűzanya ajándéka** (*Himnuszok, imák, énekek, tanulmányok, beszédek, versek, novellák, visszaemlékezések*)
242. **Kéziratos hagyaték. I.** *Balogh Edgár, Benkő András, Imreh István kiadatlan leveleiből*
243. **P. Buzogány Árpád: Tálkondító kandúr** (*Gyermekversek*)

244. **Orbán Balázs — a székely lélek apostola** (*Tanulmányok, emlékbeszédek, versek*)

245. **Visszavár a Hargita.** *Antológia* (Orbán Balázs, Thaly Kálmán, Tompa László, Földes Zoltán, Petres Kálmán, Farcádi Sándor, Kacsó Sándor, Jakab Géza, Ladó Lajos, Süttő András, Nagy Irén, Beke Sándor, P. Buzogány Árpád írásai a Hargitáról)

246. **Csire Gabriella: A magyarság mondáiból**

247. **Beke Sándor: Elégia a Hargitához** (*Költemény*)

248. **Nagy Pál: Betűvetés mezején.** *Írókról, írásokról*

249. **Beke Sándor: Az én Miatyánkom** (*Költemény*)

250. **A Székely Útkereső levelesládája 1990–2000.** *Köz-zéteszi: Beke Sándor*

251. **Ráduly János: Bartók Béla kibédi énekesei és a Cantata profana** (*Cikkek, tanulmányok*)

252. **Jancsik Pál: A tó, a szarka meg a gyűrű** (*Gyermekversek*)

253. **Baricz Lajos: Betlehemi éjszakában** (*Gyermekversek*)

254. **Ráduly János: Őseink turulmadara** (*Székely népmondák a Kis-Küküllő mentéről. V.*)

255. **Baricz Lajos: Különös karácsony.** *Karácsonyi történetek*

2011

256. **Ráduly János: Pisztrángjáték a fényben.** *133 haiku*

257. **Beke Sándor: A Székely Útkereső levelezés és dokumentumok tükrében**

258. **Csire Gabriella: Észak ékes csillaga.** *Mesék finn, lapp és vogul epikus énekek nyomán*

259. **Csire Gabriella: Tündér Ibolya.** *Arany János Rózsa és Ibolya című verses meséje nyomán*

260. **Sipos Erzsébet: Székely Útkereső — a könyvekbe mentett folyóirat** (*Recenziók*)

261. **Ráduly János: Könyv és élet.** *Kritikák, recenziók*

262. **Bölöni Domokos: Küküllőmadár** (*Karcolatok*)

263. Nagy Pál: Vallomásos emlékek
 264. Beke Sándor: Álom és értelem (*Alliterációs verskísérlet*)
 265. Sebestyén Péter: Szolgáló szeretet
 266. Gagyí Biró Katalin: Fejdzsek Székelykeresztúr környékétől a két Homoród mentéig

2012

267. Pomogáts Béla: Erdélyi gondolat — erdélyi irodalom (*Tanulmányok*)
 268. Beke Sándor: Tekintetemmel megfésüllek (*Versek*)
 269. Gagyí Biró Katalin: Székely népi szakácskönyv
 270. Ráduly János: Bolyai János és Kibédi Orbán Rozália (*Cikkek, tanulmányok*)
 271. Málnási Ferenc: Hittel, szóval, tettel. *Anyanyelvoktatásunk Erdélyben a kezdetektől napjainkig I.*
 272. Ráduly János: Sirálytánc (*Gyermekversek*)
 273. Látom a szép eget fölöttünk fémleni. *Erdélyi történelmi népballadák*
 274. Tamási Áron: Ábel a rengetegben
 275. Tamási Áron: Ábel. *Trilógia — II. kiadás*
 276. Ábel a Hargitán. *Hargitát ábrázoló részletek Tamási Áron Ábel című trilógiájában*
 277. Asztalos Enikő: Erdélyi népi szakácskönyv
 278. Csire Gabriella: Erdélyi mondák és legendák
 279. Erdély szent földjén. *Mondák, legendák, regék, históriák és tündérmesék*
 280. Beke Sándor: Az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó és szellemi műhely húszéves évfordulóján. *Beszélgetés írókkal, költőkkel, irodalomtörténészekkel, egyetemi tanárokkal és szerkesztőkkel XXI. századi erdélyi könyvkiadásról, sajtókiadványokról, irodalomról, könyvterjesztésről*

SZÉKELY ÚTKERESŐ

Irodalmi és művelődési folyóirat

A folyóirat címe: *Székely Útkereső*. Megjelenés helye: Székelyudvarhely. Megjelenés ideje: 1990 (április) — 1999 (december). 1991/1–2-es számig közéleti—művelődési—irodalmi folyóirat, 1991/3-as számtól irodalmi és művelődési folyóirat. 1990-ben havonta, 1991–1994 között kéthavonta, 1995-től 1999 decemberéig negyedévenként, összevont lapszámokkal 1000 és 3000 példány között jelent meg. A folyóirat mérete: 30x21 cm. A VI. (1995) és VII. (1996) évfolyam mérete: 27x21 cm. A havi lapszámok 12 oldalon, az összevont számok 16, illetve 20 oldalon jelentek meg.

Alapította: Beke Sándor. Főszerkesztő: Beke Sándor (1990–1999). Szerkesztették: Balácsi Dénes (1990–1995), Csire Gabriella (1994–1999), Csomortáni Magdolna (1990–1992), Déák Zoltán (1990–1991), Gyöngyössy János (1991–1993), Kelen Katalin (1991–1992), Kozma Mária (1990–1999), Lőrincz József (1990), Pálhegyi Pál (1990), Páll Szilárd (1992–1993), Ráduly János (1993–1996), Róth András Lajos (1990–1999), Szállasy János (1990).

Kiadta: Székely Útkereső Kulturális Egyesület (1991/1–2-es számig), Erdélyi Gondolat Lap- és Könyvkiadó (1991/3-as számtól). Felelős kiadó: Beke Sándor (1990–1999). Kereskedelmi igazgató: Beke Klára (1997–1999).

Tördelés és műszaki szerkesztés: Infopress Rt. (1990–1993), Pap Levente (1993–1996), Erdélyi Gondolat Lap- és Könyvkiadó (1996–1999). Számítógépes szedés: Ladányi Kinga (1993–1994), Vágási Gabriella (1995–1996).

Nyomtatta: Infopress Rt. (az 1993/1–2–3-as számig), a Microprint Kft. (az 1994/4–5–6-os számig), 1995-től az Erdélyi Gondolat Lap- és Könyvkiadó Nyomdája.

Terjesztette: Hídfő Kft. (Székelyudvarhely), Alutus Kft., Orion Kisvállalat, Zenit Rt. (Csíkszereda), Gondos Bt., Erdélyi Magyarok Egyesülete, Püski Könyvesház (Budapest) és az erdélyi magyar történelmi egyházak lelkészei.

A *Székely Útkereső* 1990–1999-es évfolyamainak szerzői: Apáczai Csere János, Apáthy Géza, Ábrahám János, Áprily Lajos, Babits Mihály, Bakay Kornél, Balás Gábor, Balázs Géza, Balácsi Dénes, Bálint László, Balla Zsófia, Balogh Edgár, Bán Péter, Barabás István, Barabás László, Bartalis János, Bartis Imre, Beke György, Beke Sándor, Békés Gellért, Bencze Mihály, Benedek Elek, Benkő András, Bertényi Iván, Böződi György, Budaházi Emese, Czerják Gyöngyi, Cseh Károly, Cseke Gábor, Cseke Péter, Cselényi Béla, Cseres Tibor, Csihák György, Csiki László, Csire Gabriella, Csomortáni Magdolna, Dánielisz Endre, Deák Zoltán, Deme János, Dezső Géza, ifj., Domonkos János, Dsida Jenő, Egyed Ákos, Éltés Enikő, Erdélyi Miklós, Fábián Imre, Fábián Sándor, Farkas Árpád, Fazakas István, Fekete János, Ferenczes István, Ferenczi Géza, Ferenczi István, Fodor Sándor, Forró Miklós, Fülöp Lajos, Gábor Dénes, Gálfalvi Sándor, Gergely Róza, Gittai István, Görömbei András, Gyárfás Endre, György Attila, György Zsuzsa, Hajdu Gábor, Havel, Václav, Horpácsi Sándor, Horváth Imre, Horváth Sándor, Imreh István, Jakab Antal, Jakobovits Miklós, Jancsik Pál, Jékely Zoltán, József Attila, Juhász Ferenc, Juhász Gyula, Kányádi Sándor, Kardalus János, Kelemen Katalin, Keszeg Vilmos, Komoróczy György, Kós Károly, Kovács András Ferenc, Kovács Sándor, Kozma Mária, Kölcsey Ferenc, László László, Lendvai Éva, Levinschi Szávuly Attila, Liszka József,

Lőrincz György, Lőrincz József, Lukász Irén, Makkai Sándor, Marton Lili, Máté Imre, Mészely József, Michelet, Jules, Mikes Kelemen, Mikó Imre, M. Hubbes Éva, Murádin László, Nagy Gáspár, Nagy Irén, Nagy Olga, Nagy Zoltán Mihály, Németh Júlia, Nyirő József, P. Buzogány Árpád, Páll D. Erzsébet, Páll Szilárd, Papp Attila, Pataki István, Penckófer János, Petőfi Sándor, Ratzinger, Joseph (XVI. Benedek pápa), Ráduly János, Reményik Sándor, Ritoók János, Róth András Lajos, Salamon Ernő, Sall László, Simon G. Anna, Sütő András, Szabó Barna, Szalay Ernő, Szántó Tibor, Szekfű Gyula, Széki Barnabás, Szemlér Ferenc, id., Szemlér Ferenc, Szentágothai János, Szentmártoni Árpád, Szenyei Sándor, Szimonidesz Lajos, Szőcs Géza, Szőcs János, Szűcs László, Tamási Áron, Tankó Gyula, Tompa Gábor, Tóth István, Tőkés István, Török László, Ugron Levente, Váli József, Vass László Levente, Veress Dániel, Vofkori György, Vofkori László, Vörösmarty Mihály, Weöres Sándor, Z. Szőke Pál, Zajzoni Rab István, Zudor János, Zsigmond Győző.

Az illusztrációk (festményreprók, linó- és fametszetek, rajzok és művészi fotók) szerzői: Kós Károly, Nagy Imre, Gy. Szabó Béla, Szinte Gábor, Harald Meschendorf, Hans Hermann, Fritz Kimm, Lukász Irén, Cseh Gusztáv, Molnár Dénes, Jakobovits Miklós, Csutak Levente, Molnos Zoltán, Csedő Attila, Veres Péter, Csata Attila, Orbán Endre, Biró Gábor, M. Kiss József, Balla Árpád, Jakab Csaba, Péter Katalin, Török Gáspár, Nagy Tibor, Szűcs József Attila, Jánosi Csaba, Gerendi Anikó, Kovács Péter, Kékesi László, Ferenczi Géza, Ráduly János.

SZÉKELY ÚTKERESŐ KIADVÁNYOK

(1991—2012)

A *Székely Útkereső Kiadványok* 1991-től 1999-ig a *Székely Útkereső* irodalmi és művelődési folyóirat kiadványsorozata, 1999 után pedig a *Székely Útkereső* folyóirat jogutódja. Megjelenik Székelyudvarhelyen.

1991 és 2004 között a 8-tól 32 oldalig terjedő kiadványok 10000 példányban is megjelennek, 2005-től oldalszámuk eléri a 76 oldalt, példányszámuk: 3000. 2006-tól a kiadványok az Erdélyi Pegazus vagy az Erdélyi Gondolat Könyvkiadóval közös kiadványok alapján 1000-2000 példányban látnak napvilágot. Oldalszámuk eléri a 460 oldalt. A kiadványsorozat méretei: 19,5x13,5 (1991); 21x15, 21x14, 20,5x13 (1998); 21x15 (1999); 21x15 (2000–2001); 20x14 (2003); 19,5x13,5 (2004); 19,5x13,5 (2005, 2006); 19,5x14, 20,5x14,5 (2007) 32,5x23, 20,5x15 (2008), 20,5x15 (2011).

Ismeretterjesztő, folklorisztikai tanulmányokat, esszéket, történelmi, művelődéstörténeti, néprajzi, egyházi és irodalmi munkákat tartalmaz a néphagyomány ápoló kiadványsorozat. Az első kiadvány 1991-ben jelenik meg. A sorozat anyagi nehézségek miatt 7 évig szünetel, majd 1998-tól kezdve újra beindul, ettől kezdve lát napvilágot a sorozat zöme.

Alapította: Beke Sándor. Felelős szerkesztő (1991-ben): Beke Sándor. Főszerkesztő (1998-tól): Beke Sándor.

Szerkesztők: Csire Gabriella — 2001-től; Csomortáni Magdolna — 1991-ig; Kozma Mária — 1991-től 1999-ig; Lőrincz György — 1991; Lőrincz József — 1991; P. Buzogány Árpád — 1998-tól; Ráduly János — 1998-tól; Róth András Lajos — 1991-től 1999-ig.

Egyes kiadványok alkalmi szerkesztői: Fülöp Lóránt — 1998; Lőrincz József — 1999; Gábor Dénes — 2001; Kovács Mihály — 2003; Kolumbán Zsuzsanna — 2005; Aradi Ilona — 2006; Brauch Magda — 2008;

Olvasószerkesztő: P. Buzogány Árpád. Korrektor: Beke Klára — 1991-től; Buzogány Edit — 1998-tól 2006-ig.

Kiadója 1991-ben a *Székely Útkereső* című folyóirat. 1998-tól kiadja az Erdélyi Gondolat Lap- és Könyvkiadó. Felelős kiadó: Beke Sándor (1991-től). Kereskedelmi igazgató: Beke Klára (1991-től).

Tördelés és műszaki szerkesztés: Székely Útkereső szerkesztősége — 1991; Erdélyi Gondolat Lap- és Könyvkiadó — 1991-től.

Nyomtatta: a székelyudvarhelyi Állami Nyomda (1991); 1998-tól az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó Nyomdája.

Terjeszti a csíkszeredai Corvina könyvterjesztő országos hálózata, a székelyudvarhelyi Ábel Könyvesbolt és az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó udvarhelyszéki könyvstandjai és a magánterjesztők.

Illusztrációk: Az A5-ös formátumú, fekete-fehérben napvilágot látó kiadványok borítóit és belső oldalait grafikák, rajzok, fotók és metszetek illusztrálják. Az ábrákat és illusztrációkat jegyzi: Csutak Levente, ifj. Cseh Gusztáv, Huszka József, Szinte Gábor, Kovács Péter, Dunky Fivérek (cs. és kir. fényképészek), Magyar Adorján, Török Gáspár, Magyarai Hunor, Kisgyörgy Imre, Péter Katalin, Jakab Csaba, Szőcs Lajos, Zólya G. Attila, Bálint Zsigmond, Csata Attila, Kékesi László, Jakab Csaba, Nagy Imre, Hans Hermann, Molnos Zoltán, Kós Károly, Lukász Irén, Harald Meschendörfer, Fritz Kimm.

A Székely Útkereső Kiadványok bibliográfiája (1991—2012)

Időrendi mutató

A Székely Útkereső folyóirat megjelenése idejében
(1991—1999 között)

1991

Vass László Levente: Egyedül az éjszakában. Hátrahagyott versek

1998

Orbán Balázs — korok tükrében. Szemelvények (Összeállította: Róth András Lajos)

Csángók (Három tanulmány: Szöcs János: A moldvai csángó magyarokról; Tankó Gyula: A gyimesi csángók származástudata; Ferenczi Géza: A hétfalusi csángókról)

Csíksomlyó, a Székelyföld Rómája (Írások a csíksomlyói búcsúról: Márton Áron: „Európa a halálos bűn állapotában van”; Boldizsár Dénes: A csíksomlyói pünkösdi búcsú eredete; Kovács Sándor: Csíksomlyó, a Székelyföld Rómája; P. Boros Fortunát: A csíksomlyói kegyszobor története; Tankó Gyula: Gyimesiek a pünkösdi búcsún)

Tankó Gyula: Gyimesi csángó népszokások (Tanulmány)

Nagy Olga: Hamupipőke igazsága avagy Mit tanulhatok a mesétől? (Esszé)

Kicsi számár, nagy számár. Székely anekdoták, tréfás történetek (Gyűjtötte: P. Buzogány Árpád)

Ráduly János: Nemzeti kincsünk — a rovásírás (Tanulmány)

Gábor Dénes: Gondolatok a Székely himnuszról (Tanulmány)

Krokodilok a Küküllőben. Székely viccek, anekdoták, igaz történetek (Gyűjtötte: Kész Csaba Levente)

Barabás László: Karácsonytól pünkösdig. Marosszéki népszokások (Tanulmány)

1999

István Lajos: Babonás népi gyógyítások Korondon (Folklórgyűjtés)

István Lajos: A korondi aragonitbánya története (Tanulmány)

A Székely Útkereső folyóirat megszűnése után
(2000-től)

2000

Gálfalvi Gábor: Székelykeresztúr környéki lakodalmi népköltészet (Folklórgyűjtés)

2001

Volt szeretőm tizenhárom. Kőrispataki népdalok (Folklórgyűjtés — Gyűjtötte: P. Buzogány Árpád)

Kisgyörgy Imre: Kopjafák — régen és ma (Tanulmány)

2003

Kovács Piroska: Örökségünk: a székelykapu. Útravaló kapunézéshez (Tanulmány)

2004

Jézus, áldd meg Erdély földjét. Himnuszok (Válogatta: Beke Sándor)

2005

Bán Anna: Erdély és a székely székek címerei (Tanulmány)

2006

Brauch Magda: Téged kereslek. Beke Sándor istenes költészete (Irodalmi műelemzés) — Az Erdélyi Pegazus Könyvkiadóval közösen.

2007

P. Buzogány Árpád: A Székely Útkereső Kiadványok műhelyében. Hagyomány és helyismeret közelképben (Tanulmány) — Az Erdélyi Gondolat Könyvkiadóval közösen.

Beke Sándor: Székely Útkereső — szellemi műhely a XX. század végén Erdélyben. Főszerkesztői vallomás a folyóirat megszületéséről és életéről. Az Erdélyi Gondolat Könyvkiadóval közösen.

2008

Székely Útkereső irodalmi és művelődési folyóirat 1990–1999. I–X. évfolyam (1–53. szám). Reprint kiadás. Sajtó alá rendezte: Beke Sándor. Az Erdélyi Gondolat Könyvkiadóval közösen.

Beke Sándor — Brauch Magda: Székely Útkereső (1990–1999). Laptörténet és sajtóviszhang. Az Erdélyi Gondolat Könyvkiadóval közösen.

Székely Útkereső Antológia 1990–1999. Válogatás a Székely Útkereső 1990–1999-es évfolyamaiból. Válogatta, összeállította, a bevezető tanulmányt írta Brauch Magda. Az Erdélyi Gondolat Könyvkiadóval közösen.

Becsüld a népet! A Székely Útkereső irodalmi és művelődési folyóirat gyermekirodalmi antológiája. Válogatás a folyó-

irat 1990–1999-es évfolyamaiból. Válogatta, összeállította és az előszót írta Brauch Magda. Az Erdélyi Gondolat Könyvkiadóval közösen.

Az előszó dicsérete. Kritikák, recenziók, beszélgetések a Székely Útkereső hasábjain. Válogatta, szerkesztette, a kötetben szereplő írások jegyzékét, a könyvészetet és a Székely Útkereső repertóriumát összeállította Beke Sándor. A bevezető tanulmányt írta P. Buzogány Árpád. Az Erdélyi Gondolat Könyvkiadóval közösen.

Magyar, székely és csángó örökség. A Székely Útkereső Kiadványok Antológiája (1991–2006). Összeállította, szerkesztette, az előhangot és az útmutatót írta, a sajtóvisszhang szemelvényeit válogatta Beke Sándor. Az antológiáról és a sajtóvisszhangról szóló tanulmányt írta dr. Brauch Magda. Az Erdélyi Gondolat Könyvkiadóval közösen.

2011

Beke Sándor: A Székely Útkereső levelezés és dokumentumok tükrében. Az Erdélyi Gondolat Könyvkiadóval közösen.

Sipos Erzsébet: Székely Útkereső — a könyvekbe mentett folyóirat. Recenziók. Az Erdélyi Gondolat Könyvkiadóval közösen.

ERDÉLYI TOLL

Irodalmi és művelődési folyóirat

A folyóirat címe: *Erdélyi Toll*. Irodalmi és művelődési folyóirat. Megjelenik negyedévente 2009 óta Székelyudvarhelyen. Példányszám: 400-700. A folyóirat mérete: 24,5 x 17,5.

Oldalszám: 2009. I. évf., 1. sz.: 224 o.; 2009. I. évf., 2. sz.: 220 o.; 2010. II. évf., 1. sz.: 224 o.; 2010. II. évf., 2. sz.: 236 o.; 2010. II. évf., 3. sz.: 252 o.; 2010. II. évf., 4. sz.: 316 o.; 2011. III. évf., 1. sz.: 348 o.; 2011. III. évf., 2. sz.: 200 o.; 2011. III. évf., 3. sz.: 200 o.; 2011. III. évf., 4. sz.: 200 o. és e könyv szerkesztése alatt megjelent 2012. IV. évf., 1. sz.: 236 o. és 2012. IV. évf., 2. sz.: 232 oldal.

Alapította: Beke Sándor. Főszerkesztő: Beke Sándor. Szerkeszti: Brauch Magda és Csire Gabriella. Olvasószerkesztő: P. Buzogány Árpád. Borítótér és grafikai kivitelezés: Beke Sándor-Olivér. Gazdasági vezető: Beke Klára. A 2009–2012-es számok címlapjainak az illusztrációit Péter Katalin készítette.

Az *Erdélyi Toll* rovatai. A folyóiratnak állandó és alkalmi rovatai vannak. Állandó rovatok: Írók a szülőföldről, Irodalomtörténet, Anyanyelvünk épségéért, Művészettörténet, Maradandó művészet, Sors és pálya, Múzsák és lant, Írói hagyaték, Irodalmunk gyöngyszemei, Híres magyar múzsák, Paródia, Szellemi műhely, Dokumentumok, Művelődési visszatekintő, Élő néphagyományok, História ének, Zenei világ, Filozófia, Hit és üzenet, Élő tudomány, Könyveink világa, Erdélyi Toll — gyermekeknek. Az alkalmi rovatok főleg „évfordulós” szerzőkre való emlékezésre vagy ünnepi események megörökítésére adnak lehetőséget. Az I. évfolyam első számától (2009. 1.) a IV. évfolyam második számáig (2012. 2.) az alábbi szerzőkre emlékeztünk: Petőfi Sándor, Radnóti Miklós, Ady Endre, Móricz

Zsigmond, Bartók Béla, Kosztolányi Dezső, Zrínyi Miklós, Mikszáth Kálmán, Jókai Mór, Vörösmarty Mihály, Fazekas Mihály, Tóth Árpád, Berzsenyi Dániel, Dsida Jenő, Aranka György.

Tördelés és műszaki szerkesztés: Erdélyi Gondolat Lap- és Könyvkiadó. Nyomtatja az Erdélyi Gondolat Lap- és Könyvkiadó Nyomdája. Kiadja az Erdélyi Gondolat Lap- és Könyvkiadó. Felelős kiadó: Beke Sándor.

Terjesztik az alábbi könyvesboltok: Tulipán (Arad), Karton Pack (Bánffyhunяд), Corvina Könyvesház, Pallas Akadémia (Csíkszereda), Littera (Gyergyószentmiklós), Gyopár (Kézdivásárhely), Bagoly, Gaudeamus, Röser Antikvárium (Kolozsvár), Aranka György — Mentor, Bibliofil (Marosvásárhely), Decor Ex Libris (Nagyenyed), Litera (Nagykároly), Corvina Könyvesház (Sepsiszentgyörgy), Zalanta-Pallas (Szalonta), Csipike (Székelykeresztúr), Ábel, Árnika, Bagolyvár, Corvina Könyvesház (Székelyudvarhely), Libris (Temesvár), Tulipán (Zilah).

Az *Erdélyi Toll* szerzői (a 2009. I. évf., 1. számtól a 2012. IV., évf., 2. számig): Ady Endre, Albert-Lőrincz Márton, Aranka György, Arany János, Balázs Sándor, Barabás István, Baricz Lajos, Bartus Rozi, Batsányi János, Beke Sándor, Bencze Mihály, Berde Mária, Bertha Zoltán, Berzsenyi Dániel, Bod Péter, Bodó Márta, Botár Emőke, Bölöni Domokos, Bölöni Farkas Sándor, Böszörményi Zoltán, Bözödi György, Brauch Magda, Buksa Éva-Mária, Burján Emil, Bustya Endre, Czirják Edit, Czirmai Szabó Sándor, Csatáné Bartha Irénke, Csávossy György, Csire Gabriella, Csire Gábor, Csokonai Vitéz Mihály, Deák-Sárosi László, Demeter Attila, Demény Lajos, Dsida Jenő, Elekes Ferenc, Eszteró István, Fábián Lajos, Ferenczi Enikő, Fodor Sándor, Főcze Kornélia, Fülöp Kálmán, Hadnagy József, Huber András, Ilyés András Zsolt, Jakab Rozália,

Jakobovits Miklós, Jancsik Pál, Jánky Béla, Józsa Attila, Józsa Miklós, Kamenitzky Antal, Kazinczy Ferenc, Kedei Zoltán, Kinde Annamária, Kiss Lehel, Kocsis Rózsi, Komán János, Kosztolányi Dezső, Kozma László, Kozma Mária, Kölcsey Ferenc, Kovács György, László Judit, László László, Lőrincz György, Matekovits Mihály, Málnási Ferenc, Mészely Adél, Mészely József, Molnos Ferenc, Murádin László, Nagy Attila, Nagy József Levente, Nagy Irén, Nagy Olga, Nagy Pál, Nagy-álmos Ildikó, Németh János, Németh Júlia, Ötvös József, Panigay Róbert, Pálffy Tamás Szabolcs, P. Buzogány Árpád, Petőfi Sándor, Pomogáts Béla, Pongrácz P. Mária, Radnóti Miklós, Ráduly János, Reményik Sándor, Sántha Attila, Sebestyén Péter, Sipos Domokos, Sipos Enikő, Sipos Erzsébet, Sütő András, Szenté B. Levente, Székely-Benczédi Endre, Tamási Áron, Tar Károly, Tácsi Erika, Teleki József, Tóth Árpád, Tóth Mónika, Vandra Attila, Vöő Gabriella, Vörösmarty Mihály, Zágoni Attila, Zsidó Ferenc, Zsigmond Győző.

Az *Erdélyi Toll* illusztrátorai (a 2009. 1. számtól a 2012. 1. számig): Abonyi Mária, B. Gyűjtő József, Bányai Éva Eszter, Barabás Éva, Barabás Miklós, Beke Sándor Olivér, Berze Imre, Cs. Erdős Tibor, Feszt László, ifj., Gyárfás Miklós, Horváth Szőke Gyöngyvér, Jakobovits Márta, Jakobovits Miklós, Jankó Szép Noémi Abigél, Kancsura István, Karancsi Sándor, Károly Sándor, Kedei Zoltán, Keller Emese, Kocsis Rudolf, Kolozsi Tibor, Koncz János, Korondi Jenő, Köllő Margit, Lotz Károly, Madarász Viktor, Máté Péter, Mészely Ilka, Miklóssy Mária, Molnár Krisztina, Molnos Dalma, Molnos Zoltán, Munkácsy Mihály, Müller Emese, Nagy Zsolt, Novák Ildikó, Pauer Géza, Péter Katalin, Simon Anna, Soó Zöld Margit, Székely Bertalan, Székely János, Tompos Opra Ágota, Vajda György, Varga Mihály, Vargha Mihály, Venczel Árpád, Vetró András, Zsigmond Márton.

I. SAJTÓKIADVÁNYOK

I. A SZÉKELYUDVARHELYI SZELLEMI MŰHELY ELSŐ SAJTÓTERMÉKE, A SZÉKELY ÚTKERESŐ

1. Az 1989 utáni romániai magyar sajtó — mint szerep és alkotói segítség

BEKE SÁNDOR: *Az 1989 decembere utáni erdélyi magyar sajtó milyen szerepet töltött be az Ön szakmai életében? Milyen mértékben segítették alkotói tevékenységét az átszervezett/újjaszúletett vagy újonnan alapított magyar sajtótermékek?*

POMOGÁTS BÉLA: A kérdésekre egyszerre szeretnék válaszolni, tekintettel arra, hogy innen, Budapestről egy általánosabb képet alakíthattam ki arról a munkáról, amelyet Beke Sándor és az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó Székelyudvarhelyen végez. Nagyra értékelem ezt a munkát, és a kérdések arra biztatnak, hogy összefoglaló módon adjak rájuk választ.

Számomra természetesen minden erdélyi magyar könyvkiadó, folyóirat, egyáltalán minden kulturális intézmény és szellemi vállalkozás igen fontos. Több mint negyven esztendeje jelent meg az első olyan könyvem, amely az erdélyi magyar irodalommal foglalkozik — ez volt az 1968-ban az olvasó elé került Kuncz Aladár pályáját és munkásságát feldolgozó monográfia. Azóta vagy harminc kötetben adtam számot az erdélyi magyar irodalom mellett vállalt elkötelezettségemről, és az idei esztendőben az Erdélyi Gondolat Könyvkiadónál is megjelent egy tanulmánykötetem (*Erdélyi gondolat — erdélyi irodalom*,

Székelyudvarhely, 2012) éppen az „erdélyi gondolatról”: a „transzilvánizmusról”, amelynek a trianoni tragédiát követő esztendőkből igen nagy szerepe volt abban, hogy az erdélyi magyarság lelki erőhöz jutott, ellen tudott állni a bukaresti hatalom nyomásának, és fenn tudta tartani a maga nagy hagyományokra támaszkodó, egyszerre magyar és erdélyi identitását. Az erdélyi magyar irodalom, egyáltalán az erdélyi magyarság iránti elkötelezettségem csak erősödött az elmúlt évtizedek során — hozzájárultak ehhez igen gyakori erdélyi utazásaim is, és mára nem egyszer kerülök abba a helyzetbe, hogy Budapesten (mások mellett) nekem kell képviselnem az erdélyi magyar kultúra érdekeit.

Természetes, hogy ilyen előzmények után, ennek a személyes elkötelezettségnek a következtében rokonszenvvel figyelem az Erdélyi Gondolat nevű kiadó, a *Székely Útkereső* és az *Erdélyi Toll* című folyóiratok tevékenységét (az utóbbiban különben több tanulmányom is megjelent). Fontosnak tartom, hogy Székelyudvarhelyen ilyen tevékeny és gazdag szellemi műhely dolgozik, más székelyföldi: marosvásárhelyi, csíkszeredai és sepsiszentgyörgyi irodalmi, illetve tudományos műhelyek mellett. A Székelyföld a maga különleges történelmi és kulturális, mondhatnám így is: „lelki” hagyományai révén a magyar kulturális közösség meghatározó tényezője. Mondhatnám, ahhoz, hogy a nemzeti kultúra teljes értékű örökösei és gazdái legyünk, egy kicsit „székelyeknek” is kell lennünk — Budapesten, Szegeden, Debrecenben, Pécsen, sőt Szabadkán, Pozsonyban és Kassán is. Vagyis vállalnunk kell a Székelyföld hagyományait és kultúráját, ismernünk kell ezt a kultúrát, birtokba kell vennünk egyetemes magyar értékeit, és el kell köteleznünk magunkat fennmaradásának és gazdagodásának, megismerésének és megismertetésének ügye mellett. Mindennek szolgálatában áll,

mindezt elősegíti az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, a Székely Útkereső és az Erdélyi Toll.

Aki valamennyire is ismeri ezeknek a műhelyeknek a munkáját, az meggyőződhet arról, hogy milyen tevékenyen és hatékonyan végzik a Székelyföld, Erdély, ezen túl az egész magyar kulturális közösség értékeinek gondozását, valóban olyan szellemi műhelyt hozva létre, amely nemcsak a hagyományokat és értékeket mutatja fel, hanem új hagyományokat és értékeket is teremt. Csupán néhány olyan kiadványra mutatnék rá, amelyet az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó terméséből ismerek és becsülok. Ilyen például az *Elek apó Cimborája* című szöveggyűjtemény (1994-ből), amely Benedek Elek klasszikussá vált gyermekleklapjából ad közre válogatást, Ferenczi Géza *Székely rovásírási emlékek* című tanulmánya (1997-ből), amely ennek a sokak fantáziáját megmozdító kulturális emlékanyagnak az összefoglalását adja, Dáné Tibor *Elhull a virág* című munkája (2001-ből), amely Szendrey Júlia nem egyszer titkokat rejtő élettörténetét világítja meg, Csávossy György *Édes méreg* című színdarabkötet (2002-ből), az *Erdély* című útikönyv (2005-ből), Tamási Áron *Ábel*-trilógiájának új kiadása (ugyancsak 2005-ből), Sütő András *Sikaszói fenyőforgácsok* című cikkgyűjteménye (2007-ből), a *Csíksomlyó hazavár* című irodalmi antológia (2008-ból), továbbá Beke Sándor, Ráduly János, Cseke Péter, Csire Gabriella, Nagy Pál, Keszeg Vilmos, Nagy Olga, Vöő Gabriella, Murádin László és mások művei. A kezemben lévő könyvészeti kimutatás szerint a könyvkiadó mindmáig több mint két és félszáz kötetet jelentetett meg, és ezzel az eredménnyel a legtöbbet publikáló erdélyi (sőt egyetemesen magyar) könyvműhelyek közé került. Hasonló eredményességről tehetek tanúságot az *Erdélyi Toll* című folyóirat tekintetében.

ben is — ami természetesen azért is fontos számomra, mert egy idő óta magam is munkatársa vagyok.

A Beke Sándor nevéhez fűződő, az ő szervező és szerkesztő munkáját dicsérő vállalkozás most — munkálkodásának második évtizedét lezárva — valóban büszkén tekinthet vissza eredményeire: mindig jól, bátran mondhatnám: mindig áldozatosan szolgálta az erdélyi és az egyetemes magyar művelődés ügyét, egy kisebb könyvtárra való munkával tette gazdagabbá ezt a művelődést. És minthogy régi meggyőződése szerint az erdélyi magyarság legfontosabb értéke és lelki támasza: nemzeti identitásának letéteményese és gondozója maga az erdélyi magyar kultúra, a kiadói vállalkozásnak rangos nemzeti küldetés jutott. Ezt a küldetést gondosan és áldozatosan látja el, ezért érdemli meg, hogy ezen a szép születésnapon (amely régi hagyományok szerint az „ifjúság” lezárását és a „férfikor” kezdetét jelenti) jó szívvel és reménységgel kívánjunk neki további eredményes munkálkodást.

BERTHA ZOLTÁN: Kezemben tartom, lapozom és olvasom a *Magyar, székely és csángó örökség* címmel 2008-ban megjelent reprezentatív antológiát, amely a *Székely Útkereső* című folyóirat ma is megjelenő kiadványainak történetét dolgozza fel. Annak a székelyudvarhelyi szellemi műhelynek a munkásságát, amely többféle formában — folyóiratot, könyvkiadót, kulturális intézményrendszert működtető organizációs teljességgel — bontakoztatta ki és két évtizede, immár több, mint húsz éve rendületlenül folytatja hivatás- vagy küldetészerű misszióját. Beke Sándor rendkívüli szervezőkészségről és szellemi felkészültségről tanúskodó vezetésével rögtön a „babiloni fogság” utáni, 1989–90-es fordulatot követő időszakban elindult útjára a *Székely Útkereső*, amely hiánypótló irodalmi és

művelődési periodikumként vállalta az erdélyi és az egyetemes magyar identitásőrzés és jövőteremtés nemes feladatát, nemcsak keresve (hogy a kiadvány címére visszautaljunk), hanem bizton meg is találva az igaz és értelmes magyar utat, a hiteles nemzet-építés egyetlen és valóságos távlatát. Az autentikus örökségfelmutató antológia, amely tehát híven és gazdagon demonstrálja a sokágú erőfeszítés színes együttesét, Brauch Magda méltató bevezető sorai által máris leszögezi, hogy az első folyóirat mellett, hogy „székelycentrikus” volt („a Székelyföld és a székely etnikum történelmével, néprajzával, kultúrájával, jellemző vonásaival” foglalkozott), már kezdettől túllépett a szűken vett regionalitáson, és a „tágabb értelemben vett erdélyi, sőt az anyaországban, vagy annak határain túl, más tájakon élő magyarság” sorsdöntő kérdéseit is taglalta, néprajzi, zenei, nyelvészeti, szociográfiai, vallási és megannyi másféle témájú írások, gyermekirodalmi művek, vagy nemkülönben a székely humor univerzális kultúrantropológiai jelenségeit és jellegzetességeit feltáró szövegközlések és elemző-értelmező szakmunkák sokasága révén. A kilencvenes évek folyamát végigjáró *Székely Útkeresőről* azonban nem is egy átfogó antológia jelent meg; bibliográfiákban, lexikonokban fellelhető adatok szerint dokumentumokat, leveleket, reflexiókat is bőségesen közléstesznek ezek a kézikönyvek, amelyek tehát egyszerre példaállító adattárak és a nemzeti megmaradásakarat tanúságtevő bizonyosságai, önazonosság-teremtő tanítások és útmutató közösségdemonstráló üzenetek lélekemelő gyűjteményei, hétköznapi és spirituális otthonosságigézzel átítatott helyzettudósítások, elidegeníthetetlen létfolytonosság-alakító intelmek szívmengető thesaurusai. Egy könyvekbe sikeresen átmentett folyóirat kincsestárai. (Gondos alaposággal veszi számba és mutatja be őket mind átfogó nagy tanulmányában Sipos Erzsébet, az *Erdélyi Toll* 2009/2. számá-

ban, majd 2011-ben külön kötetben is.) Ami évtizedeken át elfojtott és keserves körülmények közötti túlélésre kárhoztatózott, az most szabadon és tisztán kivilágosodhatott ezeknek a nagyszerű írásoknak a sorstükrében. A példaképpen a kezemben forgatott antológia azután a halhatatlan Beke György megrendítően szép vallomásával folytatódik a magyar himnuszokról és szózatokról, majd a történelmi és a jelenkorban is eleven katolikus, református, székely, csángó himnusz variációi következnek, Erdély címerei, s értekezések a szellemóriás Orbán Balázs kivételes műveltség-összefoglaló és erkölcsi hagyatékáról, a székely és csángósors történelmi, folklorisztikai, etnológiai-szociológiai, nyelvtörténeti és egyéb vetületeiről, vagy aztán a fiatalon elhunyt kiváló tehetségű költő, Vass László Levente versei Szőcs Géza előszavával — és így tovább Nagy Olga meseelméleti tanulmányáig, Ráduly János székely-magyar rovásírásról szóló fejtegetéséig, meg a góbé humor lokális és általános karakterjegyeit bemutató remek szöveganyagokig és interpretációkig. Külön kell kiemelnünk Brauch Magda monografikus tanulmányát Beke Sándor költészetéről, főként annak szakrális vonulatáról. A folyóirat- és kiadóalapító, szerkesztő és irodalomszervező, műhelyteremtő szellemi és gyakorlati mindenese Beke Sándor ugyanis eredendően lírikus alkat: a kilencvenes évek derekára már többkötetes költő, aki *Téged kereslek* című poémájában megrázó krónikási és konfesszionális szenvedéllyel sorakoztatja fel emberi-morális eszményeit. Az, ahogyan megszólítja a transzcendenciában gyökerező végigazságot sugárzó Mindenhatót, ahogy emberben, természetben, a kulturális hagyományközösség szívében, a „nemzet névtelen hőseiben”, lélekben és feltámadásban, a Példabeszédektől a jézusi csodatettekig, az apostolok hitvallásától a megtisztító reszurrekcióig terjedő misztériumok varázsos mindenség-meghatározó

univerzalitásban egyszerre találja föl az életigazító ideák és ideálok nélkülözhetetlen elementaritását: az valóban részletes elemzésre méltó, s ezt a tanulmány szerző Brauch Magda kimerítően meg is teszi. Az idézett verscímet helyezi munkája élére, s így gondolja végig e költői világkép sokrétűségét a szépszisztól a bizonyosság szerző indulatig, a passióátélő érzelmességtől a bölcséleti kételyig, a szeretet- és halálmisztika vagy -teológia izgalmas vonatkozásaitól a félelem és remény, a bűntudat és a feloldozásvágy pszicho-ontológiai alapélményéig, a keresés és (szülő) földi-mennyei sorsvállalás változatos motívumaitól az alanyi és kollektív öntanúsítás számtalan poétikai megnyilatkozásáig.

S most kanyarodom oda, hogy számomra, aki a hetvenes-nyolcvanas években sárospataki és debreceni diákként elkötelezettje lettem az erdélyi magyar irodalomnak, s 1990-ig számos tanulmányt, könyvet publikáltam már Tamási Árontól Bálint Tiborig, Szilágyi Domokostól Hervay Gizelláig többekről is a mértékadó nagy „erdélyi csillagok” közül, s utaztam Erdélybe még hátizsákkal, sátrazva (az úgynevezett nemzeti reneszánszot élesztő nomád nemzedék tagjaként) is rengetegszer azokban az időkben: a fordulat után jóleső igazságtételt érzékelő megnyugvással (no meg persze örömteli izgalommal is) konstatálhattam, hogy az autentikus erdélyiség mégsem pusztítható el. Látva az új vagy újjáalakuló folyóiratokat, orgánumokat, köztük a *Székegy Útkeresőt*, amelyben a példamutató erdélyi tudósok, művészek, de nemzedéki barátaim, kollégáim, pályatársaim is szerepelnek, ráadásul a határok minden oldaláról. Írásaim sorra jelentek meg a nagyváradi *Kelet—Nyugat* (később a *Várad*), a kolozsvári *Helikon*, *Korunk* és *Művelődés*, a marosvásárhelyi *Látó* hasábjain, a bukaresti *A Hétk*ben, a korondi *Hazanéző*ben, és aztán a kilencvenes évek második felében induló *Székegyföld*ben is —

rögtön a második számban Tamásiról, *Gond és reménység* címmel. (S közben számos helyen egybeült a Szilágyságtól a szatmári Szamoson és a Partiumi Közlönyön át az udvarhelyi Polgári Életig, vagy az aradi Irodalmi Jelentől a Háromszékig.) 1997-ben történt ez, amikor Székelyudvarhelyt Tamási-émlékkonferencián is részt vettem, s újonnan kötöttem barátságot például Lőrincz Józseffel, aki a nagy székely prózaköltőről — Németh László szavát idézve: a „székely Homéroszról” — alapvető filológiai szakmunkákat adott közre.

Hogy tehát a megújuló erdélyi magyar irodalmi élet milyen szerepet töltött be az életemben, arra a hiteles válaszok csak a horizonttágítási lehetőségek jelentőségét, a tovább-bontakozás, a megmutatkozás, a kitarulkozás, a nagy szavak nélkül is elmondható boldogító, mert határárak nélkül érvényesíthető szellemi szabadság értékeit hangsúlyozhatják. Nyomatékosan a szellemi vérkeringés újjászülető esélyeit. A kapcsolaterősítés, a szolidaritás, az együttműködés és a szakmai barátság tényezőit; az együvé tartozás, a hovatartozástudat, a sorsos magyarságérzet felemelő megnyilvánulásmódjait. Mert ezekben az időkben a határon túli és az anyaországi magyar irodalom integrációja általában is felgyorsult; a szellemi értelemben egységesülő egyetemes nemzeti kultúra folyamatai feloldották a szétszóratásból következő elzáródások merevségét. A kapcsolattartás természetes lehetőségeinek felszabadulása a különféle művészi irányzatoknak, törekvéseknek az egyes régióktól független, határokon átívelő eszmei-elvi szerveződését, valamint a gyakorlati — például a publikációs (könyvkiadási, folyóirat-szerkesztési stb.) — együttműködés változatos formáinak a megteremtését eredményezte. Mindazonáltal fennmaradtak a szomszédos országokban élő magyarság (az elszakított nemzetrészek) millióinak léthelyzeti adottságai (a kisebbségiség alapvetően méltatlan politikai-

társadalmi körülményei), illetve a közösségi identitásőrzés, a kollektív autonómia szükségletének emberjogi és erkölcsi evidenciái. Továbbra is érvényesülnek a sajátos regionális (táji-természeti, szülőföldi, történelmi, etnikai, folklorisztikus, vállalási stb.) értékanyagok, a nyelvi-kulturális örökség meghatározó tényezői, valamint a kisebbségi nemzeti közösségek igényei a mindezt fenntartani és ápolni-építeni kívánó anyanyelvi művelődési intézmények működtetésére. A fenyegető veszélyek közegében folytonosan problematikusnak tekinthető (mert annak bizonyuló) megmaradás érzelmi-lelki és eszmei összetevői, az „ahogy lehet” sorsküzdelmei és a „sajátosság méltóságának” tudattartalmai így egyszerre mutatkozhatnak meg az elemi és demokratikus szabadságkövetelés közvetlen közéletiségében, és a művészeti alkotások, irodalmi művek élmény- és jelentésvilágának áttételes nyelvi-esztétikai közegében, hangulati és gondolati övezeteiben. Az emberi létezés egyetemes sors-reflexiói tehát magukba szervesíthetik mind a konkrét gondtapasztalat, mind az attól elvonatkoztató létértelmezés szellemi vetületeit.

1990 végén (több részletben) a *Helikon*-ban megjelenhetett a nyolcvanas évek erdélyi magyar irodalmát áttekintő nagyobb terjedelmű írásom (ezt az akkor még létező szemlélő folyóirat, a *Látóhatár* is átvette utóbb), amelyben döntően a nyomasztó sorsélmények kifejeződésének művészi-esztétikai módozatait és dimenzióit igyekeztem kutatni. 1997 elején pedig ugyancsak a *Helikon*-ban látott napvilágot a kilencvenes évek új fejleményeit is számba venni törekvő tanulmánysorozat. És itt az új irodalmi-intézményi szerveződések, orgánumok közegében fellépő fiatalabb nemzedékek jeles képviselőit is felsorakoztattam, köztük például Beke Sándor 1993-tól folyamatosan és sűrű egymásutánban megjelent köteteit.

BARABÁS ISTVÁN: A romániai magyar sajtó 1989 utáni változásait újságírói minőségemben többféle módon éreztem a bőrömnön. Első perctől jó érzés volt tapasztalnom, hogy a cenzúra megszűntével szabadabbá vált a véleménynyilvánítás. Nem volt többé tabu a vallás, a magyar nemzettudat hirdetése, lehetővé vált a történelemhamisítások leleplezése. Egyidejűleg korlátlan lehetőségek nyíltak számunkra a dokumentálódásra: hozzáférhetünk levéltári anyaghoz, a letűnt rendszerben tiltott történészekhez, írókhoz. Erről eddig kevés szó esett nálunk, noha korszakalkotó fordulat volt olyan értelemben is, hogy a törvényerőre emelt igazmondás megnövelte a sajtó és általa az újságíró tekintélyét. A mérleg negatív serpenyőjéből most csak a legfájdalmasabbat említem: a pénz ördögének fondorlatai számos független lap csődjét okozták: 2005 nyarán megszűnt a *Romániai Magyar Szó*, majd *A Hét*, a *Közoktatás*, még előtte a *Cimbora*, az *Orient Expressz*, a *Falvak Népe* („volt *Falvak Dolgozó Népe*”), a *Valóság*, az *Erdélyi Napló* („később feltámadt, ma is él”). Magyar újságírók számára mindez a közlési lehetőségek beszűkülését is hozta, ami természetesen nem segítette elő „alkotó tevékenységüket” (ahogy a kérdés fogalmaz). Teljesebb a kép, ha megemlítem, a sok csőd után, minap Marosvásárhelyen, Csíkszeredában, Gyergyószentmiklóson stb. piacra került néhány új, Budapestről pénzelt hírlap. Nem volna baj, de amellet, hogy veszélyeztetik a régebbi helyi újságok létét, minden gátlás nélkül fogadnak szót őrangyalaiknak, akik pontosan megszabják a munkatársaknak, kit szeressenek, kit szidjanak, milyen új magyar pártok alakulását szorgalmazzák. Aki nem hiszi, hogy létezik ilyen gyakorlat a mai romániai magyar sajtóban, nézze meg, hányan maradtak munkaviszonyban az *Új Magyar Szó*, a *Krónika*, az *Erdélyi Napló* alapító tagjai, egykori vezető káderei közül.

CSIRE GABRIELLA: A '89-es fordulatot a bukaresti sajtóházban puskaropogás között éltem meg. A decemberi események hatására a pionírlapból az új évvel együtt új lapot sikerült életre hozni, miután főszerkesztővé választottak. Benedek Elek 60 éve abbamaradt Cimborájának a nevét és szellemi örökségét tekintve mércének, a gimnazisták sajátjuknak érezték első számától a lapot. Hűséges olvasói, levelezői lettek és nagy számban vettek részt irodalmi, rajz- és matematikai versenyeken. A politikum teljes mellőzésével a tizenévesek érdeklődési körét és olvasói igényeit szem előtt tartva alakultak ki állandó rovataink. De e lap hasábjain kaptak helyet Horváth Imre, Tóth István, Anavi Ádám, Lászlóffy Aladár, Markó Béla, Lászlóffy Csaba, Jancsik Pál, Lendvay Éva, Páll Lajos dedikált sorai, versei, Méhes György, Marton Lili, Péterfy Emília, Bölöni Domokos regényei, illetve novellái.

Jó lenne csak a szépet, az eredményeket, a cenzúramentes sajtószabadság adta lehetőségeket visszaidézni. De a nagy számú előfizető ellenére, a Cimborá — több más, Bukarestben szerkesztett magyar lappal együtt — nyomdatér és anyagi fedezet hiányában megszűnt. Idővel Sepsiszentgyörgyön éledt föl, megváltozott profillal és szerzőgárdával.

A lapcsinálásból és a Cimborá fennmaradásáért folytatott küzdelemből két éven át ki se látszottam. Így hát fogalmam van arról, mit jelentett/jelent ma is, változó körülmények között nívós lapot vagy folyóiratot dajkálni.

A *Székely Útkereső*t és az *Erdélyi Tollat* ezért se tudom a kívülálló szemével nézni. De azért sem, mert mint szerző és a szerkesztési munkálatokba is bevont lektor csak szubjektív véleményt formálhatok. Mégis mindenképpen el szeretném mondani, hogy nagyon örültem az 1990–1999 között megjelent *Székely Útkereső* évfolyamaiból készült hasonmás kiadványnak.

Megható ma látni, hogy mennyi elhallgatott mondanivaló kívánczozott a nyilvánosság elé a decemberi fordulat után és hogy milyen nehéz volt, szinte lehetetlen, a lelkes lapalapítást követő hónapokban és években anyagilag fenntartani különösen az előzmények nélküli sajtóterméket és mennyi akadály tornyosult a terjesztés elé.

De az is megrendítő, hogy az egykori munkatársak közül hányan nincsenek már az élők sorában. Mint fényforrások villannak föl emlékezetemben olyan nevek, mint Martin Lili, akit még Benedek Elek indított el az írói pályán, Ábrahám János, a regényíró, Nagy Olga, a pótolhatatlan néprajztudós és író, Vöő Gabriella, az alkotó erejének teljében elhunyt néprajzkutató, Benkő András, a jeles muzikológus vagy a *Székely Útkeresőt* mindvégig figyelemmel kísérő Balogh Edgár és Szabó György, a klasszika-filológia kimagasló képviselője.

SIPOS ERZSÉBET: Elismeréssel és szeretettel üdvözlöm a 20. életévét betöltő Erdélyi Gondolat Könyvkiadót, annak igazgatóját, Beke Sándor költőt, szerkesztőt és munkatársait, további erőt, sikeres utat kívánva kedves mindannyiuknak.

Húsz esztendő egy kiadó életében már olyan mérföldkő, amelynél érdemes, hasznos, áldásos feladat elidőzni, mert feltárja a gyengeségeket, irányt mutat a folytatáshoz és alkalmat kínál megköszönni azt a gondoskodást, szellemi segítséget és ragaszkodást, mely az író- és olvasótábor részéről eddig meg nyilvánult.

Aminek az eljöveteleiben kevesen hittünk, 1989 decemberében bekövetkezett, és a sajtóban dolgozók is fellélegeztek: ezután szabadon írhatnak. (Remélhetőleg!)

„Oh, szabadság, hadd nézzünk szemedbe! / Oly sokáig vártunk rád epedve / — szállóigeként idézte Petőfi sorait azokban

a forró napokban Temesváron Deme János újságíró kollégánk, és ennek szellemében fogalmazta meg a *Székely Útkereső* folyóiratnak küldött első írását. Mert addig ő (és nem csak ő) küszködött, szenvedett, miközben írta a valóságot kerülgető cikkeit a temesvári *Szabad Szó*, majd a bukaresti *Előre* című újságoknak.

Mi, többiek, a temesvári magyar sajtó dolgozói éberen figyeltük, követtük az országban újjászülető napilapokat, folyóiratokat, a sokáig elhallgattatott íróemberek munkáit, a friss szellemi nyomdaterméket. Volt közöttük új, bátor, a múlttal szembenéző, volt vitatható, álgazságokat tartalmazó írás, de egyetlen dologban mindegyik hasznos: segített kialakítani a saját véleményét, megtalálni a saját hangot.

RÁDULY JÁNOS: Az 1989. december végi történelmi fordulat tényleg számos „átszervezett/újjászületett vagy újonnan alapított” újságot, folyóiratot eredményezett. Azokban a napokban azon tűnődtem, vajon miképp alakul további kapcsolatom a romániai magyar sajtótermékekkel? Akkor már több mint háromszázötven publikációval rendelkeztem, volt köztük hét (hetes) önálló kötet is. Csakhamar a marosvásárhelyi *Nép-újság*, az Aradon megjelenő *Jelen*, a kolozsvári *Napsugár*, *Szívárvány*, a korondi *Hazanéző*, illetőleg a frissen indult *Székely Útkereső* jelezte kéziratigényeit. Számomra azokban a napokban a legfontosabb az volt, hogy *megfelelő közlési lehetőségem* legyen továbbra is. A sajtó ezt a „felismerésemet” messzemenően támogatta, alkotó munkám „továbbvitelében” a segítségemre volt.

BÖLÖNI DOMOKOS: 1989 után gyökeresen megváltozott az életem. 1990 májusától minisztériumi engedéllyel ki-

léptem a tanügyből, és a szerkesztőség meghívására a korondi iskolától „átléptem” a marosvásárhelyi *Népújság*hoz. Nemso-kára utánam jöhetett a családom is. Akkoriban túlságosan elfoglalt az átköltözéssel és lakáskereséssel járó hercehurca, ezért keveset közöltem a székelyföldi lapokban, így a *Székely Útkereső* köréhez sem sorolhatom magam. Az induló vagy újraindított, magyar nyelvű újságok, folyóiratok egyfajta győzelmi mámmal töltöttek el, nemcsak engem — hiszen megnyílt az út a közlés előtt, nem cenzúrázták a szövegeinket. Művelődési egyletek, egyesületek alakultak, ezek egy része azonnal lapot vagy folyóiratot is indított vagy szándékozott indítani, azt hittem, a sajtó mennyországában vagyok.

P. BUZOGÁNY ÁRPÁD: 1989 előtt sosem gondoltam volna, hogy ennyi közöm legyen szerzőként a sajtóhoz. 1990 után évekkel kezdtem közölni, azóta is rendszeresen jelennek meg írásaim helyi és regionális, országos lapokban. Bár az olvasási láz régóta lecsillapodott, az 1990-es évek elején a helyi, erdélyi magyar sajtónak hatalmas lemaradást kellett behoznia mind az ismeretközlésben, mind pedig a nyomdatechnika itteni korszerűsítésében. Világlátásunk alakulását, ismereteink bővítését jelentősen befolyásolta a sajtó, túlzás nélkül mondhatni, hogy pótolhatatlan szerepe volt.

Az átalakult és akkoriban alapított lapok népes szerzőgárdát alkalmaztak, főállásúak mellett bedolgozó, sajtómunkatársi minőségben is. Ezek közé sorolom én is magam: mindkét minőségben volt, van közöm a sajtóhoz. Elsősorban a közlés igényének felébresztését, illetve a kínált közlési teret köszönhetem az erdélyi magyar sajtónak.

ALBERT-LŐRINCZ MÁRTON: Az irodalmi, vagy irodalmat is felpártoló lapok, folyóiratok, zömmel konzerválták a körülöttük korábban kialakult szerzői gárdát, helyel-közzel befogadtak fiatalokat is, de sokan, akiknek mondanivalójuk lett volna, nem kaptak elég publikációs lehetőséget. Meglehet, ez volt az egyik oka annak, hogy új irodalmi-művelődési lapok (de napilapok nem önálló irodalmi mellékletei is) jelentek meg az erdélyi sajtópiacon. Ezek körül is kialakultak az újabb írói csoportosulások, igazolván, hogy szerzőkben nincs hiány. Számomra sok változást nem hozott az átalakuló erdélyi irodalmi élet. Irodalmi munkásságom és ismertségem nem volt releváns, tehát nem kértek tőlem írásokat. Az irodalmi kánonból kimaradtam. Amíg még megjelent, továbbra is közöltem a „Lazics” (Lázár László) szerkesztette *Ifi-Fórum*ban, a *Népújság* mellékletében, a *Műzsáiban* (talán már a legelsőben, Mircea Dinescuék társaságában) és az *Új Magyar Szó Szabad Szombat* mellékletében, esetlegesen az *Irodalmi Jelen*ben. Sajnálom, hogy a *Székelly Útkeresőt* nem ismertem, nem lehettem részese.

BALÁZS SÁNDOR: Az én esetem sajátos, aligha lehet ebből általános következtetéseket levonni arra nézve, hogy az erdélyi magyar sajtótermékek kinek-kinek milyen segítséget jelentettek szakmai, alkotói tevékenységében. Eszmetörténészként számomra a sajtó kiapadhatatlan információs forrás és ugyanakkor a gondolataim közlésének egyik fő eszköze (ez az a szakmai specialitás, amely a más munkakörben tevékenykedőknél ilyen mértékben talán nem súlypontos), ezért a cenzúra megszűnése nekem minden bizonnyal sokkal többet jelentett, mint sokaknak, akiket azelőtt csak az információktól, s nem ugyanakkor a közléstől fosztottak meg. Az új körülmények között nyomdafestéket láthattak a gépkocsim motorházába vagy

az asztalfiókba rejtett kézirataim, mint például az *Identitástudatunk zavarai* című könyvem. Most, amikor az 1989 decembere utáni sajtószabadság pozitív erdélyi magyar kihatásairól szólok, aligha illendő (mégis ezt teszem) belekeverni ebbe a negatív szakmai élményeimet, hiszen ilyenek is vannak. Jelzőképpen: az például, hogy a szabad vélemény-nyilvánítás a médiában nem egyszer a mocskolódás szabadságába csap át, vagy hogy a többé-kevésbé akadálytalan közlés fércmunkák megjelenését is lehetővé teszi.

BRAUCH MAGDA: Úgy érzem, hogy az 1989 decembere utáni magyar sajtó újjászületésével párhuzamosan magam is újjá születtem. Az aradi *Jelen*, majd *Nyugati Jelen*, később *Irodalmi Jelen*, valamint a székelyudvarhelyi Erdélyi Gondolat Könyvkiadó állandó közlési lehetőséget biztosított számomra — ehhez járult két és fél éve a Székelyudvarhelyen szerkesztett *Erdélyi Toll* című folyóirat. A megváltozott viszonyoknak köszönhetően élni is tudtam ezekkel a lehetőségekkel. Emellett, természetesen, örömmel fogadom az említett kiadványokban megjelenő összes irodalmi terméket, az író- és költőtársak műveit.

DEMETER ATTILA: Magam is újságíróként, szerkesztőként (főszerkesztőként is) dolgoztam a sajtóban, mégpedig több mint 12 évet egyhuzamban. Azóta is publikálok, noha most nem a sajtóban dolgozom főállásban. Visszatérve a kérdés lényegére, szakmai életemet úgymond meghatározta a sajtó, az újságírás, és persze — az erdélyi sajtó. A sors úgy hozta, hogy a kilencvenes évek közepén kezdtem el ezt a hivatást, amikor az erdélyi sajtóban még javában tartott a rendszerváltást követő sajátos út- és identitáskeresés. Ebben az időszakban a kíváncsiság,

az információéhség talán jóval nagyobb volt, mint ma, új energiák szabadultak fel, és minden új sajtótermék hasznos volt szakmailag, akár az elemzés, akár a tanulás, akár a saját arculat kialakítása volt a cél, vagy éppen a forma és a tartalom dilemmája állt a középpontban.

MÁLNÁSI FERENC: 1989 után az V-VIII. és a IX-XII. osztályok tantervei, tankönyvei és a még 1973-ban és 1975-ben megjelent munkafüzeteim átdolgozása, az új feladatok gyűjtése és e munkáknak az újrakiadása foglalkoztatott. Az V-VIII. osztályoknak megírt *Olvasmányelemzések*-et is ebben a periódusban állítottam össze. Megvallom, hogy az újonnan alapított sajtótermékek nem kerültek napi, heti olvasmányként látókörömbe, s csupán utána gondolkoztam, hogy esetleg oktatással, szövegelemzésekkel kapcsolatos cikkeket, tanulmányokat küldjek. Az új tanügyi kiadványban, a romániai magyar pedagógusok lapjában, a *Közoktatásban* sikerült publikálnom.

2. Székely Útkereső — mint magyar szellemi örökség, identitásörzés, sajtó- és irodalomtörténeti forrás, emlék és cél

BEKE SÁNDOR: *Rendhagyó az utóbbi húsz év a romániai magyar sajtó történetében az 1990 és 1999 között Székelyudvarhelyen megjelent Székely Útkereső című irodalmi és művelődési folyóiratról és szellemi műhelyről kiadott sorozat (monográfiák és antológiák):*

- *Székely Útkereső.* Irodalmi és művelődési folyóirat. 1990–1990. I–X. évfolyam. Reprint kiadás. Sajtó alá rendezte Beke Sándor. Székely Útkereső Kiadványok — Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008;

- *Beke Sándor: Székely Útkereső — szellemi műhely a XX. század végén Erdélyben.* Főszerkesztői vallomás a folyóirat megszületéséről és életéről. A bevezető tanulmányt írta Barabás István. Székely Útkereső Kiadványok — Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008;

- *Beke Sándor—Brauch Magda: Székely Útkereső (1990–1999).* Laptörténet és sajtóvisszhang. A bevezető tanulmányt írta Barabás István. Székely Útkereső Kiadványok — Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008;

- *Székely Útkereső Antológia 1990–1999.* Válogatás a Székely Útkereső 1990–1999-es évfolyamaiból. Válogatta, összeállította, a bevezető tanulmányt írta Brauch Magda. Székely Útkereső Kiadványok — Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008;

- *Becsüld a népet!* A Székely Útkereső irodalmi és művelődési folyóirat gyermekirodalmi antológiája. Válogatta, összeállította

és az előszót írta Brauch Magda. Székely Útkereső Kiadványok — Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008;

- *Az előszó dicsérete.* Kritikák, recenziók, beszélgetések a Székely Útkereső hasábjain. Válogatta, szerkesztette, a kötetben szereplő írások jegyzékét, a könyvészetet és a Székely Útkereső repertóriumát összeállította Beke Sándor. A bevezető tanulmányt írta P. Buzogány Árpád. Székely Útkereső Kiadványok — Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008;

- *A Székely Útkereső levelesládája 1990–2000.* Közzéteszi Beke Sándor. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2010;

- *Beke Sándor: A Székely Útkereső levelezés és dokumentumok tükrében.* Székely Útkereső Kiadványok — Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2011;

- *Sipos Erzsébet: Székely Útkereső — a könyvekbe mentett folyóirat.* Recenziók. Székely Útkereső Kiadványok — Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2011

és a mai is létező, a Székely Útkereső jogutódja, a Székely Útkereső Kiadványok ismeretterjesztő sorozat szellemi értékmentő tevékenységét összegző és megörökítő könyvek:

- *P. Buzogány Árpád: A Székely Útkereső Kiadványok műhelyében.* Hagyomány és helyismeret közelképben. Székely Útkereső Kiadványok — Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2007;

- *Magyar, székely és csángó örökség.* A Székely Útkereső Kiadványok Antológiája (1991—2006). Összeállította, szerkesztette, az előhangot és az útmutatót írta, a sajtóvisszhang szemelvényeit válogatta Beke Sándor. Az antológiáról és a sajtóvisszhangról szóló tanulmányt írta dr. Brauch Magda. Székely Útkereső Kiadványok — Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008.

A szerkesztők számtalan könyvbe mentettek olyan lapkiadási információkat, melyek minden bizonnyal a sajtó- és irodalomtörténészeknek értékes forrásként szolgálnak.

Milyen emlékei vannak az 1989 decembere után indult székelyudvarhelyi kiadványról? Több mint tíz év távlatából nézve és elemezve tegyék fel a kérdést: elérte-e a célját a Székely Útkereső?

BARABÁS ISTVÁN: A kérdést inkább úgy kellene feltenni, hogy ama bizonyos „székely kereső” megtalálta-e az útját, mármint amelyet indulásakor kijelölt magának? Első számától kezdve írtam róla beharangozókat *A Hét* Lapszemle rovatába. A rokonszenv tisztelettel vegyült, ugyanis a szabadság akkori mámorában, a papír és nyomda alacsony árfolyamának is köszönhetően, gomba módra szaporodtak el a szex és rablógyilkosságok szenzációiból élő lapok, igyekezve lépést tartani a Magyarországról beáramló, azonos profilú konkurenciával. A *Székely Útkereső* szembement ezzel az árral: vérbeli kultúrát közölt. Izgultunk is, meddig bírja az olvasók kegyeiért vívott harcát a szubkultúra ellenében. Bírta 1999-ig, amikor a szerkesztőség úgy döntött, hogy a székelyek megtalálták azt a szellemi utat, melyen végképp — folyóirat nélkül — egyedül maguk is el tudnak igazodni, másrészt a folyóirat szerkesztői, akik egyben a folyóiratból 1991-ben kinőtt Erdélyi Gondolat Könyvkiadó szerkesztői is, nagy erővel a könyvkiadói munkára összpontosítanak. A *Székely Útkereső* szerkesztői 1999-ben azonban emelt fejjel búcsúzhattak, mert sajtótörténetünkbe sajátos színfoltot hoztak lapjukkal.

CSIRE GABRIELLA: A *Székely Útkereső* minden számát, minden anyagát — legyen bár szó néprajzi, történelemi, zenei tárgyú tanulmányról, versről, regényrészletről, meséről, egyházi énekről vagy grafikai alkotásról — egységes koncepció hatja át. És ez nem más, mint a nyelvünkbe, történelmünkbe, népi hagyományainkba, kultúránkba gyökerező „erdélyi gondolat”. Nem véletlen, hogy a pár évvel később alakult kiadó is ezt a nevet vette föl.

2008 és 2011 között az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó könyvekbe mentette át a *Székely Útkeresőt*. Az összes évfolyamokat felölelő hasonmás kiadvány után, gyors egymásutánban, még nyolc vaskos kötet látott napvilágot. A rendhagyó sorozat a folyóirat műhelytitkaiba, levelesládájába, fogadtatásába stb. nyújt betekintést. Ez a nem mindennapi kiadói bravúr kimonodottan a kiadó igazgatójának, Beke Sándor költőnek a szerkesztői munkáját dicséri. A dokumentum értékű kötetek közül a mindenkori olvasó érdeklődésére, szerintem, két antológia tarthat igényt: a szépirodalmi alkotásokat és publicisztikákat tartalmazó *Székely Útkereső Antológia 1990–1999*, valamint a lírával és prózával egyaránt kecsegtető gyermekirodalmi antológia, a *Becsüld a népet!*

BERTHA ZOLTÁN: A *Székely Útkereső* a kilencvenes években határozott karakterű, széles ölelésű, markáns profilú lap volt, célját elérte, a nemzeti öntudatszervezés lelkületi és intellektuális perspektíváit kitágította, rangos szerzők alapvető és időtálló műveit közölte, ma is alapvetésként használható közlemények sokaságával gazdagította az egyetemes magyar irodalmat és kultúrát. Énhozzám vagy erdélyi útjaimról hazahozott példányok révén, vagy erdélyi barátok segítségével jutott el a lap — kaptam, vettem, olvastam, számon tar-

tottam tehát. Ma is őrzöm őket polcaimon — mondhatni valamiféle ereklyeként.

RÁDULY JÁNOS: A *Székely Útkereső* apolitikus folyóirat-ként indult, megpróbált átfogó képet nyújtani az egyetemes magyarság irodalmi-művelődési életéről. Ténylegesen a „szellemi útkeresés” egyik fontos orgánuma volt. Erről bárkit meggyőzhet a reprint kiadásban is megjelent folyóirat-gyűjtemény (*Székely Útkereső*. Irodalmi és művelődési folyóirat. 1990–1999. I-X. évfolyam. 1-53. szám. Reprint kiadás. Sajtó alá rendezte: Beke Sándor. Székely Útkereső Kiadványok — Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008.). Büszke vagyok arra, hogy ezt a reprint kiadást magam helyezhettem el — ajándékként — a Marosvásárhelyi Teleki—Bolyai Dokumentációs Könyvtár állományában.

Én gyermekversekkel, kritikai írásokkal, irodalmi anekdotákkal támogattam a Székelyudvarhelyen megjelent lapot. Nem véletlen, hogy a 2008-ban megjelent gyermekirodalmi antológiában, a *Becsüld a népet!* címűben (A Székely Útkereső irodalmi és művelődési folyóirat gyermekirodalmi antológiája. Válogatás a folyóirat 1990–1999-es évfolyamaiból. Válogatta, összeállította és az előszót írta Brauch Magda) 11 verssel szerepelek, míg a Beke Sándor által gondozott *Az előszó dicsérete* című, kritikákat tartalmazó kötetben (Kritikák, recenziók, beszélgetések a Székely Útkereső hasábjain. Válogatta, szerkesztette, a kötetben szereplő írások jegyzékét, a könyvészetet és a Székely Útkereső repertóriumát összeállította Beke Sándor. A bevezető tanulmányt írta P. Buzogány Árpád. Székely Útkereső Kiadványok — Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008) tizenhét recenzióval és egy, Komoróczy György által készített interjúval vagyok jelen.

Külön kell szólnom arról, hogy a *Székely Útkereső* hasábjain a székely (magyar) rovásírás kérdésköre is terítékre került. Ferenczi Géza írásai mellett én terjedelmes tanulmányban taglaltam rovásírásunk legalapvetőbb fogalmait (*Nemzeti kincsünk: a rovásírás*). Az anyag a *Székely Útkereső Kiadványok* sorozatban is megjelent 1998-ban.

A sarkított kérdésre — végül is — íme a sarkított válasz: igen, a *Székely Útkereső* elérte a célját!

ALBERT-LŐRINCZ MÁRTON: A *Székely Útkereső*ről nekem valójában nem képződött sok élményem, hiszen nem voltam a lap munkatársa. A 2011-es Marosvásárhelyi Nemzetközi Könyvvásáron jutottam hozzá — Beke Sándor főszerkesztő jóvoltából —, ahhoz a nagyszerű reprint kiadványhoz, amelyet azóta is örömmel lapozok föl. A folyóirat 1990–1999 közötti 10 évfolyamának összes (53) megjelent számát így egybe szerkesztve, bárkinek módjában áll elolvasni, vagy újraolvasni azt, ami Udvarhelyen történt az irodalom szcénájában, és még azok az olvasók is részesei lehetnek a folyamatnak, akik — igaz, kissé megkésve, de nem lekésve — nem voltak benne. Ugyanez a gondolat folytatható a *Székely Útkereső* antológiák, monográfiák vonatkozásában is. Azt nem hallgathatom el, hogy a kiadvány lapjain ismert és kevésbé ismert, kanonizált és feltörekvő, nagy elődök és kortárs szerzők kaptak helyet, irodalmárok, egyházi emberek, művészek, közösség- és művelődésszervezők, olyanok, akik — a főszerkesztő beköszöntőjének szellemében — hozzá akartak járulni (illetve hozzájárulhattak) ahhoz, hogy „jó és igaz emberek lehessünk mindnyájunkért, egymásért, szülőföldünk még sebezhető békéjében”. Jómagam ezt a mottót az egész szerkesztői vállalkozás hitvallásának tekintem. Ilyen vonatkozásban egyedülállónak mondom, mert benne a

szülőföld végtelen szeretetének lángja világít. Ez pedig nem kicsi dolog, amikor a kortárs irodalmi kánon ildomosnak tartja mellőzni, visszautalni ezt a kardinális érzést a 19. század irodalmába.

Véleményem szerint a *Székelly Útkereső* a közösségi értékeket felmutató, hagyománytisztelő, *üzenetes irodalmat* részesítette előnyben. Dolgozni, tanulni, művelődni kell — sugallta, szuggerálta megjelent írásain keresztül. Az jut eszembe, amit nagy püspökünk, Márton Áron életprogramként fogalmazott meg: „Vállalom a munkát” („Non recuso laborem”). A mi tájainkon ebben az életprogramban nincs semmi pátoasz, nincs semmi meghökkentő, mondhatnánk természetes követelmény. A Márton Áron-i eszmeiséget vélem felfedezni abban a munkában, ami a *Székelly Útkereső* környékén bontakozott ki: a közösségért való munkálkodást, annak gyönyörével és ódiumával együtt. Nem mondok újat, ha az mondom, hogy Erdélyben az emberi kapcsolatokban mindig is ott munkált (talán ma nem annyira evidensen) a szolidaritás, az egymásrautaltság hagyománya. Sokféle magyarázata lehet ennek, de mindenek előtt talán az anyagiakban sohasem bővelkedő, ám lelkiekben sohasem szűkölködő erdélyiség, a nyílt lélekkel való vállalni tudás, a közösségi értékben való hit és bizakodás. Persze, az atomizált (helyenként éppen atomizálódó) világ mozgásának sodrása bennünket sem kímél. Az ún. posztmodern hatásai, a jól ismert nyugati kulturális áramlatok és izmusok bennünket is elértek. Nem kell elzárkózni előlük, lépést kell tartani a korrall, de jó résen lenni, mert a kisebbségi lét más, mint a többségi, ezért aztán másféle percepciókat indukál, másmilyen feleleteket fogalmaztat meg. Az individualizmus felturbóázása és a közösségnek, mint értéknek az elvetése, véleményem szerint, veszélyes játék, mert a kisebbségi lét sajátos kívánalmakat fogalmaz. Szerintem

azon kell munkálkodnunk, hogy a szomszéd megsüvegelje a szomszédját, a fertálybeli gyerek köszöntse a felnőtt ismerőst, a tanítvány a tanítóját.

A másik nagy érdemét az *irodalomszervezésben* látom. A *Székely Útkereső* körül kialakult egy olyan írói csoportosulás, amely az írás értékhordozó funkcióját az erdélyi hagyományokban találta meg. Beke Sándornak hál' istennek nem kellett azon buzgólkodnia, mint korábban, a század 20-as éveiben eleinknek, „dédapáinknak”, ha szabad itt Áprilyt megidéznem, hiszen vannak folyóirataink, kiadóink, igaz államilag deficitesen finanszírozva, és vannak igényes olvasóink (az internet-irodalom még nem vonja el az olvasót, inkább csak az egyre beszűkülő jövedelem). Mégis úgy tűnhetett, hogy hiányoznak az elébb soroltak. Az újonnan jelentkező írott sajtó erre enged következtetni. Azt ma már ki lehet jelenten, hogy a *Székely Útkereső*nek helye volt a magyar irodalom szcénumán, hiszen 10 éven át létezett, és úgy szűnt meg, hogy nem szűnt meg, csak átalakult.

További érdemének tartom a *transzilván irodalom* Kós Károly-i — Tamási Áron-i hagyatékának folytatását. A főszerkesztői célkitűzés értelmében a „a székelyföldi, illetve az egész erdélyi magyarság nemzettudatának és hagyományainak a megőrzéséhez, a szülőföldön való megmaradáshoz, helytálláshoz és szellemi útkereséshez” vállalják az iránykijelölést és kalauzolást. Szerencsésen, mondom, egyrészt azért, mert nem fekszik le a posztmodern magamutogató individualizmusának, vállalja az erdélyi irodalom hagyományos társadalmi funkcióját, nem szakad el a társadalom irodalmi percepciójától, másrészt azért, mert a lap nem esik a provincializmus csapdájába, amit a lap címe sejtethet. Arról van szó, hogy az egységesítő kommunikációval szembehelyezkedő posztmodern szellemében bizonyos irodalmi centrumok nálunk is a nyugati divathoz simultak, a

'70-es évek végén Jean-François Lyotard filozófiájában meghirdetett „posztmodern szkepszis” mentén, vagy az individuális szabadság felturbózásával. A *Székely Útkereső* nem ezt az utat választotta, hanem a transzilvanizmus hagyományainak továbbvitelét. A transzilván eszme nem tekinthető provinciálisnak, az önbezárkózás értelmében. A rovásírás örökén létesülő hagyományok helyét nem a lokalizmusban, hanem az egyetemes emberi értékek piedesztálján keresi. A folyóirat a regionalizmusra törekvés révén tudott felülkerekedni a couleur localon, amelyet nem tagadott meg. A szerkesztői koncepcióban egyáltalán nem elhanyagolt az udvarhelyi híradás föl válllása, ami elkerülhetetlenül helyivé tenné a kiadványt, de már a lap címe tovább mutat ezen. A helyi szint tágabb perspektívába ötvözik, és ez érvényes a tartalomra, a szerzői gárdára (földrajzi és idősíki), a terjesztésre. A *Székely Útkereső* az erdélyi székelymagyar galaxisról szól, és örülök, hogy így van, de nem helyi sajtótermék. A hely szelleme, a genius loci, amit székely identitásként, székelységgként definiálnánk, nem provincializmusra szűkít, hanem regionalizmusra nyit. Ez a regionalizmus teszi lehetővé a globális jelleget. „Hatósugara — amint a szerkesztőségi vitaindítónak tekinthető kérdésekben megfogalmazzák — egész Erdélyre, a magyar nyelvterületre kiterjed.” A szándék tehát magában rejti annak a lehetőségét is, hogy a nagyvilág magyar szórványközösségeit is bekapcsolja a folyóirat. Talán az sem elhanyagolható, hogy a folyóirat családi lapként szeretne érvényesülni, mivel a gyermeki irodalom bevállalásával megteremtí a családi irodalmi olvasmánnyá válás feltételeit.

Végül, de nem utolsó sorban azt emelném ki, hogy a székely—magyar irodalmat *nem provincializálta*, hanem az egységes magyar irodalomba helyezte. Ma már általánosan elfogadott séma, hogy a magyar irodalom csak egységes irodalomként

képzelhető el, ami nyilván arra vezethető vissza, hogy — az utolsó kilencven évet leszámítva — egy egységes politikai, gazdasági, kulturális erőterben működött. Mi is lenne a magyar irodalom mondjuk a szalontai Arany János, az érmihályfalvi Ady Endre vagy mondjuk a brassói Áprily Lajos, a kolozsvári Kuncz Aladár, a farkaslaki Tamási Áron és sok más erdélyi, de a többi elszakított részekben született magyar írók nélkül?! Ezért nem is lehet másként, csak egységesként definiálni a magyar irodalmat. Ami számunkra talán sajátosnak mondható, az az irodalomnak a megtartó, közösségi küldetése — én ebben látom az erdélyiség genius loci-ját.

SIPOS ERZSÉBET: Az utóbbi húsz esztendő romániai magyar sajtótörténetében elévülhetetlen érdeme van a *Székely Útkereső* irodalmi és művelődési folyóiratnak. Noha induláskor a mondanivalója főleg a Székelyföldön élő olvasókat célozta meg — erről a kiadvány főszerkesztője, Beke Sándor is beszélt —, időközben azonban tágult a horizontja. Beke Sándornak sikerült kiépítenie egy olyan író-olvasó hálózatot, mely befogadóan viszonyult az új kiadványhoz, többen külmunkatársként változatos, érdeklődést ébresztő cikkeket postáztak Székelyudvarhelyre, ám azok most már sokakhoz, sokakról szóltak határon innen és túl.

Az évek során Beke Sándor nagy lépésre szánta el magát: könyvekbe mentette — és menti azóta is — a dokumentumokat, az anyanyelv értékeit, nagyjaink emlékét. Az Erdélyi Gondolat Könyvkiadónak, szerintem, rangos helye van a hazai könyvkiadók sorában. Megérdemelten. Az általa kiadott kötetek, tudomásom szerint, eljutnak a hazai és a határon túli könyvtárakba, sajnos azonban nem ismertek eléggé az olvasók körében.

BÖLÖNI DOMOKOS: A *Székely Útkereső* annyit érhetett el, amennyire megszűnéséig tellett az erőből és a pénzből. Az sem kevés. A térség művelődési életének mindenképpen részévé vált, kiadványai a határon túlra is eljutottak, antológiája pedig már része a sajtótörténetnek. Hatását és jelentőségét érdemben a következő nemzedékek tudós kutatói mérhetik fel és állapíthatják meg. Nincs kétségem afelől, hogy meg is teszik.

BRAUCH MAGDA: Igenis rendhagyónak találok — természetesen pozitív értelemben — a *Székely Útkereső* monográfiáit, antológiáit, mivel más magyar nyelvű folyóiratokkal kapcsolatosan még nem találkoztam hasonló jellegű kiadványokkal. Mindezek sajtótörténeti értéke vitathatatlan és egyedülálló a maga nemében.

DEMETER ATTILA: E kérdésre kissé nehéz kielégítő választ adni, mert rengeteg a szempont. Szerintem mégis egyértelmű: igen, a *Székely Útkereső* elérte célját, mégpedig több okból is. Elsősorban azért, mert egy olyan feladatot vállalt fel — és ebben úttörő szerepet is játszott —, hogy megpróbált választ adni nemzeti, történelmi és szellemi identitásunk legfontosabb kérdéseire. A *Székely útkereső* célközönsége igen széles: a versek, a prózai művek, a történelmi jellegű írások, ugyanúgy, mint a recenziók, zenetörténeti méltatások között mindenki találhatott saját ízlésének megfelelőt. Merem remélni, hogy az olvasás továbbra is fontos szerepet játszik majd a székelyek életében, és hogy ezt az az igényt az iskolák a mainál nagyobb eredménnyel, hatékonyabban szorgalmazzák majd.

MÁLNÁSI FERENC: Sajnálom, hogy a *Székely Útkereső* — Kolozsváron árulták? —, elkerülte a figyelmemet, csupán

akkor próbáltam pótolni a lemaradásomat, amikor Beke igazgató úr elküldte nekem az 1990–1999-es összekötött példányokat... Akkor rögtön elvitettem diákjaimnak, beszámoltam nekik a folyóiratról, bátorítottam őket, hogy olvassák a *Székely Útkeresőt*, ugyanígy beszámoltam az *Erdélyi Toll* első számairól is...

BALÁZS SÁNDOR: Sajnos elég későn kezdtem behatóan nyomon követni a székelyudvarhelyi sajtókezdeményezés termékeit, így a *Székely Útkereső* című sorozatról inkább csak utólagos benyomásaim vannak. Ezek igen pozitívek, még ha ezt beárnyékolja is az a benyomás, hogy a szerzőgárda eléggé szűk volt, sok név szerepel ismételt, amiből kialakulhat az egyesektől terjesztett rosszindulatú vélemény (ezt az Önök ellen-drukkerei nekem szó szerint tudomásomra hozták), miszerint „ez az egész Erdélyi Gondolat amolyan családi, baráti vállalkozás”. Jó volna ezt a látszatot tudatosan eloszlatni. Elnézést kérek, nem a rosszindulat beszél belőlem akkor, amikor a rosszakaróik ilyen taksálását megemlítem. Csupán figyelmeztetek: hasznos lenne, ha nem csak a barátaik, hanem az ellenfeleik véleményére is többet adnának.

BEKE SÁNDOR: Ezeknek a beszélgetéseknek — még ha ritka ünnepi alkalomkor kerülnek is sorra — az a feladatuk, hogy az ünneplő vagy a szóban forgó intézmény asztalra letett kész munkáit elemezze, pozitív és negatív oldalaival egyaránt. Ez a dicsérő vagy bíráló elemzés — feltételezett konstruktív jellegénél fogva — igen hasznos az adott intézmény további léte, előrehaladása érdekében.

Ezesetben igenis örülök a professzor úr figyelmeztetésének. Az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó igazgatójaként most van le-

hetőségem első ízben nyílt véleményként hallani, hogy — mint minden elismert vagy szakmai elismeréseknek örvendő vállalkozásnak, ez esetben a lap- és könyvkiadásnak, így nekünk is — rosszindulatú megjegyzéseket terjesztő „ellendrukkereink” vannak. Most ez ünnepi pillanatban (is) — tudomásul vettük, amit eddig csupán csak tapasztaltunk: néhanapján szellemi műhelyünk ablakán kéretlenül hozzánk is bedugja orrát az „irigység boszorkánya”. Manapság ez természetes jelenség, régen is voltak irigyek, nem is beszélve a mostani, „vállalkozásokkal” teleszőtt világban, amikor kordivattá vetemült vagy inkább terebélyesedett ez az ókori, inkább az emlékezet óta „virágzó” emberi tulajdonság.

Ezt a jelenséget kiadónk 1996 után — amikor a kiadók gomba módra szaporodtak — már tapasztalta, de nem reagáltunk rá, nem is érdekelt, ki van a kurtinák mögött, s az sem, hogy miért; ellenkezőleg, bárminemű negatív reakció helyett messzemenően más (számunkra erkölcsileg és anyagilag kedvező/bb/) lépést tettünk: megemeltük kiadványaink példányszámát. És miért ne növeltük volna, ha éreztük, láttuk, tapasztaltuk: Erdély-szerre igény van az Erdélyi Gondolat könyveire? Az utolsó példányig elfogynak a megjelent könyvek, ráadásul az igényelt utánnyomások is elkelnek... Így, az olyan — kimondottan — szépirodalmi műveknél, melyek sok más erdélyi műhelyben 300-500 példány körül láttak napvilágot, nálunk a példányszám a 2000-4000-et is elérte. Verseskötetokről, szépprózáról van szó! Ami az ismeretterjesztő kiadványokat illeti: a példányszám sok esetben az ötezret is felülmúlta. A gyermekkönyvek — melyek igen nagy százalékát teszik ki megjelent könyveinknek — e kor könyvkiadási szokásai ellenére — nagy példányszámnak örvendtek és igen kelendőeknek találhattak. Pédányszámuk 2000 és 15000 között váltakozott.

S e gondolatot bezárva miért ne nyugtázhatnám a nagy nyilvánosság előtt: az Erdélyi Gondolat több tudományos értékű kötete doktori disszertációs dolgozatok forrásmunkája itthon, Budapesten, Debrecenben és másutt.

Ami a könyvkiadó és e műhely családi és baráti vonatkozásait illeti: a szellemi műhelyünkben működő könyvkiadó és az általa kiadott folyóiratok mindig a család, a nagy, bővülő, s így az erősödő család fizikai mennyiségében és eszmei értékében-sokszínűségében látta értelmesebb jelenlétét a hazai és a magyarországi könyvpiacokon. Ebből a látószögből kikristályosuló szerkesztői koncepció, szemlélet, tendencia érvényesül legfontosabb intézményeinkben a *Székely Útkereső*-nél, a folyóirat jogutódjánál, a Székely Útkereső Kiadványoknál, a *Székely Útkereső* folyóirat eredményes-mozgalmas szellemi munkateréből, eszmei háttérországában megszületett Erdélyi Gondolat Könyvkiadónál, majd a kiadó új szellemi műhelyt megjelentetni kívánó igénylő fórumánál, az *Erdélyi Toll*-nál.

Nos, a Balázs professzor úr „családi vonatkozású”-látszatot tudatosan eloszlató sugallatának nemigen tudunk eleget tenni, hiszen meghazudtolnánk azt az egyetemes magyarság irányában tett örökségápóoló-vigyázó-megőrkítő, identitástudatunkat erősítő, megmaradásunkat éltető szellemi-erkölcsi erőfeszítést, amelyet a *Székely Útkereső*, a Székely Útkereső Kiadványok, az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó és az *Erdélyi Toll* külön nagy lélekszámú kompakt „szerző-családjai” tettek és tesznek a múlt század végének utolsó és új évezredünk első évtizedében Erdélyben. Inkább alátámasztom a — szellemi műhelyünk fórumaihoz meghívott vagy a maguktól jelentkező alkotók, a „barátokból” hűséges „családtagokká” vált — szerzők számát:

— Így az 1990 és 1999 között megjelenő *Székely Útkereső* egy adott pillanatban 120 (akkor) élő munkatársat tudott felső-

rakoztatni, „ennyit szerepeltetett ismételtén”, ami hússzal több szerző, mint ahány szerzőt „futtatott-szerpeltetett” 2008-ban a 100. születésnapját ünneplő, az egyetemes magyar irodalom markáns értékű folyóirata, a *Nyugat*. S ha már e beszélgetés felhozatalában számszerű statisztikai felbontások is szerepelnek, hadd fejezzem ki főszerkesztői köszönetemet mindazoknak a *Székely Útkereső* munkatársaknak, akik ma is élnek, elhunyt szerzőinkre pedig e pillanatban is főhajtással és kegyelettel emlékezem. A folyóirat lelkes, értékes, áldozathú szerzői közül hadd emeljem ki az alábbiakat: Ábrahám János, Bakay Kornél, Balázs Géza, Balogh Edgár, Barabás István, Beke György, Benkő András, Csiki László, Csire Gabriella, Egyed Ákos, Fábián Imre, Fodor Sándor, Gábor Dénes, Görömbei András, Gyárfás Endre, Imreh István, Jakobovits Miklós, Jancsik Pál, Kányádi Sándor, Keszeg Vilmos, Kovács András Ferenc, Kozma Mária, László László, Liszka József, Marton Lili, Mészely József, Murádin László, Nagy Gáspár, Nagy Olga, Németh Júlia, P. Buzogány Árpád, Penckófer János, Ráduly János, Róth András Lajos, Sütő András, Szócs Géza, Szócs János, Tankó Gyula, Tóth István, Tőkés István, Veress Dániel, Vofkori György, Vofkori László, Zsigmond Győző.

— Az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó szerzőinek száma 2011. december 31-ig: 81. E könyv közzétételéig, a 2012-es kiadványok új szerzőit is beleszámítva, összesen 84 szerző, köztük, mint igazgató-főszerkesztő örülök, hogy az alábbi (élő vagy jogörökösük beleegyezésével megjelent) szerzőink színvonalas, értékes könyveik által az egyetemes magyarság legfontosabb könyvműhelyei közé emelték székelyudvarhelyi székhelyű könyvműhelyünket: Asztalos Enikő, Ábrahám János, Balogh Edgár, Baricz Lajos, Benedek Elek, Benkő András, id. Binder Pál, Bölöni Domokos, Brauch Magda, Buksa Éva-Mária, Csávossy

György, Cseke Péter, Csetri Elek, Csire Gabriella, Dáné Tibor, Diószegi Anna, Eszteró István, Féja Géza, Ferenczi Géza, Ferenczi István, Gub Jenő, György Zsuzsa, Imreh István, Jancsik Pál, Jánky Béla, Jékely Zoltán, Keszeg Vilmos, Kiss Bitay Éva, Kocsis Rózsi, Kozma Dezső, Kriza János, Lászlóffy Csaba, László László, Marton Lili, Málnási Ferenc, M. Hubbes Éva, Mitruly Miklós, Murádin László, Nagy Olga, Nagy Pál, Németh Júlia, P. Buzogány Árpád, Pomogáts Béla, Ráduly János, Sebestyén Péter, Sipos Erzsébet, Sütő András, Szabó György, Tamási Áron, Tankó Gyula, Tomcsa Sándor, Vöő Gabriella, Zsidó Ferenc, Zsigmond Győző.

Ennél a pontnál megjegyezném, hogy könyvkiadónk szerzőinek 44%-a Kolozsvárról, a kincses erdélyi „fővárosból” való. De elmondhatom: kiadónk működésének első évtizedében (az 1990-es években) volt olyan időszak, amikor ez a százalék jóval az 50 fölött volt a kolozsvári írók javára. A Szamos parti város szerzőinek egy része akkor nem a kolozsvári könyvműhelyeket választotta kézíratai kiadására, hanem szakmai és erkölcsi bizalmat fektetve a székelyudvarhelyi könyvműhelybe, Székelyföld gyönyörű anyavárosába jöttek könyvet kiadni. Nagy Olga, a kolozsvári író és néprajzkutató a '89-es romániai történelmi-politikai-gazdasági felszabadulás következtében átalakult, forradalmasított erdélyi könyvkiadásunk eme „szerző-vándorlásos” egyedi jelenségére felfigyelve tüzetesen tanulmányozni kezdte ezt az érdekes irodalomtörténeti jelenséget, majd a kolozsvári *Szabadság* 2000. január 19-i számában *Az Erdélyi Gondolat szerepe, jelentősége* címmel megjelent esszéjében megállapította: „Szinte már közhelynek számít, hogy kisebbségi létünkben néhány városközpont az, amely a magyar kultúra megteremtője, éltetője. Amilyen Kolozsvár, Marosvásárhely, Nagyvárad. Talán nem túlozunk, ha azt állítjuk: az Erdélyi Gondolat megjelenése előtt Székelyudvarhely egyfajta

provinciának számított, mindazzal együtt, amit ez a kifejezés sugall: konzervativizmust, szellemi lemaradást...

Beke Sándornak köszönhetően Székelyudvarhely kapcsán már nem beszélhetünk provincializmusról. Nemcsak amiatt, hogy legkiválóbb tudósaink, íróink műveit jelentette meg, hanem azért is, hogy olyan szellemi centrumot alakított ki, mely szűk hazánkat a maga egészében egybefogta. Hiszen előző sorraimból már kitűnt, múlt századunk utolsó évtizedében az erdélyi elit értelmiség az Erdélyi Gondolatban szívesen jelentette meg műveit.”

— Irodalmi és művelődési folyóiratunk, az *Erdélyi Toll* — (első évfolyama /2009/ 1. számának megjelenése pillanatától a negyedik évfolyam 2. számáig /2012. 2./) szerkesztőségét összesen 83 szerző kereste fel. Mindannyiuknak az alábbi felsorolással is hálás köszönettel tartozunk: Albert-Lőrincz Márton, Balázs Sándor, Barabás István, Baricz Lajos, Bartus Rozi, Beke Sándor, Bencze Mihály, Bertha Zoltán, Bodó Márta, Botár Emőke, Bölöni Domokos, Böszörményi Zoltán, Brauch Magda, Buksa Éva-Mária, Burján Emil, Czirják Edit, Czirmai Szabó Sándor, Csatáné Bartha Irénke, Csávossy György, Csire Gabriella, Csire Gábor, Deák-Sárosi László, Demeter Attila, Elekes Ferenc, Eszteró István, Fábián Lajos, Ferenczi Enikő, Főcze Kornélia, Fülöp Kálmán, Hadnagy József, Ilyés András-Zsolt, Jakab Rozália, Jakobovits Miklós, Jancsik Pál, Józsa Attila, Józsa Miklós, Kamenitzky Antal, Kedei Zoltán, Kinde Annamária, Kiss Lehel, Komán János, Kozma László, Kozma Mária, László Judit, László László, Lőrincz György, Matekovits Mihály, Málnási Ferenc, Mészely Adél, Mészely József, Molnos Ferenc, Murádin László, Nagy Attila, Nagy József Levente, Nagy Irén, Nagy Pál, Nagyálmos Ildikó, Németh János, Németh Júlia, Ötvös József, Panigay Róbert, Pálffy Tamás Sza-

bolcs, P. Buzogány Árpád, Pomogáts Béla, Pongrácz P. Mária, Ráduly János, Sántha Attila, Sebestyén Péter, Sipos Enikő, Sipos Erzsébet, Szenté B. Levente, Székely-Benczédi Endre, Tar Károly, Tácsi Erika, Tóth Mónika, Vandra Attila, Zsidó Ferenc, Zsigmond Győző. Időközben elhunyt szerzőinkre, értékes munkatársainkra Demény Lajosra (†2010. november 19.), Fodor Sándorra (†2012. március 28.), Huber Andrásra (†2011. július 17.) és Jánky Bélára (†2009. október 26.) kegyelettel emlékezünk.

A rosszakaróink rosszindulatú „taksálására” visszatérve egyszerű számtani alapművelettel, összeadással válaszolnék: a székelyudvarhelyi székhelyű szellemi műhely fórumai közel 300 szerzőt tudhatnak magukénak, hűségcsaládtagnak — és erre valóban büszkék vagyunk.

Balázs úr előbbi kérdésben az „ellendrukkereink” által felvett kitalációit nemcsak kérdőjellel, hanem felkiáltójellel is ellátánk, ugyanis „ellenfeleink”-ről, „ellendrukkereink”-ről hallottuk azt a hírt, miszerint létezne olyan erdélyi műhely, mely — régről örökölt, de most csak beképzelt — szellemi monopolhelyzetét úgy próbálná megőrizni, erősíteni, hogy a fiatal szerzőkkel „hűségsszerződést” írat(na) alá, hogy ezáltal meggátolja a más erdélyi városokban működő szellemi műhelyekhez való beférkőzésüket, közlési lehetőségüket, azzal áztatva őket, hogy az írói és szakmai elismerés csak az általuk „nevelt” („bűvös”) körben érhető el. Ettől függetlenül mindannyiuknak megengedett a külföldön való közlés, ami — a fentiekkel ellentétben —, erdélyi irodalmi életünk javára válik.

Olyan információnk is van, miszerint az oktatói szférában dolgozó az erdélyi kiadók és az élő erdélyi szerzők műveit negatívan értékelő kritikáival átmossa a diák elméjét, „igazítja”

szemléletét, úgy, hogy az újonc bárhová is kerül, munkahelyén a ráerőszakolt, beletukmált látási-láttatási-értékelési szemléletmódot alkalmazva kezdi szakmai pályáját.

Nos, itt Székelyudvarhelyen, a Székely Athénban — Orbán Balázs, Benedek Elek, Tamási Áron, Nyirő József iskolavárosában — nagyon reméljük, hogy az erdélyi irodalmi csoportosulások egyéni vagy közös érdekei még nem fajultak el annyira, hogy egy szellemi központnak tekintett város irodalmi berkeinek egyes képviselői önkényesen, s a letűnt korszak erőszakörökölte vaskezűségével saját magát kinevezi az erdélyi magyar kultúra egyedüli professzionális uralkodójának, még akkor sem, ha a szakma terén felsőoktatási, -képzési lehetőségekkel rendelkezik. Mert akkor, ha ez az állítás igaz, úgymond egyfajta „szerzőkereskedelemről” is beszélhetünk, olyanról, ahol a fiatal, naiv egyetemista (diák)szerzők főleg szellemi s nem anyagi juttatásokért vannak rákényszerítve arra, hogy mereven ragaszkodjanak az őket (nevezzük így:) „megvásároló” szellemi műhely eszméihez, a könyvkiadási és lapközlési lehetőséghez, ezért — bárhová is vetné őket a sors — diákkori „szakirányítóikat/feletteseiket” és ezeknek eszméiket egy életen keresztül akár vakbuzgón és tudatlanul — „nos, hogy szolgál a kiskutyánk?” módra, két lábon állva — szolgálják. De ennek a netovábbja mégis az, amit Balázs professzor úr említett, éspedig a „rosszakarók” meg gondolatlanul, tájékozatlanul, üres beszédként kijelentett minősítése, „taksálása” — akár egyetemi tanár, akár szerkesztő, akár szerző szájából eredt. Mert feltételezem, hogy ezek az „ellendrukkereink”, akik ekképp nyilatkoztak Önnek, azok nem az igazságos szobra alatt a főtéren részegen ücsörgő író-szerkesztő polgárok voltak. Bár ez az állításom sem kizárt.

És miért ne valljam be: itt, Székelyföldön és környékén, a kolozsvári elit által annyira leértékelt végeken, ahol ugyanazon

a nyelven, mint Kolozsváron, magyarul, a rendszerváltásnak köszönhetően lap- és könyvkiadási fórumok indultak el olyan székhely kisvárosokban, mely településekre ünnepi alkalmakkor, évfordulókkor is akár történelmi, akár politikai, akár kulturális téren a szóban forgó „ellendrukkereink” büszkéek voltak/lehettek, s most épp ők azok, akik neheztelnek azokra a vidéki szellemi vállalkozásokra, melyek 1990 után megzavarták monopolhelyzetüket, ideológiai-szellemi-kulturális-üzleti számításaikat, csupán azért, mert létrejöttek, s ha már létrejöttek, akkor nem a kincses város „drukkereinek” (íratlan) szellemi utasításait követik. S ha ezek a kiadók szerzőket indítanak vagy publikálnak, akkor miért közlik egyiket vagy másikat, egyáltalán miért közlik azt a szerzőt, akit ők nem szeretnének, hogy megjelenjen, s ha megjelent, akkor a szerző és a kiadó munkái ellen kampányt indítanak el, mint például a Láthatatlan Kollégium „akciói” a romániai magyar művelődési sajtóban az ezerkilencszázas évek utolsó évtizedében (melyekre most nem térek ki), vagy ha igen érdekkeltő a kézirat, miért nem adja át a kincses városi kiadónak, mert annak profiljába „sokkal jobban beillik”.

1994-ben, amikor könyvkiadás támogatási programok indultak el, a magyarországi Művelődési és Közoktatási Minisztérium pályázatot hirdetett meg erdélyi könyvkiadók részére is. A kéziratokat egy ismert kiadóhoz kellett beküldeni, ahol a fogadtatásuk olyan volt, mint most az „ellendrukkereink” véleménye. Az egyik neves szerkesztő, aki a kézíratainkat átvette, s akit addig becsületes ötvenhatosként emlegettek, keserű szájjal adta szerkesztő kollégáink tudomására, hogy hát „hogyhogy támogatták az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó könyveit?”. Ábeli, Hargitán megszületett válaszom pedig, melyet szerkesztő kollégánkon, Nagy Olgán keresztül tolmácsoltam az úrnak, az volt:

„úgy, hogy megkerültem becses kolozsvári magukat, egyenesen Budapestre is elküldtem a kéziratot, hogy ott semleges szemmel olvassák el, és isteni módon ítélkezzenek fölötte, mert elég volt ökelmüknek az erdélyi szerzőkkel való egyeduralmi, önkényes szerkesztői királykodás majdnem fél évszázadnyi életidőig”. Nem tudom, hogy címre, s fülre talált-e az üzenet, de az biztos, hogy ebben az említett, több, mint negyven év alatt sok tehetséges erdélyi magyar tollforgató váltott pályát, s tette le örökre a tollat.

II. 2009-BEN INDULT AZ ERDÉLYI TOLL IRODALMI ÉS MŰVELŐDÉSI FOLYÓIRAT

3. Erdélyi Toll — az egész magyar nyelvterületre kiterjedő objektív és pártatlan „írott szellemi bástya”

BEKE SÁNDOR: *„Lapok születnek és enyésznek el a lapok tengerében. Az utóbbi évek legfőbb jellemzője, hogy egyáltalán nem indul új irodalmi folyóirat, bár most látszik némi mozgás, decemberben indult a székelyudvarhelyi Erdélyi Toll, novemberben a Brunner kiadó ernyője alatt a Budapest Bristol, és Csontos János főszerkesztése alatt a Nagyítás (...)” — jelezte Onagy Zoltán az Új Könyvpiac főszerkesztőjének, Pécsi Györgyinek, 2010 januárjában Egy könyveslap születésnapja című, a Nyugati Jelenben is napvilágot látott beszélgetésében. Az Erdélyi Toll irodalmi és művelődési folyóirat megjelenését ismert erdélyi magyar lapok köszöntötték, mint: a kolozsvári Krónika, Szabadság, Vasárnap, a marosvásárhelyi Népújság és Vásárhelyi Hírlap, a sepsiszentgyörgyi Háromszék, az aradi Nyugati Jelen, a székelyudvarhelyi Polgári Élet, a temesvári Heti Új Szó, a Besztercei Híradó, a Gyergyói Kisújság, a nagybányai Bányavidéki Új Szó, az Erdőszentgyörgyi Figyelő.*

Tény, hogy az Erdélyi Toll olyankor, olyan időben látott napvilágot, amikor irodalmi és művelődési életünk terén körvonala-zódni látszott: itt Erdélyben minden fontosabb művelődési központban emeltek egy „írott szellemi bástyát”, minden „irányzat-nak”, „csoportosulásnak” van saját publikálási lehetősége. A Székelyudvarhelyen működő Erdélyi Gondolat Könyvkiadó jóvol-

tából megjelenő folyóirat bebizonyította: igenis, a Székelyföld szívében, Udvarhelyszéken, Székelyudvarhelyen szükség volt/van egy olyan objektív szemléletű és pártatlan kiadványra, mely nemcsak a 20 éves könyvkiadó szerzőinek, munkatársainak nyújt publikálási lehetőséget, hanem hatósugara egész Erdélyre, a magyar nyelvterületre kiterjed, s szívesen közli a partiumi és bánsági szerzőket is.

A vaskos folyóirat (a harmadik évfolyam végére 2500 B5-ös látszámítva közel 5000 A5-ös könyv/oldalnyi anyagot ölel fel) első számát Váry O. Péter a Háromszék 2009. október 31-i számában így jellemzi: „A szerkesztőségi beköszöntőben kiemelik: »folyóiratunk klasszikus értékeinket tekinti mércének, irányadónak«, s ennek megfelelően állították össze az első lapszámot, mely igazán nagyon változatosra, olvasmányosra sikeredett, többi erdélyi magyar irodalmi lapunk — Székelyföld, Látó, Helikon, Korunk, Várad, a virtuális világba átköltözött Irodalmi Jelen — méltó partnerévé.”

Mit jelent Önnek az Erdélyi Toll, amely három évfolyamnyi megjelenés után egy közös erdélyi asztalhoz ültetett közel 75 magyar író?

CSIRE GABRIELLA: Az *Erdélyi Toll* egyrészt akkor lépett színre — gondos előkészítő munkálatok eredményeként —, amikor már senki se gondolta volna, hogy a meglévő irodalmi-művelődési lapok, folyóiratok köré tömörült szerzők és olvasók köre rég kialakult, másrészt a sajtó világában is erőteljesen mutatkoztak már a bennünket is érintő európai gazdasági válság tünetei.

Az új, Székelyudvarhelyen megjelenő erdélyi irodalmi-művelődési folyóiratnak mégis sikerült magára vonnia a figyelmet és talpon maradnia. Ebben minden bizonnyal szerepet játszik az *Erdélyi Toll* sajátos profilja, figyelemre méltó szerzőgárdája, a

rendszeres időközökben való megjelenés — negyedévente lát napvilágot, igényes kivitelezésben, 200-300 oldalon —, na meg a zökkenőmentes terjesztés és a kedvező sajtóvisszhang, a beharangozás éppúgy, mint például a nemrég Marosvásárhelyen szervezett folyóirat-bemutató.

Nem véletlen, hogy Beke Sándor áll a folyóirat élén, az általa alapított, tíz évfolyamot megélt *Székely Útkereső*nél szerzett tapasztalattal. Jobbára az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó szerzőire támaszkodott, amikor 2009-ben szárnyra bocsátotta az új sajtóterméket. Azóta, mondhatni, minden egyes lapszámmal tovább fejlődött, gyarapodott az *Erdélyi Toll*, tematikailag éppúgy kikristályosodott, mint a műfajok tekintetében. A közismert szerzők — nem ritkán a szakma „nagy öregei” — mellett a most bontakozó fiatal tehetségek szóhoz juttatása teszi elevenné, változatossá, minden korosztálynak és számos érdeklődési körnek megfelelővé a folyóiratot. Előkelő hely illeti meg a néprajzzal, hagyományaink feltárásával és ápolásával foglalkozó cikkeket és tanulmányokat, de hangsúlyossá vált az irodalom és a nyelvművelés korszerű kérdéseinek, akárcsak a keresztény értékeknek a köztudatba vitele is. És ekkor még nem is szóltam a felnőtteknek szánt irodalmi alkotásokról.

Az Erdélyi Toll fő erősségei közé tartozik a gyermekirodalmi rovat. A legkisebbektől a gimnazista korosztályig terjed hatósugara. De a műfajos szempontjából is igen változatos: verset, mesét, mondát, meseregényt foglal magába, bő ötven oldalon. Ezzel a negyedévente megjelenő miniantológiával a felnőttek dolgát is megkönnyíti, hiszen a szülő kezébe adja az esti mesét, az iskolás gyermek számára a tananyaghoz (is) kötődő meséket és mondákat, akárcsak az évszakokhoz illő, szavalásra is alkalmas verseket — kortárs szerzők prózáját és líráját.

Hangsúlyozni szeretném a szerkesztőség újra fogékony nyitottságát és megbízhatóságát. Ezért remélhető, hogy 2012-ben és az eljövendő esztendőekben is egyre több tehetséget fog megnyerni, és ilyenformán megtartani a helyes arányt a szépirodalmi-művészeti alkotások, valamint az elméleti jellegű munkák (esszék, tanulmányok stb.) között, az olvasási igényt kielégítő értékes irodalmi alkotások javára.

RÁDULY JÁNOS: Amikor 2009 őszén megjelent az *Erdélyi Toll* című irodalmi és művelődési folyóirat első száma, épp Székelyudvarhelyre utaztam Beke Sándorékhoz. Leghamarabb az ifjabb Bekével, Sanyikával találkoztam, aki a folyóirat munkatársaként nem utolsó sorban az impozáns, tartásos folyóiratborító tervezője is. Dél körül volt, kint az udvaron, a bejárati kőlépcsőn beszélgettünk.

— Megjelent az új folyóirat — mondta Sanyika, azzal megfordult, s már hozta is az első példányok egyikét. Amikor megpillantottam a barnás-sárgás színezetű borítólapot (ősziről készült), nagyon meglepődtem, székeleyesen szólva: „elbámultam magam”. Nyilván, a legelső kérdésemet már a hiúság diktálta:

— Én benne vagyok-e a folyóiratban?

— Több anyaggal — válaszolt Sanyika.

Épp a második oldalra nyitottam ki, a szerkesztőség és a munkatársak névsorához. Olvastam: Grafikai kivitelezés: Beke Sándor-Olivér (...) A címlap illusztrációját Péter Katalin készítette.

Aztán elmélyültem a laptest anyagának tanulmányozásában. Megragadtak a fejezetcímek, íme néhány közülük: *Írók a szülőföldről, Anyanyelvünk épségéért, Petőfi Sándor emlékezete, Múzsák és lant, Hit és üzenet, Élő néphagyomány, Könyveink világa, Er-*

erdélyi Toll gyermekeknek stb. Tudtam — már régebből — Beke Sándor szintetizálásra törekvő „hajlandóságairól”, s most íme, izgalmas profilú folyóirattal lép az olvasóközönség elé. A *Bekőszöntő sorokból* ezt ragadom ki: „Fogadják bizalommal és pártatlan olvasói kedvvel a Székelyudvarhelyen szerkesztett és kiadott új sajtóterméket...” Azóta minden számot felette nagy érdeklődéssel vártam/várok, könyvespolcomon ott sorakozik az eddigi termés tíz száma: máris művelődés- és irodalomtörténeti értékűek. Iparkodom, nyilván, hogy a következő „laptestekben” is szerepeltessen a szerkesztő, ezzel kívánom jelezni — a magam számára is — a lap további „szükségvoltát.”

BERTHA ZOLTÁN: A személyes emlékek az eddigiek után továbbvezetnek most már a mai időkhöz és a Beke Sándor további fáradhatatlan kezdeményező ambíciózusságának köszönhetően létrejött új folyóirat, az *Erdélyi Toll* megindulásához. Ez a folyóirat megint csak az összefogás, a sokszínűség, az élni akarás, a megmaradás gyönyörű példája és példázata. Százféle erdélyi és távolabbi szerző munkáival jelenik meg, a honismeret, a helytörténet, a kultúrhistoria, a művelődéstudomány, a szépirodalom, az esszé ezernyi színárnyalatban kibontakozó értéktartományait felvonultatva. Rangot jelent, és nemcsak színfolt, hanem igazodási pont is, őrtálló, sorvigyázó figyelem és kilátótoronyként összegződő, emelkedő minőségsszféra szimbóluma is egyben. Az első számot már megkaptam a kitűnő irodalomtörténész, a marosvásárhelyi Nagy Pál barátomtól, s azután a debreceni Sütő András emlékkonferencián elhangzott előadásomat elküldtem, és hamarosan meg is jelent. Így aztán egyfajta szellemi otthonommá is vált a lap, mert később is sorra jöttek benne további írásaim az erdélyi irodalomról. Nagy, különleges megtiszteltetés, megbecsültség számomra együtt szere-

pelhetni Bölöni Domokossal és Ráduly Jánossal, Nagy Pállal és Csávossy Györggyel, Fodor Sándorral és Lőrincz Györggyel, Kozma Máriával és Burján Emillel és mind a többiekkel — egészen a már régebb óta Debrecenben élő Hadnagy József, akinek *Labirintus* (Bp., Rím Könyvkiadó, 2009) című verseskötetéhez én írhattam bevezető méltató tanulmányt.

Jól emlékszem, miképpen is lehetne felejteni, ahogyan Székelyudvarhelyen is félve botorkáltunk, este villanyvilágítás nélküli sötétben, nappal reménykedve a mégis-megmaradásban, az átcsempésztett történelmi, népismereti, szépirodalmi könyveket rakosgatva, például Miklós Ferenc magyartanár barátunkkal beszélgetve, tanakodva, keseregve — a zsarnokság évadán, pusztulásunk mikéntjén merengve. És ezek az idők milyen élesen-életesen elevenednek elő az ugyancsak udvarhelyi Lőrincz Gyurka barátom nagyszerű regényeiben! Szomorúság és életbizalom: ez jellemez ma minden szellemi igényt, mert nem lehet nem észrevenni etnikai sorvadásunk aggasztó tüneteit, ugyanakkor kötelességünk és felelősségünk a jövőteremtő munkálkodás. Ez a kötelességéthosz fűti az *Erdélyi Toll* működtetését is, színvonala, jellege, holdudvara pedig nyilván egyre feltűnőbb lesz az erdélyi és egységes Kárpát-hazai kulturális magyar égboltozat alatt.

BARABÁS ISTVÁN: Igaz, amit a kérdés megfogalmaz: minden fontosabb művelődési központban emeltek írott szellemi bástyát. De sajnos az is igaz, amit a kérdező elhallgat: hogy támogatók híján legtöbbször ki is múlt az élők sorából. Ki emlékszik ma már Nagyvárad, Temesvár, Csíkszereda irodalmi-művészeti folyóirataira, amelyeket Horváth Andor, Szekernyés János, Koszta István neve fémjelzett? Jött ugyan helyettük a *Székelyföld*, az *Irodalmi Jelen*, a *Várad*, de a kérdés nyitva ma-

rad: szellemi életünk vajon tud-e annyi és olyan fajsúlyú terméket szállítani a szerkesztőségeknek, hogy a *Látó*, a *Korunk*, a *Helikon* mellett az újakat is életben tartsa? Ítélje meg az olvasó, ki hogyan tudja tartani a színvonalat olyan körülmények között, amikor az erdélyi magyar irodalom termésének színe-java (anyagi okokból) Magyarországon jelenik meg. Vagy mégse épp ilyen fekete az ördög? Minden sötét víziók ellenére, 2009-ben piacra került az *Erdélyi Toll*. Megint csak tapsolni tudunk neki, ahogy örvendtünk a *Székely Útkereső*nek, és megint érdeklődéssel várjuk minden lapszáma megjelenését. Hogy mit jelent nekem az újszülött, erre nem válaszolhatok érdemben, mert bedolgozója vagyok: a kérdésben említett 75 (!) magyar író árnyékában szerényen meghúzódó bukaresti újságíró.

ALBERT-LŐRINCZ MÁRTON: Ha lakonikusan válaszolnék a kérdésre, azt mondanám, hogy szeretem. Szeretem az *Erdélyi Toll*at. Nyilván ennél árnyaltabban is lehet értékelni. Hogy mit jelent számomra?

a.) *Időszerűek a szerkesztői célok*, azaz a hagyományápolás és a modernitás. A szerkesztői *Beköszöntő*ben kijelölt cél szerint a folyóirat „a klasszikus értékeket tekinti mércének, irányadónak”. A klasszikus értékek jelentik „az élő néphagyomány ápolását”, „az anyanyelv művelését”, „a megtartó keresztény hit” ébren tartását. A modernitás szerintem két feladatot ró ki: a „mai irodalom új hajtásainak nyomon követését”, és az „erdélyi gondolat” továbbvitelét. Nekünk itt Erdélyben ez lenne a dolgunk.

b.) *Folyamatos az irodalomszervezői munka*. Beke Sándornak az *Erdélyi Toll*ban, ahogy ő maga mondja, 75 erdélyi magyar íróat sikerült megszólaltatnia, és a paletta még mindig bővül. Hetvenöt íróat, és ráadásul magyart talán nem nehéz egy asztal mellé ültetni, de egy asztal mellett megtartani irodalomszerve-

zői teljesítménynek számít, még a mi kis magyar (nem kis-magyar) peremvidékünkön is. A 2009-ben induló *Erdélyi Toll*, hasonlóan a *Székely Útkereső*höz, irodalmi és művelődési folyóiratként definiálja magát, de a váltásból eredő változás áthatja a lapot. Letisztultabb lett az a szándék, hogy a székelyföldi-erdélyi irodalom a magyar irodalom szerves részeként jelenítődjön meg. 2009-ben már vége van a romantikus társadalmi ábrándnak, tehát a szemlélet megújítása időszerűvé vált. Eljött az idő arra, hogy az elmúlt évtized életérzéseit, a sajátos román demokrácia-élményét újrafogalmazzuk, a meg- és itt maradás, továbbá az emberi és magyar méltóság, valamint a közösségi jogérvényesítés szempontjából. A szerkesztői szándék újrafogalmazását segítette Beke Sándor szerkesztői-irodalomszervezői tapasztalata, és az a munkatársi-szerzői csoportosulás, amely a lap köré szerveződött. Az *Erdélyi Toll* nem a semmiből, a *Székely Útkereső* strukturális és perszonális bázisán tudott megkapaszkodni, de teret nyitott olyan alkotók előtt is, akik korábban a kanonizált irodalmi sajtóban marginalizáltak voltak.

c.) *Megmaradt az üzenetes irodalom.* Az *Erdélyi Toll* véleményem szerint jó úton halad, fegyelmezetten követi hitvallását, a klasszikus értékek vállalását (a korábban vázolt koncepció szerint), nem hódított teret a formává üresedett l'art pour l'art, hűséggel tolmácsolja az erdélyiséget.

SIPOS ERZSÉBET: Az Erdélyi Gondolat égisze alatt 2009-ben megjelenő *Erdélyi Toll* irodalmi és művelődési folyóirat számos erénye mellett egyik legjelentősebb az, hogy politikamentes. Nem hajlik sem jobbra, sem balra, nem szolgálja bizonyos körök érdekeit, ami, gondolom, elsősorban a főszerkesztő-igazgató Beke Sándornak tulajdonítható. Bizonyára rá-

érzett az olvasótábor azon elvárására, igényére, hogy mellőzze a különböző „csoportosulásokat” képviselő írásokat a kiadványokból, és ezáltal mindenkihez egyformán szóljon. Az anyanyelvőrzés, az értékmentés nyelvén. Elismerésem az *Erdélyi Toll* értő szerkesztőgárdájának, gondos grafikai kivitelezőinek, akik ízléses, sőt művészi „tálalásban” adják ki kezükből a folyóiratot.

Az *Erdélyi Toll* őrzi a színvonalát. Nem olcsó, átlátszó „trükkökkel” igyekszik hatni az olvasóra, hanem amit nyújt, az nívós, hasznos és nyelvezetében mindenki számára érthető olvasnivaló. Megőrzésre, továbbadásra méltó szellemi táplálék gyermeknek, fiatalnak és idősnek egyaránt. A számos, anyanyelv-oktatást feltérképező tanulmány, a néprajzot, hagyományőrzést taglaló anyagok, a történelmi múltat megidéző írások, neves íróink levélváltásának feldolgozása, a gyermekirodalom gyöngyszemei — mesék, versek, mondák, visszaemlékezések —, a hit erősítésének szentelt írások, életrajzok közlése, a nemzeti öntudat és összetartozás gondolatának ápolása — a székely, magyar, csángó örökség —, a nép ajkán fogant történetek, szólások, mondókák gyűjteménye... és még sorolhatnám, de a felsorolásnál hitelesebben tanúskodnak a nyomdából kikerült számok.

P. BUZOGÁNY ÁRPÁD: Azok közé tartozom, akik az *Erdélyi Toll* megjelenése előtt jóval gondolkodtak egy ilyen kiadványon, illetve e lap céljain, feladatain, szerepén, lehetséges munkatársi körén. Az olvasót elsősorban talán az lepi meg, hogy Székelyudvarhelyen is lehet olyan témájú folyóiratot szerkeszteni, mint az önmagát központnak kikiáltott Kolozsváron, még a szakma és a politikum rendszeres anyagi támogatása nélkül is. És hogy olyan szerzőket is olvashat itt, akiket máshol még legjobb írásaikkal sem fogadnak, értem itt a magyar nyelv-

ven megjelenő nagyon csekély számú irodalmi-művelődési folyóiratot.

BÖLÖNI DOMOKOS: Az *Erdélyi Toll* egyelőre érdekes színfoltnak látszik a magyarul megjelenő irodalmi kiadványok sokaságában. A „vaskos folyóiratok” sorsa általában a folyamatos vérszegényedés, vékonyodás, keskenyedés —, az ember szinte rettegve veszi a kezébe, és rácsodálkozik: jé, ez még megvan!... Hiszen annyi lap, annyi hasznos kiadvány jutott már — néhány esztendei megjelenést követően — az elsorvadás, az el lehetetlenülés sorsára, hogy a borúlátás szinte kötelező.

BALÁZS SÁNDOR: Az *Erdélyi Toll* című folyóiratról már közvetlen tapasztalataim vannak, hiszen az a megtiszteltetés ért, hogy „egy közös erdélyi asztalhoz ültetett” említett közel 75 magyar író között magam is ott vagyok. Mivel személy szerint engem kérdeznek — mit jelent számomra ez a sajtótermék —, képmutatás volna arról nem szólni, hogy nekem ez a kiadvány közvetlen, úgymond (nem anyagi) nyereséget, megszólalási lehetőséget biztosít, s ezért igen hálás vagyok a szerkesztőségnek. A lapszámok persze saját értékrendemben ennél sokkal többet közvetítenek nekem: gazdag eszmeiséget — még ha esetenként szembetűnő nívókülönbségek vannak is a közölt írások között. Őszinte elismerésemet fejezem ki azért, hogy olyan (talán konok) következetességgel a székely mentalitás múltját, népi gyökereit igyekeznek olvasóközönséghez hozni. Magam is székely vagyok, amolyan „árnyékszékely”, miként apám engem — a Kolozsvárra került káoszmentes székelyvárosban született „nadrágos góbé gyerekét” — titulált. Lehet, hogy ez az „elfajzott voltom” diktálja azt, hogy az *Erdélyi Toll* székely-centri-

kusságának irodalmi megítélésében valamit hiányolok: a székel-
yek nemcsak az autonómiára szomjazó tájakon, a rovásírással
megjelölt Székelyföldön élnek, hanem szerte a nagyvilágban.
(Tamási Áron székely maradt Amerikában, s akkor is, amikor a
saját államába telepedett át.) Talán a Bukarestbe, Kolozsvárra,
vagy miért ne Óceánon túlra került székelyekről is többet kel-
lene szólni. Lehet, hogy ismét haza beszélek, gondolok például
arra, hogy az Újvilágban meggazdagodott székelyek — mint
unokabátyám, Balázs Ferenc, aki áldozatosan segítette a kászoni
itt maradottakat — milyen erőfeszítéseket tettek/tesznek a ha-
zaiak támogatásában. Meg aztán egy másik, ugyancsak szemé-
lyes vonatkozás: a harmincas években Kolozsváron rövid ideig
megjelent egy újság *Székely Alkalmazottak Lapja* címmel. A
szerkesztője, Ladó Lajos nagy hóhányó volt — de nem ez a lé-
nyeg, hanem az, hogy a kincses város székely cselédlányainak,
szolgalegényeinek lapjuk volt. Az ilyen sajtó-jelenségekkel is
foglalkoznia kellene a folyóiratnak, ez is „székely kérdés”. Mint
ahogyan a Magyarországra áttelepült székely honfitársaink éle-
téről is szívesen olvasnának az itthoniak.

Jelenleg a hungaropesszimizmusnak nevezett társadalomlé-
lektani jelenséggel foglalkozom, erről készül könyvem. Ebben
külön fejezet az erdélyi magyar búbanatos lelkiállapot elemzése.
Arra gondoltam, hogy ha én ebből a kéziratból közlésre szán-
nám Önöknek mondjuk *A pesszimizmus a székely himnuszban*
című alfejezetet, akkor ez aligha csengene össze a lapjuk alap-
hangjával. (Nem kerülte el a figyelmemet az, hogy egyik mun-
katársuk, Gábor Dénes *Gondolatok a Székely Himnuszról* cím-
mel már itt is /Székely Útkereső Kiadványok, Székelyudvar-
hely, 1998/ megszólalt erről a témáról, én azonban ebből a gó-
bé imából kizárólag a *pesszimizmust* bontom ki.) A nevetésnek
magam is híve vagyok (írtam is egy könyvet *Humor és filozófia*

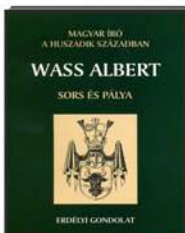
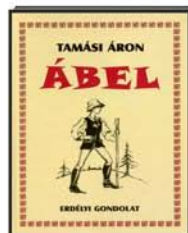
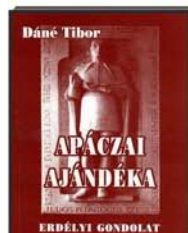
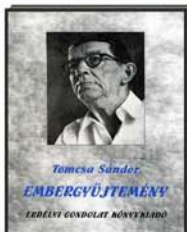
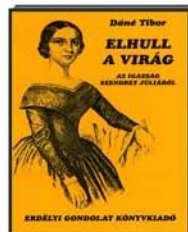
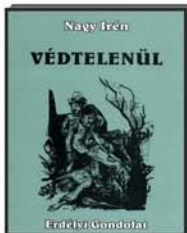
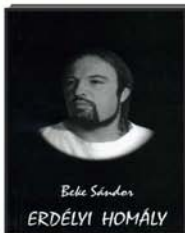
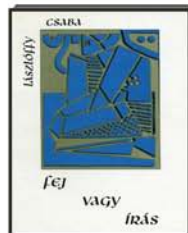
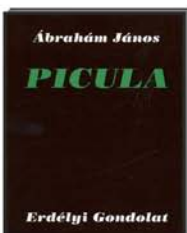
címmel, amelyben teoretikusan komolyan vettem a nevetségést — sokan röhögtek is rajtam), kérdem viszont: vajon a rendkívül szívmengető székely szellemeskedést talán túlsúlypontosító szerkesztést nem volna-e jó harmonizálni az élet bajos oldalaira reflektáló atyafiink (esetleg fekete humoros) mentalitásának a megjelenítésével.

BRAUCH MAGDA: Az *Erdélyi Toll* színvonalas, sokoldalú folyóirat, és magam sokra értékelem politikamentességét. Sajnálom viszont, hogy megyénkben (Arad megye) nem lehet hozzájutni szabad árusításban, pedig volna rá igény.

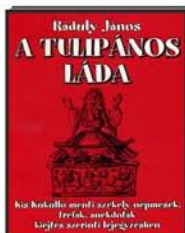
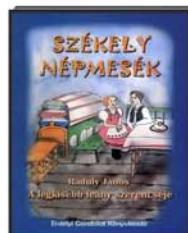
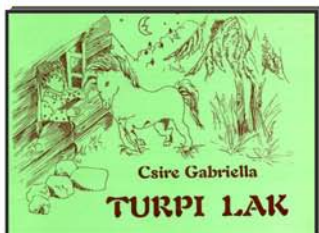
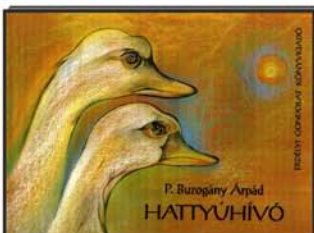
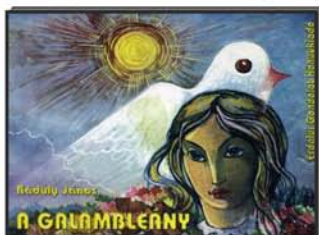
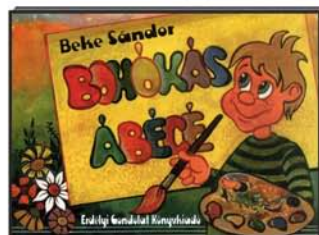
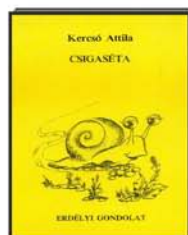
DEMETER ATTILA: Az *Erdélyi Toll* épp jókor született: a Székelyföldnek szüksége volt és van egy olyan irodalmi és művelődési közvetítő közegre, amely egyrészt méltóan képviseli őt, másrészt pedig megmérettetésre sarkallja, tükröt állít eléje. Ugyanakkor jó tudni, hogy méltó partnere a többi erdélyi irodalmi lapnak, olyan szellemi bástya, amely egybegyűjti nemcsak a jelentős székelyföldi alkotókat, hanem ezzel egyidőben megszólaltatja a jelenkori magyar irodalom nagyjait is. Külön értéknek tartom, hogy az *Erdélyi Toll* — amelynek sikerült 75 magyar íróat közös asztalhoz ültetnie — hitelesen, szellemesen, mértéktartással és derűlátóan fordul olvasótáborához. Nekem személy szerint a reményt jelenti, hogy Erdélyben (és persze, Székelyföldön) továbbra is szükség van az írott szóra, a nyelvre, az irodalmi alkotásra. És talán egyre nagyobb szükség van egymás megismerésére (itt az erdélyi szerzőkre gondolok, pontosabban arra, hogy még mindig nem ismerjük eléggé egymást, az *Erdélyi Toll* e tekintetben is tett már néhány fontos lépést).

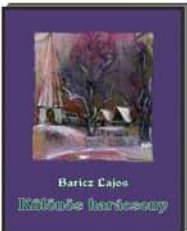
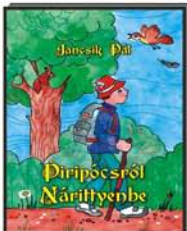
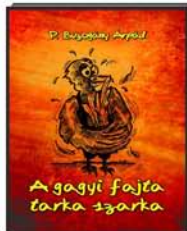
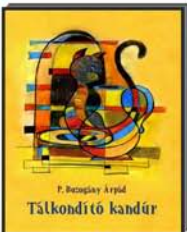
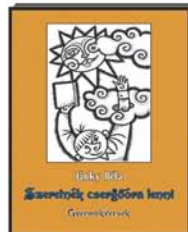
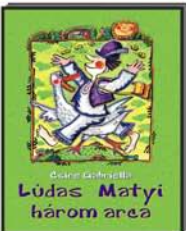
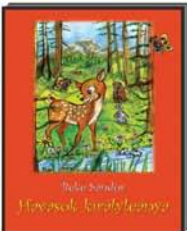
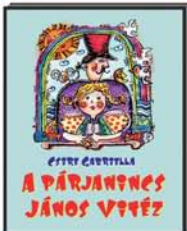
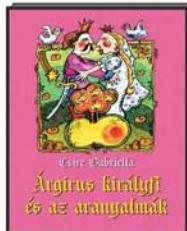
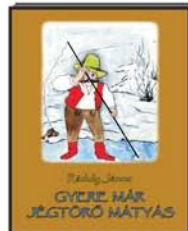
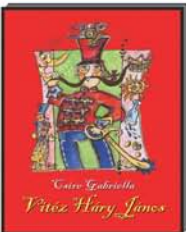
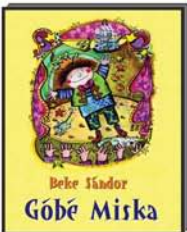
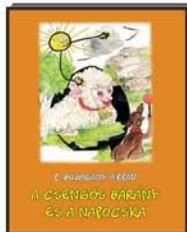
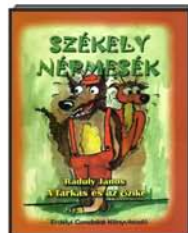
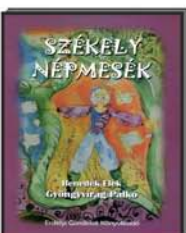
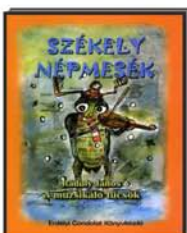
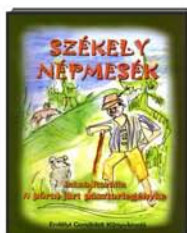
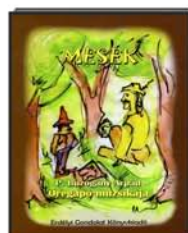
MÁLNÁSI FERENC: Hogy mit jelent számomra az *Erdélyi Toll*? Sokat, nagyon sokat, hiszen magyartanárként most már nem oktatok, csak besegítek néha helyettesítőként, nincs már kötelességem, munkám a tananyag megtanításával, így külső munkatársként több időt szánhatok a folyóirat *Anyanyelvápolásunk épségéért* című rovatban elindított *Anyanyelvoktatásunk...* c. tanulmánysorozatam további megírására, előkészítésére.

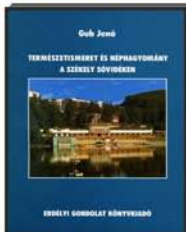
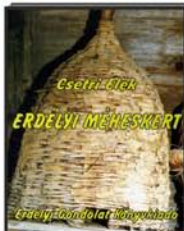
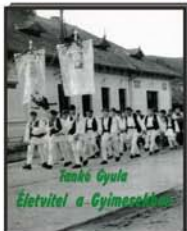
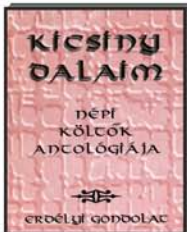
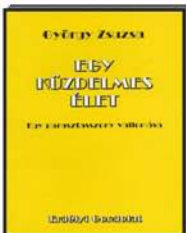
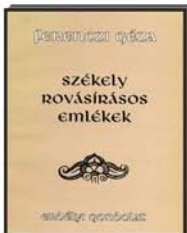
Kezdetben az *Erdélyi Toll*hoz Eszteró István költő, volt évfolyamtársam, Temesvárról ajánlott be, üzent, hogy közölhetnék az újonnan megjelent folyóiratban... Éreztem, hogy itt az alkalom, írhatok, pótolni kell a 45 évi tanári-pedagógusi pályának szentelt elzártságomat.

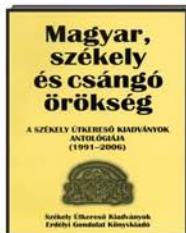
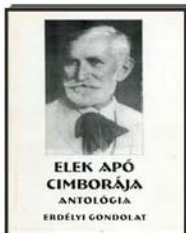
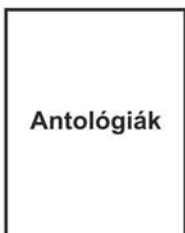
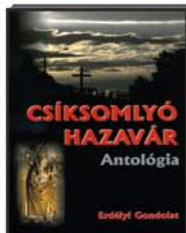
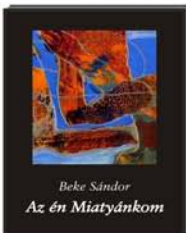
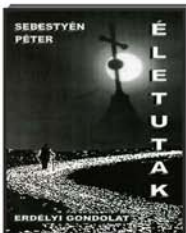
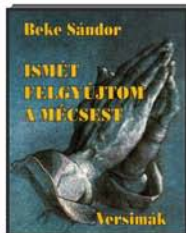
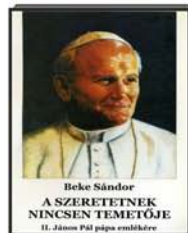
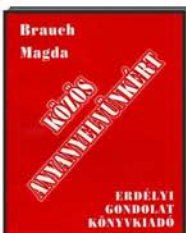
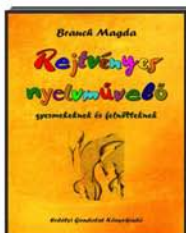
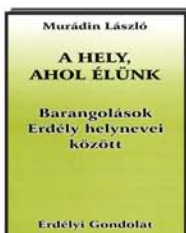

II. KÖNYVKIADÁS

I. ERDÉLYI GONDOLAT KÖNYVKIADÓ

4. Húsz év, 266 könyv, sajátos szellemi értékek, örök érvényű kincsek

BEKE SÁNDOR: *Az Erdélyi Gondolat az első 1989 után újonnan alapított romániai magyar könyvkiadó: 1991 júliusában létesült Székelyudvarhelyen. Mit tart fontosnak, kiemelni valónak a 20 éves, s a 2011-es esztendőben a 250. (még pontosabban 266) könyvét is megjelentető lap- és könyvkiadó tevékenységéből? Megítélése szerint milyen sajátos szellemi értékeket adott a magyar könyvbarátoknak az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó?*

BERTHA ZOLTÁN: Az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, impozáns tevékenysége révén — e sorok írása idején (2011 utolsó hónapjában) — a 266. kiadványánál jár pillanatnyilag — ugyancsak az örök érvényű erdélyi sajátosságok tárházát, enciklopédikus tudástárát bővítette elévülhetetlen kincsekkel (s így elévülhetetlen érdemeket is szerezve, sőt halmozva) az utóbbi két évtizedben. A Sütő András által olyannyira messze sugárzó jelképiséggel feldúsított fogalom, a sajátosság méltósága, a genius loci kap általa is markáns, karakteres önkifejeződést. Elég végigtekinteni a számtalan kitűnő művelődéstörténeti, néprajzi-népismereti, helytörténeti, gyermekirodalmi és végtelenül sorolhatnánk, hogy még mi mindenféle műfajba sorolható könyvek seregén, hogy nyilvánvalóvá váljon mindenki előtt: a nemzeti önismeret szép- és szakirodalmának egyik meg-

kerülhetetlenül fontos műhelyteremtő központja, rangos centruma és őrvára épült fel a kiadó által az elmúlt években. A sajátos szellemi értékek minden egyes könyvet külön jellemeznek, de együtt valóban lenyűgözően bizonyítják, hogy éppen olyan területeket is be tudtak világítani, amelyek olykor a figyelem peremére szorultak. A székely népi humor felderítésének például nincs másik olyan gazdája, mint ez a kiadó, ez a vállalkozás. Személyesen én magam is gyűjtöm ezeket a köteteket, kezdve az elsőtől, Lőrincz György 1992-es riportkönyvétől. Elképzelhető az az öröm, amikor csaknem két évtized múltán, 2009-ben — az Erdély Magyar Irodalmáért Alapítvány vezetőjeként, elnökeként — éppen ő adja át nekem a székelyudvarhelyi városháza csodálatos dísztermében a Hídverő-díjat, amelyet azelőtt Ilia Mihálytól Pomogáts Béláig és Görömbei Andrásztól Szokolczay Lajosig a kisebbségi, benne az erdélyi magyar irodalom kutatásának korformáló egyéniségei kaptak már meg. Ez a kitüntetés úgy ért tehát engem is, hogy még inkább a feladat, a felelősség átézésére sarkallt. Hogy legalább figyelni kell minden érdemes erőfeszítésre, ahogy eddig is becses darabokként gyűjtöttem Nagy Olga és Cseke Péter, Komoróczy György és Murádin László, Lászlóffy Csaba és Kozma Dezső könyveit még a kilencvenes évekből, őrzöm a *Székely Útkereső* első gyűjteményét vagy Benedek Elek hajdani gyermekirodalmi lapjának, a *Cimborának* az antológiáját 1994-ből, a már emlegetett Lőrincz József ugyancsak itt megjelentetett Tamási-könyveit, hogy aztán a további számtalan moldvai, gyimesi, hétfalusi csángókról, a székely történelemről szóló kiváló szakmunka között legújabbban például Ráduly János remeklése varázsoljon el: a *Hozzád fohászkodom imában* című összeállítása (2009) kibédi népi imákból, ráolvasásokból, legendaballadákból, kántálóénekekből. A magyar archaikus népi val-

lásosság, az apokrif imádságok, az ősi szóbeli-énekes műfajváltozatok feltárásának legnagyobb szerűbb teljesítményei közé emelkedik ez a kötet — Erdélyi Zsuzsanna, Polner Zoltán, Tánczos Vilmos és még (kevés) néhányuk halhatatlan gyűjteményei mellé. Ráduly János egyébként is hatalmas szellemi-tudományos és áldozatos ismeretterjesztő életművével kápráztat el, amelyben a folklorisztika és a kultúrtörténet legváltozatosabb tájait járja be fáradhatatlan munkabírással, értékmentő tudatossággal. — Megint csak elképzelhető az az örömteli érzés, amelyben akkor részesültem, amikor a kiadó egyik 2005-ös kötetében már én is tanulmánnyal szerepelhettem: *Magyar író a huszadik században* — Wass Albert (Sors és pálya) címmel Nagy Pál szerkesztett az újralfedezett író recepciótörténetéből egy válogatást, s a régi írások (Dsida, Szabédi, Kiss Jenő, Schöpfung, Beke György) és az újabbak (Pomogáts Béla, Medvigy Endre, Bogdán László, Sylvester Lajos és mások) mellé én is odakerülhettem, *Wass Albert és a háborús fordulatok* című áttekintéssel. Mert hiszen ugyanúgy tartozik hozzá Wass Alberté is, mint minden magyar író életműve a teljes magyar irodalomhoz, s ha a kényszerű nemzeti önérzeti hiányok kevesbednek, csak örülhetünk.

CSIRE GABRIELLA: Elfogult vagyok az Erdélyi Gondolat Könyvkiadóval szemben is. Már jóformán indulása óta szerzőként, de szerkesztőként is közöm van a Székelyudvarhelyen működő, de az egész erdélyi magyar irodalmi és szellemi élet tényezőjévé vált kiadóhoz. Amikor első ízben ajánlottam fel saját kéziratomat a két éve létesült kiadónak, az intézet igazgatója, Beke Sándor nyitottságával, őszinteségével és bátorságával lepett meg. Ígéretét hamarosan valóra váltotta, és 1994-ben meg is jelentette — Fodor Sándor szerkesztésében — gyermekiro-

dalmi antológiámat, az *Elek Apó Cimboráját*, majd saját kezdeményezésére, az olvasói igény láttán, újra kiadta 2000-ben. Így kezdődött el az a gyümölcsöző együttműködés, amely — ha arra gondolunk, hogy az Erdélyi Gondolat fennállásának 20. évfordulóját ünnepli — ma is tart. Ezalatt több mint húsz kötetem látott napvilágot ennél a kiadónál: gyermekeknek és ifjúságnak szánt mesék, mondák, karcolatok, novellák és meseregényekbe álmódott eposzok. S hogy milyen tágan értelmezi a magyar és a székely néphagyományokra fókuszáló kiadó az „erdélyi gondolatot”, akkor tapasztaltam igazán, amikor a szanszkrit, a kínai, a héber és a görög mítoszokba gyökerező köteteim előtt is teret nyitott. És ekkor még nem is szóltam arról, hogy a reménytelenség éveiben félbehagyott vagy fiókom mélyére sülyesztett munkáim sose jelentek volna meg könyv alakban a Beke Sándor ösztönzése nélkül.

Hadd tegyem hozzá: megszakítás nélkül foglalkoztam az elmúlt két évtized során verses-, mesés- és mondáskönyvek, néprajzi és történelmi kiadványok, antológiák stb. szerkesztésével, s így módomban állt a kiadó mindennapi gondjaiban, de sikereiben is osztozni, átélni a csüggedés és a talpra állás időszakait. Mindez azért történhetett, mert egyet értek a Kiadó célkitűzéseivel, nemes szellemiségeivel: a hagyományőrzéssel együtt járó kortárs irodalmi és kulturális értékek feltárásával, és nem utolsósorban azért is, mert teret nyitott a gyermek- és ifjúsági irodalom előtt. Az Erdélyi Gondolat színpompás borítólappal ellátott, gazdagon illusztrált gyermekkönyvei ma már bárhol megállják a helyüket.

RÁDULY JÁNOS: Töprengtem — két-három napig is — a pompásan megfogalmazott kérdéseken: mit tartok fontosnak (maradandónak?) a könyvkiadó tevékenységéből, illetőleg mi-

lyen sajátos szellemi értékeket adott az *Erdélyi Gondolat*? Eszembe jutott: de hiszen én ezekről beszéltem már! Így történt: 2002. február 1-3-án *Így kezdődött. 10 éves az Erdélyi Gondolat* címmel vallomásszerű eszmefuttatást írtam egykori elgondolásaimról. A kiadóhoz elküldött anyagom végül is nem látott napvilágot, így most puskázni tudok belőle, hisz megállapításaimat időszerűeknek érzem ma is.

„1994-ben, tehát a könyvkiadó létének negyedik évében magam már »jövőbe néző könyvkiadónak« neveztem a vállalkozást, miközben vázolni próbáltam azt is, hogy milyen alapvető célkitűzésekkel vágott neki az egyáltalán nem könnyű feladatnak. Íme: »... a kiadó vezetősége roppant széles ölelésben gondolkodik: szeretné átfogni, és persze, közölni, a romániai magyar irodalom, történelem, szociográfia, nyelvészet, művelődéstörténet, néprajz stb. legfrissebb eredményeit« (*Székely Útkereső*, V. évf., 1-2-3. szám). Ma már nyugodtan leírhatjuk, hogy a vállalkozás, az elképzelés teljes mértékben megvalósult. S külön öröm, hogy a mennyiségi összetevő mellett a minőségi „szféra” is erősíti a kiadói eredményekről mondottakat (...) Az együttműködés, az együttgondolkodás elmélyítését szolgálta az is, hogy »fölvállalta« a kiadó által megjelentetett könyvek egy részének recenzálását, kritikai »átfutását«. Az erőpróba a magam számára is sok tanulsággal járt. Írtam — többek között — Nagy Olga, Beke Sándor, Ábrahám János, Lőrincz György, Csire Gabriella, P. Buzogány Árpád, Zsidó Ferenc könyveiről, miközben — ha néha csak egy-egy odavetett mondattal — a kiadói bátorságról is szóltam (...) Most úgy látom, hogy az Erdélyi Gondolat is ott »fényeskedik« az összmagyar kiadói törekvések vonulatában, le nem írhatóan, meg nem semmisíthetően. Mert a kimondottan szépirodalmi könyvek mellett publikálta azokat is, amelyek az erdélyi magyarság szociális érzékenységgel

telített életformájáról, életviteléről hoztak hűséges tájékoztatást. Gondolunk itt az önéletírásokra, a néprajzi-népköltészeti gyűjteményekre, a helytörténettel foglalkozó monográfiákra. Ezek forrásértékét a futó idő — minden bizonnyal — gyarapítani fogja.

Végezetül hadd kanyarodjam vissza — még egyszer — az úgynevezett »szubjektív« megnyilatkozáshoz, s írjam ide, hogy a továbbiakban még mit is szeretnék, mire vágyom. Sok egyéb mellett főleg arra, hogy a kiadó helyiségeiben, szobáiban ezután is érezzem magam »otthon«, s járjon át — akárcsak eddig — a »védettség« tudata. Együttműködésunkat pedig éltesse, táplálja a kölcsönös megértés nemes szándéka.”

P. BUZOGÁNY ÁRPÁD: Elsősorban a néprajzi és helyismereti kiadványok sokaságát emelném ki, amelyek maradandó értéket képviselnek, akárcsak az utóbbi évek gyermekirodalmi kiadványai. Olyan szerzők munkáit, akiket bizonyos szakmai körök vagy kiadók örök hallgatásra ítélték volna.

ALBERT-LŐRINCZ MÁRTON: Az Erdélyi Gondolat legfőbb erényének *a lokális törekvést* tartom. A lokális irodalmat katalizálja, a helyi szerzőkre alapoz, de nem a provincializmus szellemét részesíti előnyben. A nagy, egyetemes problémák vetületébe helyezett irodalmat részesíti előnybe, amely a tágabb értelemben vet hely szellemét, az erdélyiséget hordozza. Az Erdélyi Gondolat Könyvkiadót nem a kommersz, nem a profitszerzés dirigálja (ez sem elhanyagolható, nyilván), hanem mindezek előtt a székelőföldi alkotók (beleértve a névtelen közösségi alkotásokat is) irodalmi produktumainak közkincsé tétele. Nem oktat ki, de tanulni lehet belőle, nem mondja ki a tuttit, de kiolvasható a közösség által is óhajtott és elvárt életmodell, nem erőlteti a modern és posztmodern divatkánont, de idősze-

rú értékeket és elveket képvisel, nem bunkóz agyon, ha megrezdül benned a táj vagy a szülőföld szeretete (örök identitás erősítő értékek azok), nem veti el azt, ami elődeinknek fontos volt, de nem él vissza velük. Szóval, én a magunkénak érzem. Ez az igazi értéke. A szerzők is magunkfélék, akik a hagyományok tiszteletét úgy kezelik, mint szüleik sírját az utódok. Az Erdélyi Gondolat-könyvek kiemelt erényének a székely-magyar hagyománytiszteletét, a hagyományápolást és hagyomány átörökítését tekintem. Hogy miért fontos a hagyományápolás? Csak azért, hogy nehezebben sodorjon el a világ uniformizáló szele, hogy ragaszkodni tudjunk saját másságunk értékeihez, hogy a felöltött overall (formavilág, divattrend) testünkre legyen szabva, ne idegen méreteken lötyögjön rajtunk, hogy Tamásival szólva otthon érezzük magunkat a világban.

BARABÁS ISTVÁN: A válasz benne van a kérdésben: az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó legnagyobb teljesítményének azt tartom, hogy húsz év alatt megjelentetett több mint 250 címet. És nem ponyvát, pornót, pártpropagandát, csodatevő reklámot, hanem Benedek Eleket, Orbán Balázst, Tamási Áront, Wass Albertet, Sütő Andrást, jeles hazai történészeket. Volt év, amikor kéthetente jelent meg könyve, a maroknyi kiadói közösség mégis tudta tartani az iramot és a minőségi mércét — ennél többet-jobbát róla mit lehetne mondani?

BUKSA ÉVA-MÁRIA: Gutenberg óta (1453) a könyvnyomtatás a művelődés forrása és feltétele is. A könyvnyomtatás és könyvkiadás a különféle nemzeteknél eltérő idő- és térbeli dimenziókban jelentkezik. Nekünk, magyaroknak, ezt a korszakalkotó eseményt a Mátyás udvarában 1473-ban meginduló Hess Andreas-féle nyomda jelentette. Az első nyomtatott latin

nyelvű könyv megjelenése magyar földön olyan mérföldkő, mely hatalmas távlatokat nyitott az ismeretek, a tudás elsajátításának útvesztőiben. Erdély földjén Szeben (1529), Brassó (1535) után 1551-ben Kolozsváron megkezdte működését a Hoffgref-Heltai féle nyomda, amely Heltai Gáspár magyar nyelvű műveinek megjelentetése révén rendkívüli jelentőségű az egységes magyar nyelvhasználat, illetve helyesírás kialakítása terén. Azóta 461-szer köszöntött be a tavasz Erdély földjén, és napjainkban a 21. század első évtizedeiben számos könyvkiadó szolgálja nemzeti kultúránk megőrzését, a művelődni vágyó Olvasók ezreinek szellemi táplálékot nyújtva.

A Székelyföldön ősi hagyományaink megőrzésének és átörökítése igényének kielégítését vállalták fel az ott működő könyvkiadók. Udvarhelyszék központjában Székelyudvarhelyen a rendszerváltás utáni illúziókat ébresztő légkörben Beke Sándor, az ifjú költő merész lépésre szánta el magát: Erdélyi Gondolat néven (már a név is sokat sejtető!) 1991-ben könyvkiadót létesített! Az első két év, érthető okokból, igen szerény. 1994-től kezdődően az évi 7-8 kiadvány a jellemző, de 2000-ben, a Millennium évében már 17 könyv látott napvilágot. Ezután egyre növekedett a kiadott könyvek száma. Csúcsteljesítménynek tekinthetjük 2001-ben a 25 kiadványt, majd 2008-ban a 29, 2009-ben a 25 és 2010-ben a 23 kiadott könyvet. Tulajdonképpen 20 év terméséről beszélünk, ami átlagban évi 13 könyvet jelent. És örömmel állapíthatjuk meg, hogy a mennyiségi ugrás nem ment a minőség rovására, sőt! Tehát beigazolódott: Beke Sándor nem illuzórikus álmokat kergető terveket szőtt, hanem a realitást, a helyzetet és igényt mérlegelve, felelősségtudattal tervezte meg távlatokba mutató, „messzemenő” céljait, utat nyitva az elismert erdélyi szerzőknek és pályakezdő tollforgatóknak egyaránt. Természetes, hogy ebben nagy segít-

ségére volt és van az a tíztagú, kitűnő szerkesztőbizottság, melynek köszönhetően egy olyan szellemi műhellyé vált, amely elismerést, — túlzás nélkül állíthatjuk — tekintélyt vívott ki magának nem csak szűkebb pátriánkban, de Magyarországon is. Könyvei, kiadványai az anyaországi könyvtárak polcainak álmományát gazdagítva hirdetik az erdélyi szellem, az erdélyi gondolat nagyszerűségét...

Az immár nagykorúvá vált Erdélyi Gondolat Könyvkiadóról ma — közel 21 év távlatából — elmondhatjuk, hogy hivatásának tudatában magas fokú szakértelemmel szolgálja Erdély földjén a közművelődést gazdag tematikai és műfaji változatosságot kínáló irodalmi alkotások, tudományos írások (tanulmányok, monográfiák, nyelvművelő és természetismereti művek), vallási tárgyú, néprajzi, valamint népköltészeti alkotások megjelentetésével. A több mint 250 szellemi termék sokszínűsége tükrözi a kiadói szándékot: könyvet adni kezébe a szépirodalmi művek iránt érdeklődőknek, az Erdély természeti szépségeit, népi hagyományait, népköltészetét megismerni vágyóknak, az ősi rovásírás és a mai nyelvművelés iránt érdeklődőknek, valamint nemzeti történelmünket jobban megismerni óhajtok részére.

Ebben a társadalmilag, gazdaságilag és politikailag polarizált világban a székelyudvarhelyi Erdélyi Gondolat Könyvkiadó egy olyan szellemi fórum, mely méltán az erdélyi kortárs magyar irodalom és tudomány fókuszába került, és a *Székely Útkereső*-vel, a Székely Útkereső Kiadványaival, valamint a 2009-ben indult *Erdélyi Toll*al erősítette értékteremtő jellegét.

BALÁZS SÁNDOR: Az *Erdélyi Toll* című folyóirat és az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó patronálásával megjelenő könyvek gyakorlatilag egyazon szerkesztési koncepciót érvényesítik. Ezért az, amit az időszaki kiadványról elmondtam, vonatkozik

a könyvkiadásra is. Beleértve a témaválasztás esetleges kibővítését, továbbá az egyes körökben suttogva vagy kevésbé suttogva elhangzó ejnye-bejnyezésből — lehámozva erről a rosszindulatot — a megszívlelendő mondandót. Egy valami azért mégis csak megkülönbözteti a folyóirat szerkesztését a könyvek megjelentetésétől: a kötetekben sokkal mélyebben beleszőhető a *tudományos igény* (nyilván akkor, amikor nem a szépírás vonzkörében készült a kézirat). Egy folyóirat ugyanis lehet akár elalvás előtti olvasmány (ez pozitív, nem negatív értékelés), a könyv azonban nem mindig ilyen, esetleg olyan tudományos értekezés, amelyet inkább a könyvtárakban olvasnak. Érzésem szerint az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó nem azt a variánst választotta, hogy néhanapján szigorúan tudományos szakelemzéseket is közre adjon. Ezzel nem kívánom megkérdőjelezni a kötetek szakmaiságát, csupán azt jelezem, hogy a megjelentetett művek szaktudományi igényességébe talán beleszőődik a szerkesztőktől származó (feltételezhető) ihletés, miszerint ez a médium a *nagyközönségnek*, nem pedig a *szaktudományok beavatottjainak* szól. Ezt a szerkesztői elvet aligha lehet megkérdőjelezni mindaddig, amíg a fogyasztói tábor a *nagyközönségben* jelölik meg. De azért el kellene gondolkodni azon is, hogy *perspektivikusan* (tehát nem most) vajon ebből a médiumakcióból nem fog-e kinőni egy olyan formakeret, amely — nem valamilyen „Udvarhelyi Korunk”, vagy „Udvarhelyi Erdélyi Múzeum” formájában — teret biztosít a „vájtfülűeknek” szóló szakelemzések közlésének is, kielégítve ezzel mind a *tömegkommunikálás*, mind a *specifikus tudományos érdeklődés* igényeit. Persze ez a jövő zenéje, ám ha ez a távlat már ma felvillan, el lehetne kezdeni az ilyen irányú építkezést azzal, hogy *egy-egy* ilyen, inkább a szakigényesebbeknek szóló tanulmánynak is teret biztosítanak.

Végül a könyvkiadásukkal kapcsolatban ne kerüljem meg a személyes érdekeltségemet. Köszönet a szerkesztőségnek, hogy kiadásra érdemesnek találta *Köznapi filozófia* című kéziratomat, amelyből részleteket közöltek a folyóiratban. Nem a személyem előtérbe helyezése miatt emlétek engem érintő ügyet, hanem azért, hogy ebből általánosabb mondanivalót bontsak ki. Van egy későbbi kérdésük: „melyek azok az erdélyi könyvkiadók, amelyek kiemelkedő eredményt mutatnak fel”, előre bocsátom: erre érdemben nem kívánok felelni. Sajnos, a szigorúan szubjektív megítélésem a különböző kiadókról igen vegyes, de ez csak rám tartozik. Egyvalami azonban Önöket is érdekli: előfordulnak esetek, amikor egyes könyvszerkesztő közösségek — a szerzők véleménye szerint *gyakran* — önkényes, nem tárgyszerű mérlegeléssel elutasítják kéziratok megjelentetését. Van, amikor az auktort nem sértő érveléssel, nem azért, mert „nem üti meg a mértéket”, hanem mert úgymond nincs keret rá, nem tudjuk megpályázni, miegymás. S most visszakapcsolok az említett személyes vonatkozáshoz: magam is ezeken a vizeken eveztem, hiszen a most megjelenő írásomat az egyik kiadó azzal utasította vissza, hogy közölhető, de nincs rá keret. Mindebből a tanulság: maradjanak meg továbbra is a *saját értékelési rendjük mellett*, ne befolyásolják önöket más szerkesztők, kritikusok. Az eddigi köteteik azt igazolják, hogy az igényesség nagyon is jellemzi munkálkodásukat.

BÖLÖNI DOMOKOS: Nem tisztem fölmérni, hogy milyen sajátos szellemi értékeket adott a romániai magyar könyvbarátoknak az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, azt azonban minden különösebb elemzés nélkül is elmondhatom, hogy a kiadó fő jellemzőjének azt a szívósságot tartom, amellyel fenn tudta tartani magát a könyvkiadás és -forgalmazás fölöttébb za-

varos világában. Mégis: azzal, hogy népszerű és nem túl borsos áron kínált könyveket hoz ki, olyan helyet talált a piacon magának, amely a drága könyveket csak távolról szemlélő kispénzű olvasó számára is hozzáférhetővé teszi a nyomtatott betűt. Ez ma olyan érdem, amelyet nem lehet eléggé hangsúlyozni.

DEMETER ATTILA: A válasz „kéz a kézben” jár az első három kérdésre adott válasszal, persze ennél is sokszínűbb. Az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó mind tematikailag, mint műfajilag rendkívül változatos világot tár elénk, és e változatosságban pedig egyfajta egyensúlyteremtésre törekszik. Nagy hangsúllyal van jelen minden, ami Erdélyről és az erdélyi azonosságról, felfogásról, életvitelről szól. A mérhetetlenül gazdag székely kultúra ismertetése, szétszórása a prózai és verses műveken, esszéken, publicisztikán keresztül nemcsak az országban, hanem külföldön is jelentős olvasótábort szólít meg. És külön beszélnünk kell arról, hogy az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó szerzői szívesen vesznek részt ebben a munkában, hisz joggal érezhetik sajátjuknak e szellemi műhelyt. Ha e kérdésre egészen egyszerű, egyértelmű választ kellene adni, azt mondanám: az azonosságtudat erősítése és ápolása a kiadó egyik legnagyobb erénye.

MÁLNÁSI FERENC: 20 év alatt 250 könyv szinte hihetetlen mennyiség! Hát még akkor, ha a tartalomra gondolok! Történelmi, szociográfiai, biológiai, nyelv- és irodalomtudományi, néprajzi, népköltészeti stb. jellegű kiadványai az erdélyi valóságba, múltunk, nyelvünk, kultúránk stb. sokszor feltáratlan világába vezettek el, önismereti alkotásokkal szolgáltak bennünket és az utánunk következő nemzedékeket. Nagyon fontosnak tartom az erdélyi helynevek, települések, teológiai kifejezések, egyházi ünnepeink megismerését, a fiataloknak történő átadását.

5. Az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó gyermekirodalmáról

BEKE SÁNDOR: *Könyvkiadóink 1989 óta szép számmal jelentettek meg gyermekirodalmi alkotásokat. Hogy milyen fontos szerepe van a gyermekirodalomnak egy könyvkiadó életében, az vitathatatlan: szerzőnek és kiadónak egyaránt és nem utolsó sorban az olvasóvá nevelés terén. Az Erdélyi Gondolat Könyvkiadónál, gyermekeknek és ifjúságnak szóló művek közül milyen címeket és sorozatokat említene meg?*

RÁDULY JÁNOS: A gyermekirodalmi könyvek kiadása, népszerűsítése nélkül nincs jövődöbeli olvasó, az olvasóvá nevelés már az óvodában megkezdődik. Az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó eddigi termésében mintegy kilencven könyvcím képviseli a gyermek- és ifjúsági irodalmat. Beszédes adat!

A műfaji megoszlást tekintve a gyermekeknek szóló próza áll az első helyen (mintegy harminc kiadvány). Kiemelkedő fontosságúnak érzem Csire Gabriellának azt a törekvését, hogy a világirodalom egyes örök értékű alkotásait szép magyar nyelven hozzáférhetővé tegye a gyermekolvasók számára. Íme néhány fontos átdolgozása: Gilgames, Ráma és Szitá, Münchhausen báró, Trójai mondakör, Ótestamentumi elbeszélések stb. A mai gyermekvilág epizódjai sejlenek föl ugyancsak Csire Gabriella *Áprilisi tréfa* című kötetében és P. Buzogány Árpád, valamint Baricz Lajos könyveiben.

Külön szint képviselnek a gyermekverskötetek, számuk meghaladja a húszat. Jancsik Pál, Beke Sándor, Baricz Lajos, Kercsó Attila stb. kötetei mellett kiemelkedő fontosságú P. Buzogány Árpád *A gagyi fajta tarka szarka* című kötete, amely közkedveltségnek örvend a gyermekolvasók körében.

A legolvasottabb gyermekműfaj a népmese és a népmonda, mind a kiejtés szerinti közlésük, mind feldolgozásuk örök siker. Ezek száma huszonöt körül van, a szerző/gyűjtő gárdában olyan nevek szerepelnek, mint Kriza János, Benedek Elek, Nagy Olga, Vöő Gabriella, Zsidó Ferenc. Muszáj magamra is utalnom, ugyanis a jegyzékben — ha jól számoltam — tizennégy kötettel szerepelek, a tizenötödik válogatott találós kérdéseket tartalmaz.

Közismertté vált újólag két régi elbeszélő költemény, a *Tündér Ilona* széphistória, illetve a *Vitéz Kádár István* históriás ének. Mellettük ott szerénykedik két népballada-válogatás is, jelzik, hogy régi verses epikánk szintén tanuláshordozó erővel bír.

Végül három meseregényre kell még utalnom, Csire Gabriella, Nagy Olga, Marton Lili birkózott meg a nagyobb horde-rejű prózai műfaj megírásával.

A kiadó antológiák kiadásával is próbálkozik, itt most hirtelenjében öt címet említek: *Elek apó Cimborája*, *Szép karácsony szép zöld fája*, *Székelly karácsony*, *Karácsonyi álom*, *Becsüld a népet!*

BARABÁS ISTVÁN: Csak elismeréssel szólhatunk az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó megjelent könyveinek tematikai sokszínűségről is. A kiadó érdeme, hogy felpártolta a gyermekirodalmat. Színvonalára egy jellemző példa: 1994-ben megjelentette Benedek Elek Cimborájának verseit és karcolatait, majd a sikeren felbuzdulva, hat év után újabb kiadásával rukkolt elő. Íme, mit tehet egy könyvműhely művelődéstörténünk elfeledett kincseinek újraértékesítéséért. A műfajban úgyszintén kiemelkedőnek tartom Csire Gabriella, Ráduly János, Beke Sándor, Jancsik Pál, P. Buzogány Árpád, Kercsó Attila írásait.

BRAUCH MAGDA: Az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó tevékenységét teljes egészében rendkívül értékesnek, hasznosnak és sokoldalúnak tartom. Elsősorban gyermekirodalmi kiadványait emelném ki, mivel napjainkban legfontosabb feladatunk a gyermekek olvasóvá nevelése. Interjúalanyként (itt) ezért vállalkozom most arra, hogy e kérdésre szerző és cím szerint is aprólékosan feltérképezzem ezt az értékes munkát.

Én magam, épp a 2009-ben induló *Erdélyi Toll* 1-es számának *Könyveink világa* című rovatában *Az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó gyermekirodalmi kiadványai 1991–2006 között*. *Líra* című fejezetében recenzáltam-leltároztam a kiadó e periódusban megjelent gyermekversköteteit, melyeknek szerzői Ráduly János két kötettel (*Az árnyékok lakodalma*, 1995; *Szitakötőtánc*, 2001), Beke Sándor három kötetten (*Kezemben jégvirág*, 1996; *Bohókás ábécé*, 1997, 2000; *Hajóval a Déli-sarkon*, 1998), majd egy-egy kötetten Kercsó Attila (*Csigaséta*, 1995), Papp Attila (*Oktondi okosok*, 1999), P. Buzogány Árpád (*Hattyúhívó*, 2000), K. Kovács András (*Özgidák*, 2000), Baricz Lajos (*Kakukk és Habakuk*, 2003), valamint *Elek apó Cimborája* (1994, 2000) és a *Megszólal az aranycsengő* (1998) című karácsonyi antológia. Majd a folyóirat következő számában (2009. 2. sz.) a *Próza* című fejezetben mutattam be a kiadó mintegy 26 kötetnyi mesegyűjteményét, összefüggő mesés történetét, melyeknek szerzői Csire Gabriella (*Áprilisi tréfa*, 1996; *Ráma és Szítá csodálatos története*, 1997; *Itt járt Mátyás király*, 2001; *Münchhausen báró barangolásai a nagyvilágban*, 2001; *Turpi Lak*, 2002; *Az aranyhal palotája*, 2004; *Gilgames álmái*, 2005; *Trója*, 2005), Ráduly János (*A galambleány*, 1998; *Gyöngyvirág királyfi*, 2000; *Az igazat éneklő madár*, 2001; *A tulipános láda*, 2005), László László (*Erdélyi fejedelmek*, 1999; *A nándorfehérvári diadal*, 2004), Sente B. Levente (*Az ezüsthajú tündérleány*,

2000), P. Buzogány Árpád (*A csengő, aki harang akart lenni*, 2005), Zsidó Ferenc (*Szent Anna tavától a bihari Asszonyszigetig*, 2000), Nagy Olga (*A Nap küzdelme a Föld népéért*, 2001), Marton Lili (*Táltos János*, 2001), Vöő Gabriella (*A medve, a farkas és a róka komasága*, 2001), Gub Jenő (*Rapsóné rózsája*, 2005), Benedek Elek (*Szent Anna tava*, 2006), valamint *A Tordai-hasadéktól Szent Anna taváig* (2005) című mondagyűjtemény és a fent, a gyermekverseknél említett két antológia.

Az ismertetések sorát a folyóirat második évfolyamának 2. számában (*Az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó gyermekirodalmi kötetei 2007–2009 között. I.*) a lírával és a verses epikával folytatom: Baricz Lajos (*A templom egere*, 2009), Beke Sándor (*Öregapó, őzike és a csillagok*, 2009; *Góbé Miska*, 2009; *Havasok királyleánya*, 2009; *Szépséges kislakók*, 2009); Jancsik Pál (*Fecskeszárnyon száll a nyár*, 2009); Jánky Béla (*Szeretnék csergőóra lenni*, 2009); Nagy Irén (*Veletek dalol sok ezüst madárka*, 2009), P. Buzogány Árpád (*A csengős bárány és a napocska*, 2009), Ráduly János (*Jégtörő Mátyás*, 2009) verseskötetei mellett napvilágot látott még *Tündér Ilona* (2008) széphistóriája és a *Vitéz Kádár István* (2009) című históriás ének.

A következő számban (2010. 3. sz.) a gyermekprózával folytatom: Kriza János (*Borsszem Jankó*, 2008), Benedek Elek (*Gyöngyvirág Palkó*, 2008), P. Buzogány Árpád (*Öregapó muzsikája*, 2008), Jakab Rozália (*A pórul járt pásztorlegényke*, 2008), Ráduly János (Népmesegyűjtemények: *A muzsikáló tücsök*, 2008; *A farkas és az őzike*, 2008; *Szép Fuvella története*, 2008; *A legkisebb leány szerencséje*, 2008; *Király Bözsi hegedűje*, 2008. Székely népmondák: *Csaba ösvénye*, 2008; *Alagút a Küküllőig*, 2008; *A Hajnalcsillag keletkezése*, 2008; *A csodaszarvas nyomdokain*, 2009. Kisgyermekbeszéd: *Janka és a Csitkóbogár*, 2009), Sólyom Anna (*Kenyérbaba*, 2009), Csire Gab-

riella (*Csillagregék*, 2007 — társszerző Csire Gáborral; *Egy magyar kalandor ifjúsága*, 2008; *Szuhay Mátyás tréfája*, 2009; *Árgirus királyfi és az aranyalmák*, 2009; *Csaba és a Nap fia*, 2009; *Vitéz Hány János*, 2009; *A párjanincs János Vitéz*, 2009) és lírát és prózát egyaránt tartalmazó *Székely karácsony* (2008) és *Karácsonyi álom* (2008) című antológiák.

Az *Erdélyi Toll* harmadik évfolyamának 2011. 1-es számában már az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó 2010-es ifjúsági és gyermekirodalmi köteteit „leltározom”. Így sor kerül P. Buzogány Árpád (*Tálkondító kandúr, A gagyi fajta tarka szarka* — gyermekversek), Jancsik Pál (*Piripócsról Nárittyenbe* — gyermekversek; *A tó, a szarka meg a gyűrű* — verses történetek), Csire Gabriella (*A nagy erejű Toldi* — feldolgozás; *A magyarság mondáiból* — népmondák), Beke Sándor (*Elégia a Hargitához, Az én Miatyáinkom* — költemények), Baricz Lajos (*Betlehemi éjszakában* — gyermekversek; *Különös karácsony* — elbeszélések) és a Ráduly János által összeállított *Virágim, virágim, drága szép virágim* és *Én leányom pávát őriz* című, székely népballadákat tartalmazó két gyűjteménye.

S azokat a 2011-ben megjelent Erdélyi Gondolat-gyermekkönyvcímeket, amelyekről még nem írtam recenziót, de ide tartoznak a húsz éves leltározáshoz, azokat itt most felsorolnám: Csire Gabriella: *Észak ékes csillaga* (Mesék finn, lapp és vogul epikus énekek nyomán), *Tündér Ibolya* (Átdolgozás), Bölöni Domokos *Kükiüllömadár*, című karcolatokat tartalmazó könyve.

A fentiekben felsorakoztatott könyvcímek azt jelzik, az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó termékeny, értékes, színes és igényes gyermekirodalma nemcsak az erdélyi magyar gyermekirodalom része, hanem az egyetemes magyar gyermekirodalom kincsesházának a részét is képezi.

BÖLÖNI DOMOKOS: A gyermekeknek szóló irodalom számos kiadónak lett hirtelen „szívügye”, egy részük valójában csak arra spekulál, hogy minél több jutalom- és ajándékkönyvet sózzon rá az iskolákra, szülőkre. Itt viszont már a szerzői névsor alapján megvillan a nemes cél, és ez kiemeli az Erdélyi Gondolat Kiadót az említett kis sakálok pénzéhes falkájából.

BALÁZS SÁNDOR: A gyermekirodalomhoz érdemében nem tudok hozzászólni. Kisgyerekként az *Új Cimbora* című lapon keresztül kerültem kapcsolatba ezzel a műfajjal, majd jóval később a lányomnak (amikor még nem tudott olvasni) *Csibe Kati*-t, meg *Tóbiás és Kelemen*-t olvastam. Azóta azonban már az unokáim is rég olvasnak. Gyermekirodalmi közléseiket nem csak szükségesnek, de igen hasznosnak is tartom.

BUKSA ÉVA-MÁRIA: Nem kerülte el a Kiadó figyelmét a különböző korosztályok igénye sem. A gyermekirodalom gyöngyszemei (Benedek Elek meséi, mondái) mellett kortárs erdélyi szerzők verses és prózában írt meséi, mondái, varázstörténetei színesítik a kiadói palettát.

MÁLNÁSI FERENC: A gyerekeknek szóló művek közül bármelyiket említhetném, diákjaimmal 1995 óta figyeljük a kiadó tevékenységét, kísérvük figyelemmel gyermekirodalmi könyveit, s azóta keressük Ráduly János verseit, meséit, Csire Gabriella gyermekprójáját, átdolgozásait, mondáit, Jancsik Pál, Beke Sándor verseit, s a sort folytathatnám...

DEMETER ATTILA: A gyermekirodalom jelentősége ma már nagyobb hangsúlyt kap, mint eddig bármikor. Jól tudjuk, hogy a XXI. század egyik legnagyobb kérdése, hogyan őrződik

majd meg (ha egyáltalán megőrződik) a könyv. Természetesen már hallom is egyesek érveit, miszerint a könyv nem tűnik el, csak átalakul, más formát ölt, esetleg csak elektronikus formában lesz elérhető. Szerintem tán nem is ez a legnagyobb gond (bár a mi nemzedékünk ezt a hiányt nem tudja majd kiheverní!), hanem az irodalmat és művelődést kedvelő közönség arányszámának drámai csökkenése. Amíg még nem késő, gyerekeinkben és fiataljainkban fel kell ébreszteniünk az olvasót, tudatosítani kell bennük az olvasás és az alkotás szeretetének szükségességét. Ezért nagyon fontos, hogy a gyermekirodalom közvetítése minél erőteljesebb és hatékonyabb legyen az iskolákban, elsősorban a magyartanárok révén, másrészt a szülőknek is tevékeny szerepet kell vállalniuk gyermekeik szellemi fejlődésében. Visszatérve a kérdés konkrét részéhez, nehéz kiemelni címeket, hisz a gyermekversek, a népballadák, a verses mesék, az elbeszélő költemények egyaránt az előbb említett célt szolgálják, a látványos és ízléses kivitelezés úgyszintén.

6. Az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó és a hagyományápolás

BEKE SÁNDOR: *Könyvkiadónk húsz év óta gazdag néprajzi irodalommal térképezi fel az erdélyi magyar ember életmódját, művészetét, hitvilágát, hagyománykincseit, mintha csak egy sürgős „mentési” folyamatnak nézett volna elébe. Véleménye szerint a kor társadalmi-gazdasági változása sietteti e hagyománymentő munkára hivatásos és amatőr kutatóinkat? Milyen műveket emelne ki az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó égisze alatt megjelent néprajzi kiadványok közül?*

RÁDULY JÁNOS: Igen, a társadalmi-gazdasági élet változása „sietteti” a néprajzi jellegű gyűjtőmunkát. Vannak népköltészeti műfajaink, amelyek fokozatosan tért veszítenek, lehetkezésük, megteremtődésük „okai” egyre apadnak. Tündérmese már ritkán akad horogra, a népballadaköltészet is fokozatosan múlttá válik. 1969-ben (már milyen régl!) eme sorok írója tanulmányt írt Faragó Józseffel *A népballadák egy romániai magyar falu mai köztudatában* címmel, ez a budapesti *Ethnographia* folyóirat hasábjain jelent meg (LXXX. évf. 504-513). Már négy magyar kiadása van, cseh és német nyelven is megjelent, kivonatossan pedig franciául. Egyik lényeges megállapításunk: „...a falu lakosságának csak 4,5%-a ismer népballadát a hagyományból. Eszerint a folkloristának 20-25 embert kell megkérdeznie, amíg egy hagyományos balladára talál, föl téve, ha bármilyen darabbal megelégszik. Ha egy Molnár Anna-féle ritkaságot keres, 333 embert, ha pedig egy Barcsai-féle ritkaság után kutat, több mint 1000 embert kell végigkérdeznie, amíg eredményre jut.” Tehát bizonyos mértékű „átminősülés”

előtt állunk. Ma is gyűjthetők, például, a népi tréfák, anekdoták, bár ezek egy része is a vicc felé kezdett elhajlani. Van tehát „gondjuk” a folklórkutatóknak.

A jelenségre az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó idejekorán felfigyelt: vannak olyan megjelentett művek, amelyeket érdemes „kiemelni” a sorból, „ráértedemesültek” arra, hogy reflektorfénybe állítsuk őket.

Elsőként Nagy Olga három könyvét kell megemlítenünk: *Barangolásaim varázslatos tájban* (Cigány barátaim között, 1994), *Népi változatok szerelemre és házasságra* (Esszé, 1994), *Hamupipőke üzenete avagy A gyermek ismeretlen világ* (Szülőknek a nevelésről, 1999). Magam egyik írásomban Nagy Olgát a „legmozgékonyabb” folklórkutatónak neveztam. Folklórmonográfiái mellett számos népmesegyűjteményt is összeállított, ezek java részét mi most a gyermekirodalomhoz soroltuk, ott utaltunk rájuk.

Kiemelten kell szólnunk Ábrahám János: *Picula*. I-III. (Dumás beszély glaszodél-hangadó masinára. Első tekercs. Szegényember csikója hamar ló. 1995; Dumás beszély glaszodél-hangadó masinára. Második tekercs. A boldogság útján /sosem tudtam menni/. 1997; Dumás beszély glaszodél-hangadó masinára. Harmadik tekercs. Volt szeretőm tizenhárom /Egy cigányprímás vallomásai/. 1998) című nagyszerű vállalkozásáról, amely társadalomnéprajzi fogantatásánál fogva egyik legmáradandóbb alkotásunk. Recenzióban ezt írtam róla: „Ábrahám János írói műhelyében — minden kétséget kizáróan — »páratlan« könyv született. Gyönyörű bizonyítéka a nagykorúsodásnak.”

A folklór és a népi életvitel világából hoztak újabb „adalekokat” még Vöő Gabriella (*Erdélyi magyar szólások*, 1999), Mitruly Miklós (*Szóból ért az ember*. Népi elbeszélések

Krasznáról. 1999), Zsidó Ferenc (*Történetiség, sorsok, hiedelmek a Felső-Nyikó mentén*, 2000), Tankó Gyula (*Gyimesi szokásvilág*, 1996; *Életvitel a Gyimesekben*. Gyimesi szokásvilág. II., 2001) és mások könyvei, valamint a magam *Hozzád fohászkodom imában*. Kibédi ráolvasások, népi imák, legendaballadák, kántálóénekek című könyvem (2010). Egyetlen helység, a Maros megyei református Kibéd anyagáról adtunk áttekintést.

Gagyí Biró Katalin két kiadványát meg kell még említenünk: *Székelykeresztúr és vidékének keresztszemesei* (2001), *Fejdzsiek Székelykeresztúr környékétől a két Homoród mentéig* (2011).

Újabban a népi önéletírások java része is folklórkiadványoknak tekinthető. Megemlíthető Jancsik Andor és id. Binder Pál (*És élni kellett tovább*. Két emlékirat. Id. Binder Pál: *Megemlékezés életem néhány eseményéről*. Jancsik Andor: *Szegényember élete*. Vetési László bevezetőjével. 1995), György Zsuzsa (*Egy küzdelmes élet*. Egy parasztasszony vallomása. Gondozta és a bevezetőt írta Nagy Olga. 1997); Kocsis Rózsi (*Remények és kétségek között*. Egy asszony életútja. Sajtó alá rendezte és előszóval ellátta Nagy Olga. 1997), Bödör András (*Székről indultam...* Önéletrajzi vallomás. 2000), Diószegi Anna (*Életem története*. Emlékek a kolozsvári Hóstátról, 2001), Zsigmond Erzsébet (*Sírató*. Életem könyve. Sajtó alá rendezte, az utószót írta Keszeg Vilmos. Második kiadás. 2003) neve, akiknek munkái a visszaemlékező-irodalom más-más megmódolású, de példaerejű értékei.

BARABÁS ISTVÁN: A tematikai változatosság vonatkozik az Erdélyi Gondolat néprajzi könyveire is. Tudjuk, hogy a le-tűnt rendszerben „veszélyes” tudománynak számított, mert ébren tartotta a magyar nemzettudatot, ezért a 70-es évektől kezdve száműzve volt a kiadók munkaterveiből. Hogy segítsen

ezt az űrt betölteni, az Erdélyi Gondolat kiadó (és újabban az *Erdélyi Toll* folyóirat is) közlési lehetőséget kínál szakembereknek, miáltal gazdagítja szakirodalmunkat, de ezen felül bátorítja a kutatómunkát. Ilyen vonatkozásban különösen fontosnak tartom Nagy Olga, Ráduly János, Mitruely Miklós, Tankó Gyula, Zsigmond Győző témába vágó könyveit.

BÖLÖNI DOMOKOS: A néprajzi irodalom sosem látott virágzását tapasztaltuk az utóbbi két évtized erdélyi magyar könyvkiadásában. Jó, hogy nemcsak a műkedvelőket, hanem a szakmában megbecsült szerzőket is megjelentetik, még jobb, ha a frissen jelentkező tehetséges fiatal kutatókat segítik az érvényesülésben.

BALÁZS SÁNDOR: Az *Erdélyi Toll* folyóirat kapcsán már elmondtam a véleményemet, ez jórészt a néprajzi írásaikra is vonatkozik. Az ilyen hagyománymentő munkálkodásra feltétlenül szükség van. Néprajzi tanulmányaikat úgy értékelem, hogy ezek mintegy utat mutatnak a fentebb említett szaktudományi nyitás felé, sikerült összeötvözniük a közérdeklődés és (részlegesen) a specialitás különleges igényeit. De a távoli jövőben — ki tudja, miért ne — esetleg az akadémikus mélységekig hatolóan is megtehetik ezt. Feltéve, ha a székelyudvarhelyi kezdeményezésnek ilyen távlati igényei vannak. Ha ilyen szándékaik nincsenek, maradjanak meg a mostani részleges összeegyeztetésnél.

MÁLNÁSI FERENC: Nagyon fontosnak tartom az erdélyi magyar emberek életmódját, hitvilágát, hagyományait, művészetét bemutató néprajzi kiadványokat, főleg a rovásiírásról, a himnuszokról, imáinkról, ünnepeinkről szólókat...

DEMETER ATTILA: Az erdélyi magyar ember néprajzi bemutatása, sorsának, „ujjlenyomatának” megörökítése láthatóan sürgeti, siettet a hagyománymentést. Nincs már sok időnk, hisz a falun élő közösségek élete alapjaiban megváltozott, és a hagyományokat csak részben lehet megőrizni, átmenteni. Itt nemcsak a külső jegyeiről és a formakincsről van szó, hanem olyan lelki változásokról is, amelyek hátráltatják vagy egyenesen átlényegítik a hagyományos gondolkodást, az élethez való viszonyulást a mostani nagy globalizációs „káoszban”, ha szabad így fogalmazni. Sajnos, nem csak falun érezhető az értékvesztés. Városban ez a jelenség sokkal erőteljesebb, csak nehezebben nyomon követhető. A falusi ember még mindig jobban ragaszkodik gyökereihez, mint a városi, talán azért is, mert a városi emberek nagy része vagy elvesztette, vagy mindaddig nem talált rá saját identitására. Tisztelet a kivétel(ek)nek, persze. Ezért a néprajzi irodalom kulcsfontosságú, és még egy jó ideig bizonyosan az is marad. Kiemelném Ráduly János rendkívül gazdag hozzájárulását a székely szellemi lelkület ismertetéséhez, továbbá Ferenczi Géza tanulmányait (*A moldvai ősi csángók*. Tanulmány. 1999 és *Lapok Erdély múltjából*. Tanulmányok. 2002), természetesen más jelentős szerzők mellett.

7. Rovásírás könyvkiadásunkban

BEKE SÁNDOR: *A jelenkori erdélyi magyar könyvkiadásban a rovasírás felkapott téma lett. Az Erdélyi Gondolat Könyvkiadónál két rovasírás-kutató, Ráduly János és Ferenczi Géza jelentetett meg e témával kapcsolatos műveket. A köztudatba visszahozott rovasírás még jobban felkeltette a székelyek (rég)múltja iránti érdeklődést, és nagy mértékben hozzájárult a székely identitástudat elmélyítéséhez. Véleménye szerint a rovasírás, mint szellemi kulturális örökség, összetartó erőként szolgál-e majd a kárpát-medencei magyarság számára az elkövetkező évtizedekben, évszázadban?*

RÁDULY JÁNOS: A rovasírás, „mint szellemi kulturális örökség”, valóban a magyarság múlt-történetének egyik legszembetűnőbb hajtása. A fogalmat magam így szoktam nevezni: székely (magyar) rovasírás. Székely, mert a legtöbb feliratos (epigráfiai) emlék a Székelyföldön került elő, a zárójelbe tett szóval pedig „jelöltni kívántam / kívánom összmagyar jellegét.”

Ferenczi Géza két könyvvel szerepel a kiadó „állagában”, az egyikben megpróbálta összefoglalni a székely rovasírás emléktanyáját (*Székely rovasírási emlékek*, 1997) a másikban hét, sajátságosan megjelent cikkét közölte újra (*A székely rovasírás az idők sodrában*, 2002).

Magam három önálló kötettel szerepelek a kiadói „termésben”. A *Titkok a rovasírásban* (Adalékok rovasírásunk ismeretéhez, 2004) című könyv — többek között — azzal a szándékkal „jött létre”, hogy utat egyengessen a feliratokpuszt létrehozása felé: 27 feliratot mutat be. A *Tanuljunk könnyen rovasírni!* (2004) című munka „segédkönyv a rovasírás elsajátításához,” tehát tankönyv jellegű az arculata, míg *Az isztambuli székely*

(magyar) rovásemlék (2007) kismonográfia kívánt lenni: az emlékek legfontosabb kérdésköreinek a szintézise.

A kiadó 200. könyve is foglalkozott a rovásírással. Pontos címe: Beke Sándor — Ráduly János: *Szépirodalom, néprajz, rovásírás*. Két íróbarát beszélgetése életpályájukról és munkásságukról (Interjú, 2008).

Nos, ezek a kiadványok beszédes bizonyítékai annak, hogy az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó felkarolta nemzeti kincsünknek, a rovásírásnak a népszerűsítését is.

JAKOBOVITS MIKLÓS: A rovásírás fontosságát kissé túldimenzionálnak érzem a Székelyföldön. Mindenképpen megvan a nemzeti székely-avar történelmi értéke az írásnak, de ugyan ezt az abc-t használták a főníciaiak és az etruszkok is, tehát a hatások áramolnak egyik kultúrától a másik felé.

BÖLÖNI DOMOKOS: A rovásírás tudományát háttérbe szorította a rovásírás divatja. Sajnos, lejárhatja a sok önjelölt tudós, a sarlatánok nem kis serege. Úgy néz ki, hogy akár a futballhoz, ehhez is mind többen értenek, és anyaországi önjelölt „tudósok” járnak át előadásokat tartani a hiszékenyebb embereknek. Ha így folytatódik, giccses státusszimbólummá válik az újjgazdagok csicsásra faragott kapuin.

Egyáltalán nem fogja összetartani a magyarságot, ha folyton hencegünk vele, sőt. Azon töprengnek néha, miért lehetséges, hogy az évek során a székely rovásírás tudós szakértőjévé fejlődött Ráduly Jánost, számos rovásírási felirat értelmezőjét/megfejtőjét, szakkönyvek szerzőjét alig vagy egyáltalán nem tartja számon a komoly szakirodalom.

BALÁZS SÁNDOR: A rovásírásról megvan a magam különvéleménye. Rendkívül büszke vagyok arra, hogy székel ősöm kieszelték ezt az írásmódot (már amennyiben kizárólag tőlük származik). Azt viszont, hogy vajon ezt az ábécét vissza kellene-e hozni a mai köztudatba — márpedig az Önöknél megjelent írások ezt szorgalmazták —, nos, ezt már teljes mellszélességgel nem támogatom. Rendszerben van, az identitástudatunk elmélyítéséhez hozzájárul az, hogy e tájakon különleges kifejezési formát eszeltek ki elődeink, ezt tisztelni, becsülni kell, akár úgy is, hogy az ősrégi településeink nevét rögzítő táblákon ezt — pusztán *emlékeztetőül*, nem mai *azonosításként* — feltüntetjük. Mindez azonban az én megítélésemben a múlt tisztelete. Aki arra gondol, hogy a mai európai világrendben ez a magyarság összefogásának szimbóluma, mi több, kommunikációs eszköze lehet — meglátásom szerint téved. Csupán a történelmi értékei miatt lehet ma is a minket a közös gyökerekhez kötő erő. Aki — most már konkretizálva — abban az ábrándban él, hogy a diszkót látogató fiatal a kedvesének rovásírásos e-mail-en vagy SMS-en fog szerelmet vallani, az igencsak kortévesztő. Hasznos volna, ha a mai információs túltengésben a kiadójuk — a rovásírás múltból jött becses üzenetén túl — ennek közhasznú becsét nem hangsúlyoznánk, inkább csak nemes hagyomány értékét emelnék ki.

BARABÁS ISTVÁN: A rovásírásos emlékek kutatása valóban múltunk jobb megismerését szolgálja. De hogy rovásírással ennek művelője a nemzeti összetartozás eszméjét szolgálja, gyermeteg elképzelésnek tartom. Már az is elhangzott, hogy tanítani kellene a magyar iskolákban. *Szent István Intelmei*, a *Halotti Beszéd* nem rovásírással maradt fenn, akkor meg mi célból kellene ráerőltetni védtelen gyermekekre? Inkább tanuljanak

angol nyelvet, internetet, mert ezek segítségével később megpályázhatnak álláslehetőségeket, külföldi ösztöndíjakat, bepillantást nyerhetnek a nagyvilág tudományos-kulturális életébe. A rovásírás ebben mit segít? Az „összetartó erőt” bízzuk továbbra is az anyanyelvre, templomra, irodalomra, népköltészetre, Kodály Zoltánra.

BERTHA ZOLTÁN: A rovásírás kérdésével kapcsolatban csak azt a hírt tudom megerősíteni, hogy jelenleg már mintegy félszáz kárpát-medencei magyar település neve van rovásírással útjelező táblán is megörökítve szerte a csonka és a teljes hazában, az adott helysége belépőt ezzel a szép gesztussal fogadva. Ilyen értelemben is tekinthető ugyancsak missziónak, amit többek között Ráduly János és mások a rovásírás hagyományának felelevenítése ügyében végeztek.

DEMETER ATTILA: A rovásírással kapcsolatos könyvek, tanulmányok iránt egyre nagyobb az igény. Ez nemcsak egyszerű érdeklődés, hanem az identitáskeresés, az önmeghatározás egyik megnyilvánulása. Mint tudjuk, a rovásírással kapcsolatban sok pro és kontra érvet sorakoztattak már fel szakavatottak és kevésbé illetékesek. Azt azonban észre kell venni, hogy a vita két különböző vonulat (vagy nevezhetnénk erővonalnak is) mentén folyik. Az egyik a jelenlegi „trendekbe” belesimuló, az identitást, ha nem is tagadó, de a valódi, évszázados értékeket elhanyagoló irányzat. A másik az identitást kereső és felvállaló, a hagyományőrzést és a megmaradást szorgalmazó erővonal, amelynek sok társammal együtt én is híve vagyok. Külön öröm, hogy az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó célszerűen és eredményesen ismerteti és ápolja e szellemi kincset. Szeretném, hogy a rovásírás a következő évtizedekben komoly összetartó erővé vál-

jék, ehhez azonban arra van szükség, hogy egyre nagyobb nyilvánosságot kapjon, és egyre több fórumon vitatéma legyen.

MÁLNÁSI FERENC: A rovásírást olyan értékes szellemi örökségünknek tartom — mert függetlenül a véleményemtől az is! —, amely az egyiptomi, a föníciai, az arab, a görög és latin, de a cirill, és a gót írások világába kapcsol bennünket, hiszen nem lehetünk olyan barbár, ázsiai „horda”, ha írásunk volt és van... Elfeledett, eltiltott, lenézett székely-magyar rovásírásunkat újra kell tanítanunk, hiszem (ez a kulturális örökségünket ma már a számítógéppel is elsajátíthatjuk) olyan összetartó erő, amely a kárpát-medencei és a világba szétszóródott magyarságunk számára szellemi kincs.

8. Az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó a hit és Isten útján

BEKE SÁNDOR: *Könyvkiadónk fontosnak találta a keresztény hitvallásba gyökerező elméleti és irodalmi művek (egyházi ünnepek, imák, tanulmányok, istenes versek stb.) kiadását is. Mi a véleménye a kiadó e témában megjelent köteteiről?*

BARABÁS ISTVÁN: A kommunista rendszer szigorú tiltalma után a vallásos irodalom terjesztése épp olyan hiánypótló volt, mint a néprajzi és helytörténeti kutatások közlése. Fontosságát ezen túlmenően abban látom, hogy az ilyen kiadványok mindenkinek szól, ez vonatkozik az Erdélyi Gondolat kiadó ilyen témájú könyveire is.

RÁDULY JÁNOS: Igen pozitív a véleményem „a keresztény hitvallásba(n) gyökerező művek” kiadásáról.

Elsőként a csíksomlyói kegyhelyhez kapcsolódó „eszmefuttatásokról” szólnék. A *Csíksomlyó hazavár* (Antológia, 2008), illetőleg *A csíksomlyói Szűzanya ajándéka* (Himnuszok, imák, énekek, tanulmányok, beszédek, versek, novellák, visszaemlékezések, 2010) című antológiák hézgapótló műveknek bizonyultak, hozzáférhetővé vált ismét számos régi himnusz, vers, ének, beszéd, visszaemlékezés stb., amelyek a vallási világ iránti tiszteletre, megbecsülésre nevelnek.

Ugyancsak fontos művet jelentetett meg Sebestyén Péter, amely „teológiai címszók és kifejezések kéziszótára”. A könyv címe: *Agapétól Zsoltárig* (2001). A vallásos hit erősítése mellett általános műveltségünk gazdagítását / gazdagodását is elősegíti.

Külön kell szólnunk a költő Beke Sándor néhány olyan verséről, kötetéről, amelyeknek központi magvát a vallásos hit felismert nagyszerűsége „adja”. Magam több ilyen jellegű munkájáról szoltam már — nyilvánosan — kritikai írásaimban. A *Gondviselőm* című verséről azt írtam, hogy „... a vallásos költészet egyik kis (mindössze húsz sornyi) remeke, amely épp egyszerűségénél fogva válik az olvasó számára maradandó élménnyé. S milyen szép a látomássá növesztett befejező rész: »...a fényt is köszönöm, / Istenem, / fohászom fölött / a csillagaurát, / melyet Te adtál nekem / mindörökre.« Középkori hangulatok sejlenek föl az olvasóban. A *Téged kereslek* (Versek, 1995) című könyvét recenzálva Beke költői teljességigényéről szoltam, amely „...csorbát szenvedne, ha nem szólhatna a hitről is, az istenkeresés lázáról, amely — kimondva-kimondatlanul — minden emberben ott ég, lobog, világít, figyelmeztet (...) az utóbbi évek vallásos irodalmának egyik legegységibb hangú költeménye született meg Beke Sándor költői műhelyében.”

Milyen jó, hogy ezek a versek „ürügyül” szolgáltak kijelentéseim megfogalmazásához!

BALÁZS SÁNDOR: A hit kérdése, az én és sokak megítélésében, szigorúan magánügy. Ebből nem az következik, hogy teszem azt egy sajtótermék szempontjából közömbös az, hogy a maga eszközeivel befolyásolja-e vagy sem az olvasók hitéletét. Ebben a kontextusban igen dicsérendő a könyvkiadásuk arra irányuló törekvése, hogy a keresztény hitvallás szellemében fogant műveket adnak ki. Van itt azonban egy gubanc: elkötelezettségük szerint a *székely néplélek* pallérozóí kívánnak lenni, ám e közösségen belül több felekezet hirdeti a maga evangéliumát. Vajon az Erdélyi Gondolat ezek közül az egyiknek vagy a másinak a szolgálojaként — feltételezésszerűen a többitől külön-

bözően — kívánja-e szolgálni a *saját hitközösségét*? Ha igen, akkor vajon ez nem mond-e ellent a *globális székely* szerepvállalásnak? A hozzám eljuttatott kérdésben a „keresztény” kifejezés szerepel. De vannak Székelyföldön, akik magukat „keresztyéneknek” tartják. A nagy közösségen — a székelységen — belüli az ilyen megosztottság a köznép tudatában aligha okoz gondot. Ugyan bizony ki kérdezi meg János bá'-t, hogy te vetsz-e keresztet, vagy sem, mert csak ekkor vagy akkor nem lehetsz igazi székely, avagy mi a véleményed az „Egy az Isten” bibliai üzenetéről, vagyis unitárius vagy-e, vagy sem. A kiadó érdemének tartom, hogy ezt az álkonfliktust gyakorlatilag igyekszik elkerülni, a „keresztény” vagy „keresztyén” hitvallásban gyökerező hitéletet a székelység önfenntartásának egyetemes zálogaként terjeszti. Van nekem erre nézve egy szimbolikus kifejezésem: a „csíksomlyói együttérzés”. Köztudott, hogy Csíksomlyó a katolikusok évszázados búcsúhelye, egyebek között Szűz Mária felmagasztalása. Ennek ellenére, bár megőrizte, de szerencsére, mégis elvesztette kizárólagos katolikus kötődését. A csíksomlyói búcsún ma már részt vesznek nemcsak a Szűzanyát dicsőítő katolikusok, hanem azok is, akiknek a dogmarendszerében Jézus anyja nem ilyen kiváltságos, sőt azok is, akik legyenek bár szabadgondolkodók, de a nemzeti összefogás elkötelezettjei. Kívánom az Erdélyi Gondolat szerkesztőinek, hogy ebben a gondolatrendben értékeljék a hitvallásban gyökerező művek kiadását.

BÖLÖNI DOMOKOS: Az érthető és a tágas közönséget célzó könyvek a hit világát épp oly természetesen „lakják be”, mint a regények vagy a mesék. Szerencsére ebből igen gazdag a kínálat, minden felekezet megtalálja a neki való irodalmat. Per-

sze ezt a piacot is elárasztja az ezoterikus ponyva, de hát akinek ez tetszik, ám éljen vele.

Ha rajtam állna, sosem adnék ki olyan „munkákat”, amelyekben mindenféle látnokok bizonygatják Isten létezését, sem afféléket, amelyekben „csodalátók” mondanak nagy semmiket, akkor már inkább a sci-fi, pedig azt nagyon utálok.

DEMETER ATTILA: Hasonlóan fontos az embernek kereszténysége, hitvallása, Istennel való viszonya. A hit kérdéseinek megválaszolása gyakran remekműveket szül, hiszen mi lehetne komolyabb dolog az ember életében, mint a létezés, a hit, az ismeretlen, a megfoghatatlan, a jövő, a remény...

II. AZ ERDÉLYI KÖNYVKIADÁSRÓL ÁLTALÁBAN

9. Csappan az erdélyi magyar olvasótábor

BEKE SÁNDOR: *Könyvkiadóink termékeinek eladása tük-rözi: csappan az erdélyi magyar olvasótábor is. Az olvasási kedvet „megrontó” — a televízió, az internet, a gépesített világ okozta — negatív hatások ellen a harcot felvenni szinte lehetetlen. A fejlett civilizációval háttérbe szorult könyvkultusz világában milyen olvasásra ösztönző „tréningeket” javasolna annak érdekében, hogy a mai ember könyv iránti igénye, ha „sértve” is — de megmaradjon? Konkrétan: az utolsó órában mit tenne az erdélyi magyar olvasó-tábor visszahódítása érdekében?*

P. BUZOGÁNY ÁRPÁD: Az emberek ma is olvasnak, és fognak ezután is, ezt korábbi könyvtárosi tapasztalataimból, az olvasási szokások felméréséből leszűrve állíthatom, ám a nekik kínált sekélyebb értékű alkotásokkal csupán az olvasási kedvet lehet rontani. „Jót s jól! Ebben áll a nagy titok” — fogalmazta meg egykor Kazinczy *A nagy titok* című epigrammájában. Amíg olyan szerzők kapnak (román és magyar) állami díjakat, akiket a politikum helyez előtérbe és nem kimagasló irodalmi munkásságuk érdemesít kitüntetésekre, amíg egyre szűkülő körökön belül osztogatnak alkotói ösztöndíjakat, amíg egy-egy szűkebb kör a maga vagánykodó, belterjes, trágárságokból építkező irományait erdélyi magyar irodalomként tálalhatja, amíg olyan munkák kiadását támogatják a romániai magyarságnak alanyi jogon járó pénzekből, amelyek a kedvezményezés pillanatában sem képviselnek átlagon felüli értéket, nemhogy a megrostáló

évtizedek elteltével, addig nem várhatjuk, hogy gyarapodjék a magyar nyelvű olvasótábor. Magyarán: olyan könyveket kell kiadni és piacra vinni, amelyek értéket képviselnek, és nem azért kell közölni lapokban szerzőket, mert valakinek a valakije, hogy a teljesen emészthetetlen, a környező társadalmi valósággal semmilyen kapcsolatban nem lévő írások, vagy ügyeskedő íráskényszeresek alkotásai vegyék el a felnövő nemzedék olvasási kedvét.

BEKE SÁNDOR: Jó, hogy említetted hajdani könyvtárosi voltodat, hiszen itt jutott eszembe, e „mesterség” hallatán, a következő megjegyzésem: tudtommal nem létezik olyan erdélyi magyar könyvtár, amely az 1989 utáni erdélyi magyar könyvkiadókat és terméseiket nyilván tartaná... Valószínű, hogy (*itt is*) néhány könyvkiadó könyvtermése megtalálható a kiadó városában működő könyvtárban, de ez is csak megközelítő, tiszteletből általam tett feltételezés. Egy szó, mint száz, e téren sincs pontos nyilvántartás. Ez annak is tulajdonítható, hogy akkor, amikor a kilencvenes években jól „mentek”, volt keletje a könyveknek, a könyvkiadók egy részének a vezetősége a gyorsan eladott könyvben, s a beinkasszált pénzben látta a hosszú távú szellemi „megmaradást”. Azonban ezzel a szemlélettel mindenki tévedett, még akkor is, ha a könyvet sikerült eladni. Egyetlenegy határon túli intézmény kísérte mindvégig érdeklődéssel és figyelemmel az erdélyi könyvkiadók működését, s az nem volt más, mint az a tiszteletre méltó budapesti Országos Széchényi Könyvtár. Itthon, az országban pedig egy-egy olyan bukaresti nagykönyvtár, mely könyv- vagy lapkiadói szerződésben fogalmazta meg igényét a kiadónak az illető könyv vagy lap iránt. Így nagyon sok kisebbségi (magyar) kiadvány címe került a romániai művelődési intézmények által kiadott román vagy

idegen nyelvre (angol, francia, német stb.) fordított kiadványokba és a hazai könyves honlapokon nemzetközi „forgalomba”. Hogy visszatérjek a fenti 9. kérdésre, íme, a könyvtáraknak is, „olvasótábor bővítésben”, bizony fontos szerepük lehet.

S ha már a „könyvek tárának” az épülete is előhozódott, hadd szóljak e szakmában a legfontosabb „könyv- és kiadványmentőkről”, a bibliográfusokról, akiknek munkája nemcsak hogy felbecsülhetetlen, hanem nélkülözhetetlen is egy-egy történelmi korszak lap- és könyvkiadásának megörökítésében, fellettározásában. S ízelítőül itt, most az 1989 utáni 20 év romániai magyar bibliográfiájának néhány példaértékű kiadványát sorolnám fel: Kuszálík Péter: *A romániai magyar sajtó 1989 után* (Teleki László Alapítvány — Erdélyi Múzeum Egyesület, Budapest—Kolozsvár, 2001), *Romániai magyar könyvkiadás 1990–1998* (Szerkesztette Szigethy Rudolf. Az Erdélyi Múzeum Egyesület kiadása, Kolozsvár, 2003), Meister Róbert: *A romániai magyar társadalomtudományi irodalom bibliográfiája. Cikkek, tanulmányok 1990–1999* (Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda, 2004).

Az írott bibliográfiai felhozatal után hadd említsem meg azokat a kiadványokat, lexikonokat is, melyek számon tartják/tartották a könyvkiadókat, a folyóiratokat, a műhelyeket. Itt mondunk köszönetet az alábbi kiadványoknak, melyek szócikkeikben megörökítették az Erdélyi Gondolat Könyvkiadót és szellemi műhelyeit: *Encyclopaedia Hungarica* (Magyarságtudat Lexikon Alapítvány, Calgary, 1996), *Romániai Magyar Ki Kicsoda 1997*, *Erdélyi Magyar Ki Kicsoda 2000* (Az RMDSZ és a Scripta kiadó közös kiadványai), *Új Magyar Irodalmi Lexikon* (P-Zs. Második, javított, bővített kiadás. P-Zs, Budapest, 2000), *Ki kicsoda a magyar könyvszakmában* (Kiss József

Könyvkiadó, Budapest, 2005), *Erdélyi Magyar Ki Kicsoda 2010* (Az RMDSZ és a BMC kiadó közös kiadványa).

Fontosnak tartom a világhálón szereplő bibliográfiákat is, melyek azonnali információt nyújthatnak a szakembernek vagy a böngésző könyvbarátnak. A világhálón található *Erdélyi magyar elektronikus könyvtár* például igen gazdag információkat tárol a *Könyvek* és a *Folyóiratok* című rovatokban, de ezek is hiányosak, hiszen nem a teljesség igényével készültek. A bibliográfia összeállítói nem veszik fel a közvetlen kapcsolatot a kiadóval, nem egyenesen tőlük kéri ki a feldolgozandó adatokat/információkat, esetleg hiányos bibliográfiákra/adatokra támaszkodnak. Innen is látszik, hogy egy-egy ilyen kiadvány összeállítása önkényes, vagy „felülről”, a szakma legmagasabb fellegvárából irányított. Ilyenkor az szokott lenni, hogy a személyi érdek vagy érdekek dominálnak, s ez — a szakmai féltékenységet is hozzátevé — magával hozza-hordozza a mű vagy művek-alkotások kirekesztését az adott, objektivitást feltételező felsorolásból/kiadványból.

Nehezményezem, hogy egyes kulturális internetes portálok önkényesen erdélyinek nevezik ki magukat, s csak a saját „baráti” körükbe tartozó intézményeket szerepeltetik világhálós portáljaikon, úgy, mint e közösséghez tartozó „összes” kulturális intézményt. Így aligha kerül a szellemi körforgásba az olyan községi, kisvárosi vagy a végeken működő értékes művelődési-kulturális intézmény, mely van, létezik, de az erdélyi magyar köztudatban még sincs. A bánsági, az Erdélyi Hegyalja vidékén élő, a barcasági vagy a székelyföldi alkotó, a kis- vagy nagyobb művelődési intézmény ilyenkor jogosan teszi fel a kérdést: ő miért hiányzik? Innen is... Most is...

Vagy netalán az is megtörténhet, hogy bizonyos egyetemek vagy fakultások a saját „szellemi-ideológiai érdekei” szerint ké-

pezik ki tanítványaikat, „átneveli-átmossa” a szemléleteiket s úgy „küldi vissza” őket, oda, ahonnan érkeztek? Oktatói, s büvös köre önkényes értékítélet-módszerét elsajátítva? A nagy könyvdömpingben elő-előbukkannak a könyvesboltok polcain az olyan válogatások is, melyek egy régiót jelölnek meg, de önhatalmúan kiválasztott két-három régióbeli kiadványából közölnek — baráti és érdeki szempontok szerint — válogatást. Az értelmes olvasó pedig azt mondja erre: a könyv válogatóját/szerkesztőjét — a tanítványt — átnevelték, jól megtanulta a leckét a láthatatlan „nevelőben”!

Az erdélyi magyar olvasótábort ma már nem lehet az orránál fogva vezetni. Jó értékmegállapító és objektív. Még mindig hagyományörző-olvasó, de szívesen elfogadja az irodalmi művek — mostani — új korstílusát is. Folyóíratot is olvas, s könyvet is. Nem középszerű, hanem magasabb szinten is hozzászól egy-egy műhely munkáihoz. Ezért nem sok időnek kellett eltelnie ahhoz, hogy rájöjjön: az irodalmi csoportosulások is olyanok, mint valami sörsátrak. Itt az alkotó a maga városában a maga választotta sörsátorban issza a sört. Vagy ott, ahová befogadták őt: értéke, háttere vagy pénze szerint. De csak ott. Nem a másik, vagy a szomszéd sátorban. Mert ha átmegy, akkor nem, vagy ritkán fogadják vissza. S amelyik alkotónak ez az „irodaloméleti” módszer nem tetszik, az a borítékon Magyarországra címezi a verset, a szépprózát, a tanulmányt, s ott próbál végképp szerencsét, befogadtatást vagy elismerést.

Az olvasó érzi-látja, hogy itt túl elszánt a „halhatatlanságért” vívott harc. Túl nagy lett a kapkodás. Könyv könyv hátán jelenik meg. Eszméletlen energiák pazarlódnak el egy-egy fiatal vagy idősebb költő-íróbarát befuttatására: kávézóban, kocsmában, s másutt megrendezett összejöveteleken, ahol — ha jól megszámoljuk — alig pár olvasó-érdeklődő van jelen. A többi

— a találkozó velejárójáért: pálinkáért, borért összegyűlt — barát... De végképp ez nem is baj, a lényeg ott van, hogy — még mindig — sok az értékes alkotónk, s ha olvasónk egyre kevesebb is, meggyőződésem, hogy sokan visszatérnek majd a könyvespolcokon pihenő könyvek sárguló lapjaihoz.

Az előbbi válaszban említett intézményhez, a könyvek raktározójához és hosszú távú megmentőjéhez, a *könyvtárhoz*, a könyvtár gondolatához térek vissza. Itt említem meg azt, hogy a *Székely Útkereső* folyóirat első számának megjelenése után, majd az Erdélyi Gondolat indulásakor olyan kapcsolatot teremtettem ezekkel az intézményekkel, melynek történetét a *Székely Útkereső levelesládája 1990–2000* című, 2010-ben megjelent levelek közlésével is alátámasztottam. Sajnos, már akkor, az 1990-es évek elején lehetett látni: nemigen lehet konkrét, folyamatos, rendszerességen alapuló kapcsolatot teremteni a belöldi könyvtárakkal. Ezért a Román Televízió Magyar Adásában elhangoztattam a folyóirat közleményét, mely szerint díjmentesen felajánljuk *Székely Útkereső* évfolyamainkat azoknak a könyvtáraknak, amelyek erre igényt tartanak. Postáztuk is mindannyiuknak, akik igényelték.

E téren mégis gyümölcsöző kapcsolatunk a külföldi magyar könyvtárakkal, intézményekkel volt. Felsorolnám őket: Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár — Salgótarján, Baranya Megyei Könyvtár — Pécs, Berzsényi Dániel Megyei Könyvtár — Szombathely, Bessenyei György Tanárképző Főiskola Könyvtára — Nyíregyháza, Bródy Sándor Megyei Könyvtár — Eger, Csemadok Könyvtára — Kassa, Deák Ferenc Megyei Könyvtár — Zalaegerszeg, Eötvös Károly Megyei Könyvtár — Veszprém, Eötvös Loránd Tudományegyetem: Egyetemi és Nemzeti Könyvtár — Budapest, Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola

Központi Könyvtára — Eger, Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár — Budapest, Hajdú-Bihar Megyei Könyvtár — Debrecen, II. Rákóczi Ferenc Megyei Könyvtár — Miskolc, Janus Pannonius Tudományegyetem Könyvtára — Pécs, József Attila Megyei Könyvtár — Tatabánya, József Attila Tudományegyetem: Állam- és Jogtudományi Kar Könyvtára — Szeged, Juhász Gyula Tanárképző Főiskola Központi Könyvtára — Szeged, Katona József Megyei Könyvtár — Kecskemét, Kisfaludi Károly Megyei Könyvtár — Győr, Kongresszusi Könyvtár — Washington (Amerikai Egyesült Államok), Kőrösi Csoma Sándor Egyesület Könyvtára — Tokió (Japán), Kossuth Lajos Tudományegyetem: Egyetemi és Nemzeti Könyvtár — Debrecen, Magyar Írószövetség Könyvtára — Budapest, Magyar Könyvtár — Genf (Svájc), Magyar Tanszék Könyvtára — Nyitra (Szlovákia), Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára — Budapest, Megyei Könyvtár — Békéscsaba, Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár — Nyíregyháza, Népkönyvtár — Ada (Szerbia), Néprijzi Múzeum Könyvtára — Budapest, Országos Idegennyelvű Könyvtár — Budapest, Országos Széchényi Könyvtár — Budapest, Pest Megyei Művelődési Központ és Könyvtár — Szentendre, Pori Városának Könyvtára — Satakunta Vidékének Könyvtára — Pori (Finnország), Ráday Könyvtár — Budapest, Somogy Megyei Könyvtár — Kaposvár, Somogyi Könyvtár — Szeged, Tamási Áron Egyesület Könyvtára — Hertelendyfalva (Szerbia), Tanárképző Főiskola Könyvtára — Szombathely, Területi Könyvtár — Ungvár (Ukrajna), The New York Public Library — New York (Amerikai Egyesült Államok), Tolna Megyei Könyvtár — Szekszárd, Újvidéki Magyar Tanszék Könyvtára — Újvidék (Szerbia), Újvidéki Telepi Könyvtár — Újvidék (Szerbia), Városi Könyvtár — Dunaszerdahely (Szlovákia), Városi Könyvtár — Galánta (Szlovákia), Városi Könyvtár — Losonc (Szlovákia),

Városi Könyvtár — Rimaszombat (Szlovákia), Varsói Magyar Tanszék Könyvtára — Varsó (Lengyelország), Verseghegy Ferenc Megyei Könyvtár — Szolnok, Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár — Székesfehérvár.

ALBERT-LŐRINCZ MÁRTON: A számítógép tulajdonképpen nem elvonja, hanem olvasásra csábítja az embert. Gondolom, senki nem vonja kétségbe azon kiadók és szerkesztőségek olvasóvá nevelési ügyködésének hasznosságát, akik naprakészen, vagy szinte naprakészen találják fel kiadványaikat „online” (=vonalon, vezetéken, avagy rendszerhez, hálózathoz kapcsolt; hozzáférhető, intézhető interneten is — szerk. megj.) olvasóiknak. Ebbe a gondolatmenetbe beletartoznak természetesen a csak online kiadványok is. Ezzel lényegében a gazdasági krízistől szenvedő olvasók kultúrszomját elégítik ki, és megőrzik (tárolják) az olvasói potenciált. Magam is így olvasom a *Korunk*, az *Irodalmi Jelen*, az *Erdélyi Toll*, a *Látó* folyóiratokat, és sok verset néhány interaktív portálon. Azt azonban tapasztalatból is megerősíthetem, hogy a nyomtatott „olvasmány” élményét az „online” nem tudja pótolni. Az, hogy az online terjesztés milyen előnyökkel vagy hátrányokkal jár a kiadó számára, nem tudom, de az biztos, hogy olvasó marad az ember. És az olvasó ember csak megvásárol egy-két könyvet is, ha futja. Szerintem a könyv- és folyóirat vásárlás legfőbb akadálya az ár. Meg lehet figyelni, hogy a könyvvásárok kedvezményes kínálata — a reklám és az árfekvés — következtében megemelkedik az átlagos könyvforgalmazási szint. A két háború között a filléres könyvek (nem csak a ponyvairodalomra gondolok), az átkosban az olcsó könyveknek szánt sorozatok megvásárolhatóvá tették a könyveket. Hogy csak egy példát említsek: a *Bovaryné* 1972-es kemény kötésű, kb. 350 oldalas kiadását 14 lejért árusították (részletre is

meg lehetett vásárolni), az akkori szakképzetlen alapfizetés (938 lej) alig 1,5%-áért. Ugyanez puha borítóval jóval olcsóbb volt. Az iskolákban is időről időre könyvvásárokat rendeztek. A mai árakat bárki mérlegelheti. Azt azonban magam is látom, hogy a szakkönyveken kívül alig költ egy magát intellektüelnek tartó — mondjuk — középiskolai vagy egyetemi tanárember. Szomorú...

CSIRE GABRIELLA: Bár vannak, akik még — vagy már — többre tartanak egy tapintható, polcra levezhető valóságos könyvet a virtuálisnál, még nem tudni, hogy a „klasszikus” könyv nem kerül-e föl végleg a képernyőre. Igaz, hogy túllépi a kiadók szerepkörét, mégis érdemes újra meg újra szóvá tenni, hogy a könyv szeretetére való nevelést nem lehet elég korán elkezdni. Óvodáskorban az esti olvasás, később az iskolai olvasástanulás, színvonalas iskolai könyvtárak létesítése és helyi művelődési központtal alakítása, a különféle irodalmi vetélkedők és vakációs táborok szervezése megannyi lehetőség, amivel élni kell és lehet. Nagyon sok függ az iskolai szellemtől, a tanároktól, de a kiadók is kezdeményezhetnek iskolai könyvbemutatókat, író-olvasó találkozókat, rendhagyó előadásokat és meg fognak lepődni a diákok őszinte érdeklődése láttán. De ne áltassuk magunkat! Amíg a „magaskultúra” képviselői, a hangadók szemlélete nem mozdul ki a helyéből, gyökeres változásra nem lehet számítani. A gyermeki olvasáskultúra európaibb szinten közügy. Elég, ha arra gondolunk, hogy a frankfurti egyetemen az irodalmár- és tanárjelölt szemináriumot hallgat a gyermekirodalmi képzés keretében a gyermekkönyv- és olvasáskutatásról, Bécsben pedig Nemzetközi Gyermekirodalmi és Olvasáskutató Intézet van stb. Hiszen köztudott: amilyen a mai gyermekek olvasási (és nem csak) kultúrája, olyan lesz a holnap kultúrája.

BARABÁS ISTVÁN: Mit lehetne tenni az olvasótábor visszahódításáért? Szerintem semmi többet, mint amit eddig az iskola, a sajtó, a könyvkiadás tett. Tette és teszi, miközben a televízió, az internet, a DVD sok egyéb mellett házhoz szállítja az irodalmat is (lásd Magyar Elektronikus Könyvtár). Nincs mit tenni, csak örülni annak, hogy az információ-technológia minden konkurenciája ellenére is, a jó könyv eljut az olvasóhoz.

BÖLÖNI DOMOKOS: Az erdélyi magyar olvasótábort nem kell visszahódítani. Az erdélyi magyarság mindig is olvasó, író nép volt, és az is marad. A kiadó részéről azt hiányolom, hogy a *Erdélyi Toll* népszerűsítése érdekében miért nem szervez minél több találkozót. Tudomásom szerint ez idáig egyetlen alkalommal volt ilyen rendezvény, mégpedig 2011. október 13-án, csütörtökön, a marosvásárhelyi Súrlott Grádics irodalmi kör ülésén, a kövesdombi unitárius templom Bözödi-termében. Nem elég, ha csak papíron ajánljuk magunkat, manapság ki kell állni az emberek elé. Székelyudvarhelyen, Csíkszeredában, Marosvásárhelyen, Kolozsvárott és Budapesten.

BRAUCH MAGDA: Magam is úgy véltem, hogy a mai ember könyv iránti igénye jelentősen csökkent az ismert okok „jóvoltából”. Éppen ezért rendkívül kellemesen lepett meg a 2011 novemberében megrendezett Marosvásárhelyi Nemzetközi Könyvvásár, amelynek — Aradról érkezett vendégként — például a szemtanúja voltam. Nem annyira a bőséges választékra, gazdag kínálatra gondolok — ez természetes —, hanem az olvasói érdeklődésre. A könyvvásárt látogató tömegben szinte mozogni sem lehetett, s ahogy láttam, vásárlók is bőven akadtak. Számomra ez nagy élmény volt. Ezt a példát követni kellene minden erdélyi városban.

BUKSA ÉVA-MÁRIA: A mai posztmodern korban — az ún. „digitális bennszülöttek” számára talán — a számítógép előtti hosszú időzés fárasztó lehet, de kényelmesen a fotelben vagy vízszintes helyzetben az ágyban való olvasás mélyebb átélésre, jobb megértésre ad lehetőséget... Talán a kényelemszeretet megmentheti a *könyvet* a „pusztulástól”?!

Úgy véljük: a 20. században a *könyv* szerepe felértékelődött, a *könyv* kultúraőrző és -fenntartó szerepét hirdettük a rendszerváltás után. Is. Hittünk a könyv megtartó erejében. Hittünk és továbbra is hiszünk az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó erőterének vonzerejében, még akkor is, ha a gazdasági világválság egyenes következményének áldozatai vagyunk — mindnyájan és minden vállalkozási területen.

Vörösmarty kérdésfelvetésére: „Ment-e a könyvek által a világ elébb?” — koronként számos pro és kontra vélemény fogalmazódott meg. Már a reformkorban Bessenyei kulturális programjában kiemelt szerepet kapott a könyv, melyet a közjó, a közboldogság forrásának tekintett. A következő korokban magyar kultúrkörökben általánossá vált az a felismerés, hogy a kultúra és könyvek kéz a kézben járnak. A jelenkorban a kommunista kulturális tilalomfáktól, eszmei befolyásoktól mentes, soha nem tapasztalt könyvbőséggel szembesül az olvasó. Ma már a választás szabadsága érvényesül: mi magunk döntjük el, hogy milyen könyvet olvasunk, ebben semmiféle uralkodó irányzat nem befolyásolhat. Azzal, hogy a könyvesboltban mit vásárolunk meg, a kultúránk és könyveink színvonalát, sőt jövő életünk minőségét, alakulását is befolyásolhatjuk. Rajtunk áll, hogy igazán akarjuk-e, hogy „menjen a könyvek által a világ elébb”.

Bár nem szeretnék esztétikai, kulturális elmélkedésbe bocsátkozni, úgy vélem még ha közhelynek is számít, hogy a jó

könyv a tudás, a kultúra tárháza, de ugyanakkor lelki gyógyír vagy olyan szellemi-lelki táplálék, amely segít, hogy az íróval együtt bejárjuk azokat a történelmi-művelődéstörténeti-lelki és földrajzi tájakat-helyeket, amelyek számunkra is gyönyörűséget, katarzist jelentenek.

DEMETER ATTILA: Világszerte ismert és szomorú jelenség, hogy megcsappant a könyvek iránti igény. Bár azt nem lehet kijelenteni, hogy az emberek manapság nem olvasnak, mégis az a tapasztalat, hogy a szépirodalom, és a valódi kulturális értékek háttérbe szorultak a pusztán információ igényével szemben. A számítógép és az internet „forradalma” egyrészt felgyorsította és megsokszorozta az információ terjesztési lehetőségeit, ugyanakkor gyökeres változást hozott, amely nem az igényes olvasóközönségnek kedvezett, hanem ellenkezőleg: a felületességet, a szétszórtságot részesítette előnyben. A „mindenki” által elérhető információ és kultúra érthető módon nagy mértékben befolyásolta az olvasási szokásokat, és egyre inkább távol tartotta az embereket a könyvek, elsősorban az irodalom olvasásától. Ez alól nem kivétel az erdélyi olvasó sem, bár meg vagyok győződve, hogy mi sem olvasunk kevesebbet az európai átlagnál. Ez persze, nem különösebb vigasz, de az ilyen világfolyamatok ellen nagyon nehéz eredményesen küzdeni. Hogy mégis mit tehetünk annak érdekében, hogy „visszahódítsuk” az erdélyi magyar olvasót? Sok mindent meg kellene próbálnunk, az élet minden területén szorgalmazni kellene a kultúra fontosságát. El kellene érni, hogy az emberek ne kizárólag a tévé bővületében töltsenek el napi három órát, hanem mondjuk a könyv mellett akár napi egy órát. Egy másik lehetőség: a helyi tévéadóknál szorgalmazni kellene a hazai könyvkiadók termései mellett a világirodalmi alkotások bemutatását is. A színműve-

ket, szavalóesteket vissza kell hozni a tévé műsoraiba, hogy ezzel a nézőket olvasásra, művelődésre serkentsük. Igaz, ezzel még mindig nem növekszik közvetlenül a könyvek eladása, a kiadónak viszont meg kell találniuk a megoldást. Ami különösen nehéz. Egyre több alkalommal kellene irodalmi kört, irodalmi esteket szervezni, újságokban hirdetni, ismerősök körében népszerűsíteni, e-mailen (elektromos postán) keresztül meghívót küldeni stb. Nem árt, ha a fiatalok minél nagyobb számban lennének jelen e találkozókon, ez főként a magyartanárok feladata az iskolákban. Más megoldást egyelőre nem látok, hisz bár igazán nagy a választék a könyvpiacon, az eladási ár miatt a könyvek nem mindenki számára elérhetőek (más kérdés, hogy ebben a kiadók nem hibásak, egyszerűen lehetetlen olcsóbban előállítani őket).

MÁLNÁSI FERENC: Az „utolsó óra” legjobb „tréningje”, amit ajánlani tudok: mesélni, mesélni és újra csak mesélni... A szülőknek, a nagyszülőknek minden egyes alkalommal, az esti lefekvéskor, de bármikor kézbe lehet venni egy-egy meséskönyvet, és olvasni, olvasni belőle, majd ha nőtt és iskolás lett a gyerek, a kezébe adni, és megtalálni az egyensúlyt a tévés mese és a meséskönyv között, úgy, hogy egyiknek se legyen a rovására... Hiszen igaz, hogy a képi információ gazdagabb, színesebb, vonzóbb a gyerek számára, de ha nem alakul ki a gyerek belső, képi világa, a szó jelentését formáló folyamat, akkor szegényebb lesz, mert bár az olvasás egyre inkább háttérbe szorul, a gyerek is belátja egy idő után, hogy — a tévé, a videó, a klipek világa mellett — neki is ott van a betűk, a szavak, a szövegek kínálta világ, melyet készen kap, s amelyet ereje, képzelete és alkotó munkája nyomán saját magának kialakíthat... Tehát a képi varázs mellé nem szabad elhanyagolni a szavak varázsát sem...

BALÁZS SÁNDOR: Én a világhálót még idézőjelben sem minősítem az olvasási kedv megrontójának. Más az *olvasás általában* és más a *könyvolvasás, a folyóirat olvasása*; a nyomtatott és az elektronikus médium a betűk közvetítette eszmék befogadási módjában valóban konkurálhat egymással. De nem mindig, hiszen miért ne egészíthetnék ki egymást. Az Önök esetében e tekintetben különbség van az időszaki kiadvány és könyvek megjelentetése között. Az *Erdélyi Toll* — nyomdai sokszorosítása mellett — fent van az interneten is, bárki olvashatja, ez a sajtóterjesztés szempontjából lehet, hogy hátrányos (kevesebb példányt lehet eladni), ám nagy haszna is van: olyanok is hozzájutnak a szövegekhez, akikhez a példányok a szokásos úton soha nem jutottak volna el. Én magam számos külföldi rokonomnak, ismerősömnek javasoltam, olvassák a világhálón folyóiratukat. Megköszönték, és jó véleménnyel voltak az *Erdélyi Toll*ról. Ezt a sikert az elektronikus eszközök nélkül nem könyvelhették volna el. Más a helyzet a könyvkiadással. A könyveiket csak eladásra kínálja vagy népszerűsíti a világháló, de elolvasásukra (legalábbis belátható időn belül) nem. Ezen a páston nem az internettel, hanem a piacgazdaság törvényeivel kell viaskodniuk. Közhelyeket írok: akkor lesznek kelendőek a piacon a köteteik, ha minőségileg magas színvonalúak (ennek konstatalásához azonban el kell olvasni őket), ha külső formájukban vonzóak, ha megfelelő lobbizás folyik körülöttük, ha jól működik a kereskedelmi hálózat. Ez vonatkozik a következő kérdésre (10) is.

10. Vélemények a gyermekek olvasóvá nevelésének a lehetőségeiről

BEKE SÁNDOR: *Milyen kiutat, lehetőséget lát arra, hogy a „számítógépes kényelembe” beleszületett erdélyi magyar gyermekek olvasókká, könyvbarátokká váljanak?*

ALBERT-LŐRINCZ MÁRTON: A székely gyermekek olvasóvá nevelésében két dolgot tartok fontosnak: az egyik a szájhagyományok terjesztése, a másik a gyermekversekre való rászoktatás. Minden egyéb fontos és kiegészítőleges, de véleményem szerint e kettő a legfontosabb. Az átlagos székely családok éthosza nem intellektuális beállítottságú, hiszen mindenek előtt a munka szeretetét és hasznát tartják társadalmi tőkének. Természetesen sok irodalmi példánk van arra, hogy a könyv nélkül élő családok is termeltek ki bőven írástudókat. Ha Csoma Sándorra, Tamásira vagy Kányádira (kiszélesítve Petőfire, Arany Jánosra vagy József Attilára) gondolunk, hogy csak a legnagyobbakat említsem, érvként is elégséges példák. Az átlagos székely családok, ahonnan írók, művészek, tudósok kerültek ki, a fizikai munkát tekintették, és jószerével tekintik ma is általános megélhetési tőkének, értéknek, de a munka mellett a szellemi dimenzió is mindig jelen volt a mindennapok tréfáiban, mondókáiban, rigmusaiban, elbeszéléseiben, meséiben. Legkorábban ezekkel találkozik a gyerek, ezek ébresztenek kíváncsiságot benne. Nem írott örökségek ezek, de mély gyökerűek. Nos, az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó — bátran állíthatjuk — az elmúlt húsz esztendő során ezt az elbeszélte örökséget igyekezett írott sajtótermékekbe menteni.

Másrészt, a jó gyermekversek is az olvasásra nevelés fontos eszközei. Ha értik, megtanulják és mondják. Talán akkor is, ha nem értik, de jó a ritmusuk (nem is annyira a rím által). Felépnek velük az óvodában, az iskolában, világot teremtenek. A verset megszeretik a gyermekek, és észrevétlenül rajtuk keresztül eljut(hat)nak az irodalomig. Én gyermekkoromban a nővéreimtől hallott verseket, a csodálatos balladákat vettem észre legkorábban, mielőtt magam is az állatmesék, a tündérmesék és a Petőfi-versek olvasói bűvöletébe estem. Azt gondolom, alapvetően ma sem lehet másként. Talán a tévé zavarhat bele. Én legalábbis így látom.

Az olvasásra nevelés első szcénuma a család, aztán jön az iskola és a kortársak hatása. A sorrend csak látszólag fontosságú, hiszen a párhuzamosság mindig jelen van. A gyermek fejlődésében az utánzás és mintakövetés meghatározó tényező. A motiváció tehát kialakulhat önmagától is, az előbbieik mentén, de kívülről való ráneveléssel, ún. külső motiválással is. A számítógép hirtelen tört be a kortárs kultúrába, így az olvasókultúrába is. A könyvet ugyan nem helyettesíti, de pótolja. A számítógépet igenis számításba kell venni, számolni kell vele. Általában az az álláspont, hogy a számítógép az olvasási kultúrát megöli, de legalábbis megrontja. Igen is, meg nem is. A gyermekeknél valószínűleg igen, és ez veszélyes lehet, mivel a számítógépes adatdömping képes gyorsan kielégíteni a kíváncsiságot, minden pillanatban elérhető, kéznél van, és nem szelektív. A gyermeket elsősorban a világ felfedezésének kíváncsisága hajtja, így könnyen „elcsatornázódhat”. A gyermekek „online” olvasókká nevelésében az iskola vállalhatja szerepet. Ehhez arra van szükség, hogy a tanárok ismerjék a megfelelő gyermekportálokat, ajánlani tudják, majd az olvasmányélményeket valamilyen formában feldolgozzák együtt.

P. BUZOGÁNY ÁRPÁD: A könyv: érték, ezt a könyvkiadás is illene figyelembe vegye, mind a technikai jellemzők (rossz példaként: nehezen olvasható betűtípus és betűméret, legolcsóbb papír, helyesírási és nyelvhelyességi hibáktól hemzseggő szövegek, ákombákom illusztrációk) esetében, mind a tartalmat illetően. Könyvbarát csak az lesz, akinek jó élményei vannak a könyvekkel, más kiadványokkal kapcsolatban. Ezt a minőség megőrzésével, az igényesség növelésével lehet csak elérni. Szeretném megérni, hogy végre lejárjon a világhálóról összeollózott gyerekkönyvek (pl. szólások, találósok, közmondások, gyerekjátékok stb.) korszaka, hogy egy könyvnek se szerzője, se szerkesztője, se korrektora ne legyen. Az írás alkotás, az alkotás szellemi érték, a tolvajokat (még azokat is, akik pl. Arany Jánost, Petőfit úgy adják ki, hogy a szerzői joghoz nevetséges módon önmagukat tüntetik fel!) pedig illene már nevükön nevezni.

BARABÁS ISTVÁN: Mit lehetne tenni, hogy a gyermekek olvasókká váljanak? Két lehetőséget látok, egyik sem új felfedezés. 1. Pedagógusok felcsigázhatják a kisiskolások érdeklődését a nekik való olvasmányok iránt. (Régtől bevált módszer megtiltani a kiszemelt könyv elolvasását, mert akkor biztosan rávegtik magukat). 2. Amit az Erdélyi Gondolat kiadó is tesz: hozzáférhető áron színvonalas gyermekirodalmat, mindenekelőtt a mindig hiánycikknek számító meséskönyveket kínálni a kis olvasóknak. Ahová nem vihetik magukkal a számítógépet, ott mégis a könyvet választják társnak.

BÖLÖNI DOMOKOS: Csak az olyan családok gyermekei idegenülnek el a nyomtatott betűtől, ahol már a szülők sem olvastak. Az „átkos rendszerben” kénytelenek voltak olvasni, a té-

véműsor jobbára a diktátor dicsőítéséből állt, számítógépet csak moziban láttunk. A mostani nemzedékek nem győznek betelni a világhálós szabadsággal. Olyan ez, mint a nagyon erős részegség. Beáll a telítettség, a szaturáció, sőt a szupraszaturáció, aztán a kijózanodás, az elvonási tünetek — és akár az úgazdagok a mandzsettagombot, dédunokáink ismét felfedezik a jó öreg könyvet. Az is lehet, hogy üdítő palack helyett séta-bibliákkal páváskodnak majd a parkokban és a tereken.

BRAUCH MAGDA: Ez kényes kérdés, elsősorban azért, mert az iskolások egy részének még a folyamatos olvasás is nehézséget okoz, ezért nem szívesen nyúlnak a nekik szóló könyvekhez sem, nem beszélve a televízióról és a számítógépes játékokról, melyek számukra érdekesebbek, és elveszik az olvasásra szánt időt (ha van ilyen az életükben). Régi és új gyermekirodalmi kiadványokban nincs hiány, de egyre kevesebb gyermeket lehet mesés- vagy ifjúsági könyvvel megörvendeztetni, az úgynevezett kötelező olvasmányokat meg vagy filmen nézik meg, vagy elmeséltetik maguknak, még a középiskolások is. Nemigen látok kiutat, de az ösztönzésnek és a tartalmas gyermekirodalom kötetek gyarapításának nem szabad szünetelnie. Talán a szülők példamutatása hozhat megoldást, vagy kedvező fordulatot, csak ott van a hiba, hogy a felnőttek sem olvasnak, vagy idő hiányában, vagy azért, mert számukra is kényelmesebb és pihentetőbb a televíziót nézni.

BUKSA ÉVA-MÁRIA: Az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó értékes gyermekirodalmában szereplő műfajok erkölcsi tanításainak igazán akkor lehet jellemformáló hatása/ereje, ha azt élőszóban közöljük gyermekeinkkel. Napközben vagy elalvás előtt a szülő vagy nagyszülő, az óvodában és iskolában a szakember

felolvasása maradandó élményt jelenthet a gyermek szellemi-lelki fejlődésére és hathatósan segít a mesehőssel való azonosulás folyamatában és az események mélyebb átélésében. A gyermek az érdekes, formai kivitelezésében is tetszetős könyvet megcsodálva meg is kedveli, megszereti azt... Legyünk optimisták! A kisgyermekkorban kialakult könyvszeretet tovább élhet majdan a kamasz ifjúban, esetleg később a felnőttkorban.

DEMETER ATTILA: A „számítógépes kényelembe” beleszületett erdélyi magyar gyereket is könyvbaráttá lehet nevelni, persze ez nem könnyű mostanában, amikor a szülői szigor egyre inkább alábbhagy. Szerintem ebben a „képletben” a szülő a legfontosabb, elsősorban személyével és saját szokásaival, viselkedésével mutathat példát. Az iskola magyartanárának tevékenységét is fontosnak tartom, mégis a szülő az első, akinek személyisége a legjobban hat a gyerekre. Az odafigyelés, az igényesség, a minőségi élet iránti vágy a gyermeket is áthatja, így valószínűleg olvasni is fog.

MÁLNÁSI FERENC: Újra csak a szülők és persze a tanár kollégák felelősségét hangsúlyoznám... Hiszen ma már a számítógép abban is segítségünkre van, hogy szavaink, szövegeink sok-sok példányban megszerkeszthetők legyenek, ne csak bámuljuk a számítógépet, hanem lúdtollat forgató eleink szorgalmas, néha hónapokig tartó, alkotó, kódexmásoló író munkáját megsokszorozza... Iskolalapok, folyóiratok születnek...

11. A kiemelkedő könyvkiadói tevékenységet felmutató erdélyi magyar könyvkiadókról

BEKE SÁNDOR: *Tudtommal nem készült még pontos felmérés arról, hogy Romániában hány magyar könyvkiadó létesült 1989 után. A sajtó- és irodalomtörténeti tanulmányok ugyan számtalan könyvkiadó működésére derítenek fényt, mégsem tudni pontosan, hogy Erdélyben jelenleg hány magyar kiadó működik.*

A még tisztázatlan erdélyi könyvkiadási adatok ellenére — munkájuk, eredményességük, értékük, tevékenységük alapján — véleménye szerint melyek azok az erdélyi könyvkiadók, amelyek kiemelkedő eredményt mutatnak fel?

BARABÁS ISTVÁN: Hogy 1989 után hány kiadó működött és működik, azt soha senki nem tudja felmérni. Kiadók születtek és meghaltak, de közben könyvet megjelentetnek újságok, alapítványok, tudományos társaságok, egyházi intézmények, kereskedelmi társaságok, sportegyletek, iskolák, egyetemek, polgármesteri hivatalok — mindezeket ki tudja figyelemmel követni? Nincs is rá szükség, inkább örüljünk a bőséges kínálatnak. A nagy tolongásban kiemelkedőnek természetesen a hivatásos könyvkiadókat tartom, köztük ezeket (nem fontossági sorrendben): Mentor, Polisz, Pallas-Akadémia, Koinónia, Concord Media, Charta, Státusz, Erdélyi Gondolat.

BÖLÖNI DOMOKOS: Az erdélyi magyar könyvkiadásban is az történik, amit a félállami vadkapitalizmus diktál: aki több támogatást kap, jobban jár, a nagy keresztapa pedig szerre lepuffantja a kisebb komákat. A partizánkodás korszakát fölvaltotta a lobbizás, a pártosodás, a klikkek és érdekszövetségek szerinti helyezkedés érá-

ja. A felszínen azonban az látszik, hogy ha drágán is, de sok szép és jó könyv kerül a standokra, és paradox módon: minél inkább szegényedik a társadalom, annál gazdagabb a kínálat.

P. BUZOGÁNY ÁRPÁD: Az erdélyi könyvkiadók sora gazdag, és inkább szaporodnak, mint megszűnnek kiadók. Figyelembe kell venni, hogy sok közülük nem gazdasági vállalkozásként működik, hanem civil szervezetként, és a kiadásba csak úgy tudnak befektetni, ha pályázatokból, adományokból szereznek erre pénzt. Tehát teljesen függenek egy tőlük függetlenül kialakított rendszertől. Mások — bár jórészt pályázati forrásból van rá lehetőségük — a minőséget is meg tudják mutatni, pl. a csíkszeredai Pro-Print. A marosvásárhelyi Mentor számszerűsíthetőségében is kiemelkedő mutatókkal bír, ugyancsak pályázati pénzből.

BALÁZS SÁNDOR: Provokatívnak tartom a megkérdett arra kérni, a kiemelkedő eredmények szerint értékelje a különböző erdélyi könyvkiadókat. Ennek a megválaszolása, az önkényes értékrend csak nézeteltéréseket szít. Az önérték a fontos, nem pedig az, hogy összevessük az adott szerkesztői munkát a hasonló tevékenységet végző munkaközösségekéivel. Szerintem nem annyira az „ez jobb, mint az” szerinti osztályozásnak kellene jellemeznie az erdélyi magyar könyvkiadást, hanem inkább annak a mérlegelése, ki tud jobban együttműködni a társaival. Beleértve ebbe akár a munkamegosztásból fakadó lemondást egyes könyvek kiadásáról, amikor az adott munka megjelentetése jobban beleillik egy más kiadó profiljába.

BEKE SÁNDOR: Itt ismét meg kell szólalnom. Kérdésem inkább udvarias. Ugyanis udvariasságból fogalmaztam így, hi-

szen a II. fejezetcím ez: *Az erdélyi könyvkiadásról általában*. Kérdésemnek főleg irodalomtörténeti „háttere” van, azaz egyfajta információs támpont a majdani irodalmároknak-irodalomtörténészeknek (is), akik az 1989 utáni romániai magyar könyvkiadást elemzik, bárki is legyen a listán a boldog felsorolt.

Jelen beszélgetés az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó 20. születésnapja alkalmával készül. A beszélgetésben Rólunk van szó, a Mi ürügyünk révén osszuk meg egymás között örömünket. De mi nem mellveregetéssel, nem egy képzeletbeli erdélyi pódiumon való hengegessel, nem zászlólobogtatással kívánunk szerepelni; hallott háttérinformációkból nem sorolunk senkit sehova, jelzőkkel se látjuk el, és nem kívánjuk, hogy velünk ellenkezőleg tegyenek. Az igazi „rangsorolás”, az igazi „felmérés” pedig nem itt e sorok között, vagy a holnaputáni médiában történik. Kiadónk tevékenységét, eredményeit a józan, a pártatlan irodalomtörténet fogja rangsorolni, és minden bizonnyal, ha ezt megteszik, jó magyar emberek teszik majd, akkor, amikor ennek eljön az ideje.

Bármekkora is lenne az 1990-es évek utáni erdélyi magyar könyvkiadók vagy a különböző erdélyi városokban működő körök/műhelyek közötti „csendes” viszálykodás — az inkább szóbeszédekben, álhírekként, kitalációkként terjesztett láthatatlan (Balázs úr által is e beszélgetésben többször említett) „rosszindulatú véleményeket terjesztő »ellendrukkerei«-nknek az „egyesektől terjesztett rosszindulatú vélemény”-e, a színpalak mögül, a háttérből „az egyes körökben suttogva vagy kevésbé suttogva” terjesztett, szerzőket bujtogató szövegek, engem személyesen ez nem érdekel. Könyv- és lapkiadói munkánkat beleépítjük szülőföldünk egységes, közös alkotó munkájának egészébe, eddigi eredményeinkkel nem hengegtünk, és főleg kiadói sorstársainkról nem terjesztünk semmiféle hírt vagy álhírt,

azért, hogy esetleg egyik vagy másik szerzőt megszerezzük, vagy a mi kapunk felé térítsük egy más kiadó felé vezető útról.

Nyilván, hogy vannak könyvkiadók, ahová/amerre nagy tételekben ment a könyvtámogatás. Mi akkor sem irigykedtünk, említést sem tettünk, s nem is teszünk ezután sem. Mindenkinek a maga dolga, ki, hova, melyik párthoz, csoportosuláshoz, vagy érdekszférához tartozik. Egy dolgot biztosan tudok: az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó pártatlan, objektív, s az egyetemes magyar olvasóhoz tartozik, függetlenül attól, hogy olvasói melyik párthoz, valláshoz, vagy a hat kontinensen melyik egyesülethez vagy szövetséghez tartozik.

Az Ön által említett „a munkamegosztásból fakadó lemondást egyes könyvek kiadásáról, amikor az adott munka megjelentetése jobban beleillik egy más kiadó profiljába” intelemnek pontosan a fentiek miatt nem tudunk eleget tenni. Ha a kiadók egyformán jutnának hozzá a könyvkiadási támogatáshoz, nem lenne baj, egye fene, lemondanánk a másik javára egy-egy jó kéziratról. Máskülönben ehhez a példához hasonlítana az egész: az egyik autógyár évek hosszú során megtervezett új luxusautójának a gyártását egy másik városban működő autógyárnak átadná, csak úgy, „munkamegosztásból fakadó lemondással”, mert „az adott munka (...) jobban beleillik” a másinak a profiljába, csupán azért, hogy egymás iránti szeretetből bebizonyítsuk: igenis, mi tudunk „mérlegelni”, s mérlegelésünkkel bebizonyítjuk: mi együtt tudunk működni a könyvkiadó társainkkal. S azért, hogy további tiszteletet nyerjünk, átadjuk nekik a kéziratot. Nevetséges...

Amikor megjelent Brauch Magda társszerzővel a *Székely Útkereső (1990–1999)*. Laptörténet és sajtóviSSzhang (Székely Útkereső Kiadványok — Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008) című könyvem, azon voltak elcsodálkozva író

ismerőseim, hogy a kötetben az általam összeállított *A Székely Útkereső és a Székely Útkereső Kiadványok sajtóvisszhangja* című szemelvényeket tartalmazó igen terjedelmes fejezetben miért nem csak azokat a részeket válogattam be, melyek szigorúan csupán a *Székely Útkeresőre*, az általam (fő)szerkesztett folyóiratra vonatkozik? Erre azt válaszoltam, hogy a *Székely Útkereső* mellé azért került be a többi újság, lap vagy folyóirat adata is, mert a többiek is szerves részét képezik az 1989 utáni romániai magyar sajtónak, sajtótörténetnek.

1990-ben, amikor a *Székely Útkereső* számaait szerkesztettem, már javában készültem megalapítani az Erdélyi Gondolat Könyvkiadót. Mégis lapszerkesztőként, s leendő könyvkiadóként a folyóiratban interjút közöltem Kántor Lajossal, a *Korunk* főszerkesztőjével és a Kriterion Könyvkiadó új igazgatójával, H. Szabó Gyulával. Pedig akkor, az indulás éveiben — ahogy szerkesztő kollégáim mondták-sugallták — mindkét cég amolyan „csendes ellenfelünk” volt. Számomra mégis barátaink voltak, akik nem tettek egyebet, mint azt, amit mi is: folyóiratban, könyvben egyaránt lehetőséget adok a közlésre: szép anyanyelvünkön szólaltattuk meg íróinkat.

A kiemelkedő könyvkiadói tevékenységet felmutató erdélyi magyar könyvkiadókról című kérdésem célja megemlíteni az erre érdemes könyvkiadókat, akiket a riportalany felsorakoztatni méltónak lát, akik — hozzánk hasonlóan — küzdenek fennmaradásukért, s nem utolsó sorban az erdélyi magyar szellem megmaradásáért...

BRAUCH MAGDA: Sajnos, csak az Erdélyi Gondolat és a Concord Media kiadókat ismerem közelebbről. Ezek kiadványai rendkívül változatosak, ízlésesek és általában véve színvonalasak is.

BUKSA ÉVA-MÁRIA: Itt és most az erdélyi könyvkiadók hosszú sorában nem könnyű megjelölni a kiemelkedő eredményeket felmutató intézményeket — ez minden Olvasó autonóm döntése. Megítélésem szerint az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó egy olyan szellemi magaslatra épült „kilátó”, ahonnan jól beláthatók az erdélyi magyar könyvkiadás „tájai”. A láthatáron hasonló magaslaton helyezkedik el a Pallas-Akadémia és a távolban a kolozsvári Kriterion, valamint a Koinónia, de kiemelt helyet foglal el a másik csíkszeredai kiadó, a Status, és hasonló magaslaton „látható” a sepsiszentgyörgyi T 3, a marosvásárhelyi Mentor és a nagyváradi Scripta kiadó és a messzi ködben felde-rengő aradi Concord Media is. Egyébként nekem nem tisztem a legismertebb, legtermékenyebb könyvkiadókat rangsorolni.

CSIRE GABRIELLA: Nincs átfogó képem sem a működő kiadókról, sem magáról a könyvtermésről. Így hát összehasonlítási alapom sincs.

SIPOS ERZSÉBET: A hazai könyvkiadók közül főleg az aradi Concord Media születését üdvözölte és kíséri figyelemmel jelenleg is az ezen a vidéken élő (Temesváron — szerk. megj.) olvasó, sőt határainkon túl is számos könyvvásáron hívja fel magára a figyelmet és nyert már eddig is elismerést.

MÁLNÁSI FERENC: Sok kiadónk van. Egy-egy könyv megjelenésekor, megvásárlásakor nem is tartjuk fontosnak a kiadó kilétét, de úgy gondolom, hogy az Erdélyi Gondolat Kiadó kiemelkedő eredményt mutat fel világunkban, legyünk rajta, hogy áldásos munkája folytatódjon, nemes versengés jellemezze ezt a munkát, erdélyi nemzeti közösségünk épülésére!

12. Vélemények a XXI. század eleji erdélyi magyar irodalomról

BEKE SÁNDOR: *Milyennek látja a XXI. század első évtizedeiben, jelenünkben az erdélyi magyar irodalmat?*

BERTHA ZOLTÁN: Az erdélyi magyar irodalom sokszínűsége talán az egyre egészségesebb szellemi létformák meghonosodása felé vezet. Úgy értem, nem jó az, ha mindig csak néhányan kerülnek a figyelem középpontjába, a köztudatba, s a többiekéről nem is tud a szélesebb közvélemény. Persze nem baj, ha vannak reprezentáns vezéregyéniségek, de a mögöttes teljesség jelenléte és sugárzása is nélkülözhetetlen. Régebben Nyirő, Tamási, Sütő, Kányádi kerültek előtérbe, a posztmodern érában Kovács András Ferenc, Orbán János Dénes szereztek kivételes elismertséget (az anyaországban kiváltképpen), miközben más széles olvasórétegek a korábbi elnémitottsága után most felfedezett Wass Albertet kedvelik. Az úgymond sztárszerzővé váláshoz persze mindenféle politikai, monetarizált média-kommunikációs, közhangulati, irodalmi kanonizációs és érdekszövetségi lobbizás is hozzájárulnak. Szerintem most már határoktól függetlenül lehet valaki sikeres, ha ezek a körülmények összejárzanak. De azért a tiszta és összetett értékek talán mégis a legmaradandóbb lelki-szellemi alapokon nyugszanak: amikor a mű sem érzelmileg, sem erkölcsileg nem idegenedik el a jellegzetes nemzeti sorskérdésektől, a népünket sorvasztó gondok-bajok észrevételétől, a felelősségvállalásra és igazmondásra készítendő moralitástól. A tradicionális sajátosságok — a hűség, a kötődés, az identitásvédelem — hagyományos méltóságától. A politika persze más, mint az írásművészet, de azért

ahogyan az erdélyi magyarságot, mint nemzeti közösséget természetesen jogelvi alapon megilleti a kollektív önrendelkezés, az autonómia szabadsága, hasonlóképpen az irodalom szabadságához is hozzátartozhat a „vallani és vállalni” eszmeisége (még ha olykor éppen ezt akarják is kilúgozni belőle). Az, ami minden leszűkítés nélkül önmagunkra ismertet — és reményt is sugároz. Ami köt és emel — köt a bennünk és emel a fölöttünk lévő értékekhez. Ahogyan a *Székely Útkereső* és a körülötte kibomlott eredmények (Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, *Erdélyi Toll* folyóirat, antológiák stb.) összegezve is mutatják valamennyiünk számára „a jövő, a megmaradás méltó útját”, ahogyan Beke György fogalmazott, s hogy mindez nemcsak tényadat immár, hanem: történelem — amiként pedig azt Nagy Pál szögezte le legújabb, és éppen a kiadónál közzétett tanulmánykötetében, a *Betűvetés mezején* címűben (2010). De remélhetőleg — tehetjük hozzá — nemcsak múltbeli, hanem jelen- és jövőbeli, vagyis folytonosan történő és létezésünkben megtartó történelem.

BRAUCH MAGDA: A 21. század első évtizedében, de már a rendszerváltás utáni 10 évben is nagymértékben megváltozott az erdélyi magyar irodalom arculata, egyrészt pozitív, másrészt negatív irányban. Először is: a korábbi témák, elsősorban a rendszert burkoltan, néha bátrabban bírálók, leleplezők okafogyottá váltak, és ezt a hiányt nehéz volt azonnal más, érdekes és érdekes témákkal pótolni, de a — jó értelemben vett — rutinos szerzők megtalálták ezeket. Kétségtől pozitívumnak könyvelhető el az a tény, hogy a rendszerváltás óta a megjelent szépirodalmi kötetek száma olyan mennyiséget ért el, ami előtte elképzelhetetlen volt, de ez a mennyiség könnyen a minőség rovására mehet. (Itt még véletlenül sem gondolok az Erdélyi Gondolat kiadványaira, azok igényesek, színvonalasak.) A

kiadók száma is megszorodott, és nem mindegyik kisebb kiadó elég igényes, következésképpen olykor elegendő, ha valaki a betűvetést ismeri (a helyesírást esetleg kevésbé), és állja a kiadás költségeit (vagy támogatást kap valakitől, valahonnan). Manapság a grafománia tömegbetegséggé vált, mindenki vallani akar, elsősorban önmagáról, így rohamosan nő az önéletírások, memoárok divatja, ami nem lenne baj, ha ezek irodalmi értéket képviselnének. Ennél is nagyobb az „önjelölt” költők száma, akik — miután kötetük napvilágot látott — igazi költőkké válnak, legalábbis ők azt hiszik magukról. Ez nem egyértelműen negatív jelenség, hiszen sok embernek örömet szerez, sőt, eddig ismeretlen örömet (magam is egészen különös, semmihez sem hasonlítható érzésekkel fogadom egy-egy kötetem megjelenését), elégtételt, hogy nem élt hiába, fennmarad a neve, könyvbemutatót tart, dedikál stb., és könyvének szépirodalmi értékéről, illetve annak ellenkezőjéről senki sem beszél, hiszen kultúr-emberek vagyunk, és különben sem óhajtunk a szerző hozzátartozóinak, baráti körének haragosaivá válni. Elképzelni is nehéz, mekkora tömeget tudnak összegyűjteni az ilyen „szerzők” egy-egy könyvbemutatójukra. A kellő felkészültséggel és irodalmi műveltséggel nem rendelkező „költők és írók” csökkennek, sekélyessé teszik az erdélyi magyar irodalom színvonalát. Mivel ezek a kötetek is tetszetős, ízléses külsővel jelennek meg, az olvasó nemigen tud különbséget tenni ezek és az igazi irodalmi értéket képviselő kötetek között, melyekben — Istennek hála — szintén nincs hiány a jelenlegi erdélyi magyar irodalomban. Az itt vázolt jelenségre — úgy látom — nincs megoldás, az írási, közlési kedvet még a legtapintatosabb eszközökkel sem lehet visszaszorítani.

P. BUZOGÁNY ÁRPÁD: Az erdélyi magyar irodalomhoz soroljuk mindazokat az alkotásokat, amelyek a trianoni döntés után az elcsatolt erdélyi területen születtek (itt írták, itt jelentek meg). A több, mint 90 esztendő alatt számos szerző olyan jelentőset alkotott Erdélyben, hogy nehezen tudnám elképzelni az irodalomról kialakult képemet nélkülük, elég talán csak Áprily Lajos, Balázs Ferenc, Benedek Elek, Böződi György, Nyirő József, Tamási Áron, Tompa László nevét említeni, hogy az Udvarhelyszékhez kötődők közül csak a legismertebb neveket soroljuk. Tehát a kérdés részben arra vonatkozik, ma hogyan látjuk az 1920 utáni erdélyi magyar irodalmat. Munkásságuk nem elég ismert a felnőtt olvasók körében sem, a román tanügy és a minket képviselők pedig 20 év alatt nem mentek annyira, hogy a helyi nagyságok bekerüljenek egy adott településen élő tanulók tantervébe...

Ha az ezredforduló után, illetve ezekben az években magyar nyelven létrejött erdélyi irodalomról beszélünk, az egészen mást jelent. Egyrészt nem ismerjük, mert nincs, ahol elolvasnunk: nincs megfelelő közlési tér, bizonyos szerzőket eleve kizsorítanak az irodalmi-művelődési folyóiratok oldalairól, támogatást nem várhatnak köteteik kiadására. Másokat meguntunk már rég olvasni, mert velük van tele minden lap... Legjobb esetben, aki anyagilag tehetősebb, saját költségén jelenteti meg írásait. Másrészt — bár egyik kezén megszámlolhatja a magyar nyelvű olvasó, hol, melyik lapban közölnek szépirodalmat — az irodalmi-művelődési folyóiratok olyan kis példányszámban jelennek meg, mintha már nem is lennének... Terjesztésük megoldatlan, mert az állami postaszolgálat nem mindegyiket szállítja ki a megrendelő címére. Ugyanez a helyzet a könyvekkel is: egy-egy szűkebb területen kaphatóak az üzletekben, illetve nincsen országos terjesztőhálózat. A postai rendeléssel óvatosabbak az olvasók, mert talán elégük lett abból, hogy

látatlanban (jól hangzó cím, kapósra tervezetett címdoldal) jó pénzért rájuk sóznak valamit, amire nincsen szükségük.

Ha a szerzők szintjén nézzük, örvendetes a megújulás: új meg új szerzők jelentkeznek. Nem várható el, hogy mindegyik irodalmi műveltséggel bírjon, ám rendkívül bosszantó, ha azt tapasztaljuk: ugyanazt találták ki, amit előttük évtizedekkel mások sokkal magasabban szinten már megmutattak (nevük még a tankönyvekben is fellelhető), illetve minden mélység nélkül egymást vagy azt a pár előttük járó utánozzák, akik valamilyen széljárás miatt legalább egy időre sikereseknek tunktek. Tehát az eredetiség és véleményem szerint a jelenkori társadalmi problémák ismerete, azok valamilyen szintű megmutatása nagyobb részüktől eléggé távol áll. Én a magam részéről csupán divat-szerzőknek tartom az ilyen tollforgatókat, azért is, mert aki enynyire a gyors sikert hajhássza, annak az irodalom csupán egyféle ugródeszka, holnap talán politológiával, holnapután ciganológiával foglalkozik — mikor mi hoz többet a konyhára, mi hízeleg jobban a hiúságának. Értékelendő viszont a nyelv, mint eszköz megváltozott kezelése, ugyanakkor aggasztó a ponygola megfogalmazások, a rengeteg trágárság elfogadottá válása.

BÖLÖNI DOMOKOS: Az erdélyi magyar irodalom — ha tetszik, ha nem —: létezik, van. Része ugyan, sőt szerves része az egyetemesnek mondott magyar irodalomnak, de a harmadik évezred elején is sikerült megőriznie sajátosságát, jó értelemben vett transzilván voltát. Persze az erdélyi író mindvégig él a gyanúperrel, hogy őt a nagyobb testvér afféle szegény rokonként kezeli, lekezei, kiszorítja az örökségből — és ez a komplexusa nem is alaptalan. Ettől függetlenül végeredményben csak a művek „beszélnek” — utóéletük szempontjából szerzőik kiléte és hovávalósága kevésbé számít.

BALÁZS SÁNDOR: Erre az igényes kérdésre csak hosszabb tanulmányban tudnék válaszolni.

BARABÁS ISTVÁN: Elmentek a nagyok (Sütő András, Szabó Gyula, Lászlóffy Aladár, Fodor Sándor), maradt Kányádi Sándor, Szilágyi István, Kozma Mária — ők a mai erdélyi magyar irodalom. A többi még készülődik: „ki tudja, mi vár ránk?... — holnap milyen remekművekre ébredünk.

DEMETER ATTILA: Azt látom, hogy az erdélyi magyar irodalom a XXI. században magára talált, és olyan értékeket mutat fel, amelyek méltóan képviselik az erdélyi magyarságot. Az erdélyi irodalom oly módon része az egyetemes magyar irodalomnak, hogy nem kell senkinek az „árnyékában” állnia, és folyton az összehasonlításokkal küszködni.

III. KÖNYVTERJESZTÉS ERDÉLYBEN

13. A könyvesboltokban történő könyvterjesztésről

BEKE SÁNDOR: *Milyen tapasztalatai vannak az erdélyi könyvesboltokban történő könyvterjesztéssel kapcsolatosan az 1989 és 2000 közötti és a 2000 utáni években?*

BÖLÖNI DOMOKOS: A könyvterjesztés fogalma mára elavult. A könyvet már nem terjesztik, hanem terítik, mint a drogot, ha ügyesek a kereskedők. Márpedig annyira ügyesek, hogy a szerencsétlen szerző úgy jár, mint Hemingway öreg halásza: gazdag zsákmányának a pusztta csontvázával marad. A könyvpiac cápái a kiadók és a könyvkereskedők, mögöttük lapulnak a kormánytámogatás dzsungeljében a különböző alapítványok, és mindenik lefölozi a magáét. A kiábrándult, megkeseredett író vagy elhallgat, mint a diktatúrában, vagy ha már nagyon-nagyon nem bírja a nyomást — Magad uram, ha szolgád nincsen! —: céget, kiadót létesít, kiiktatva a kullancsokat, saját standján árulja műveit, családi vállalkozásban reklámozza termékeit — és családotól bukik végül jó nagyot.

P. BUZOGÁNY ÁRPÁD: Az utóbbi húsz esztendőben fokozatosan romlott a könyvterjesztés minősége. Egyrészt elárasztották a piacot az olcsó és innen-onnan másolt, ám hangzatos című könyvekkel, amelyeket jó pénzért megvásárolva az olvasónak szálnalmas véleménye alakul ki a jelenkori könyv-

kiadásról. Nagy hátrány, hogy a könyvüzletek száma fogy, ám ennek piaci okai vannak. Mégis a terjesztők nem szégyellik egyre nagyobb, 50-65%-os árréssel továbbadni egy könyvön.

JAKOBOVITS MIKLÓS: A legfontosabbnak tartanám az író-olvasó találkozókat (a könyvesboltokban is). Maradandóan megmaradt az emlékezetemben, mikor nagyon nehéz időkben, a Domokos Géza vezetésével Váradra jött egy csoportban Lászlóffy Aladár, Sütő András, Kányádi Sándor, Kántor Lajos. Élő beszélgetések folytak, vérbő és érző írókkal. Ezeknek a beszélgetéseknek az emléke 30-35 év múltán is maradandóan megmaradt az ember emlékezetében.

ALBERT-LŐRINCZ MÁRTON: A könyvterjesztés katasztrofális. Szinte azt is mondhatnánk, hogy magának ír az ember, magának ad ki könyvet, mert magának kell gondoskodnia arról, hogy a könyv eljusson az olvasóhoz. (Kivételesen a kiadók elvégzik ezt a munkát, magam nem tapasztaltam meg.) Érvényes a fenti megállapítás mind a szépírói, mind a szakmai művekre, legyen szó szerzői vagy támogatott finanszírozású könyvekről. A könyvterjesztésnek ma két módozata terjedt el: sarokról sarokra járkálsz könyveiddel egy-egy könyvbe-mutatóra, ahol eladsz, illetve beadod a könyvesboltokba, ha kell nekik. Első esetet vagy vállalod, vagy nem. Ha némely „könyváruda” (mintha dohányáruda) vállalja a terjesztést (5-6 példányonként), a szerzői munka értékét semmibe veszik, csak azért, hogy a kereskedőnek megérje foglalkozni vele, az eladhatóság reményében. A könyvesbolt minimum 30%-os forgalmi nyereséget kalkulál, de vannak, akik ennek dupláját, sőt. Amennyiben eladható a termék, a szerző jobbára az erkölcsi nyereséggel, a befektetett munkával, az ülő munka egészségkárosító hatásai-

val és a ráfizetéssel marad. És még nem is beszéltünk a globális adózás nyűgéről és pauperizáló effektusáról.

BARABÁS ISTVÁN: A jó könyv mindig gazdára talál, a gazda is a jó könyvre. Mégis, hiányzik egy központ, egyfajta őrtorony, amely értékítélet nélkül informáljon: hol, mi jelenik meg, miről szól, hol, milyen áron lehet hozzájutni?

BALÁZS SÁNDOR: A könyvterjesztésről általában, s ezen belül az Önök termékeinek bolti árusításáról igen rossz a véleményem. Vannak ugyan könyvesbolti rendezvények, könyvbemutatók — néha egymást érik, s így a „sok” a telítettség érzése miatt visszajára fordul —, hiányzik azonban a sajtóban az egyes művek kellő beharangozása, a figyelem felkeltése. A recenzió igen hasznos műfaj, de ezt sem használják ki kellő mértékben az újságjaink, lapjaink.

BEKE SÁNDOR: Balázs professzor úr megjegyzése, miszerint hiányzik a sajtóból a könyvek visszhangja, aligha valós — legalábbis ránk nézve. Ugyanis 1990-ben a *Székely Útkereső* megjelenésekor főszerkesztőként az volt a legelső és legfontosabb feladatom, hogy miután világra jött egy-egy lapszám, a külső munkatársaknak postázzam el a tiszteletpéldányokat, s ezzel egyidőben azonnal eljuttassam a létező romániai magyar napi- és hetilapoknak a frissen megjelent folyóiratot. Persze, magyarországi lapok és folyóiratok is szerepeltek a listámon. Így a folyóirat létezése alatt és után több sajtókiadvány írt a *Székely Útkereső*ről, sőt könyvkiadók lexikonokban, sajtótörténeti írásokban és tanulmányokban is méltatták tevékenységét. Megérdemlik, hogy közzé tegyem a — *Székely Útkereső* sajtóvisszhangjában is szereplő — lapok, folyóiratok, kiadók névsorát: *A*

Hét (Bukarest), *Bihari Napló* (Nagyvárad), *Custos Kiadó* (Marosvásárhely), *Családi Tükör* (Kolozsvár), *Encyclopaedia Hungarica, III.* (Calgary). Magyarságtudat Lexikon Alapítvány, 1996, *Erdélyi Gondolat Könyvkiadó Tájékoztató* (Székelyudvarhely), *Erdélyi Múzeum Egyesület* (Kolozsvár), *Erdélyi Napló* (Nagyvárad), *Fiatal Fórum* (Bukarest), *Hargita Népe* (Csíkszereda), *Háromszék* (Sepsiszentgyörgy), *Havi Magyar Fórum* (Budapest), *Helikon* (Kolozsvár), *Hétfalú* (Szecseleváros), *Honismeret* (Budapest), *Keresztény Szó* (Kolozsvár), *Korunk* (Kolozsvár), *Könyvtáros* (Budapest), *Könyvvilág* (Budapest), *Látó* (Marosvásárhely), *Magropress* (Kolozsvár), *Média* (Nagyvárad), *Művelődés* (Kolozsvár), *Népújság* (Marosvásárhely), *Nyugati Jelen* (Arad), *Nyugati Magyarság* (Montreal), *Polgármesteri Közlöny* (Székelyudvarhely), *Ring* (Budapest), *Romániai Magyar Ki Kicsoda 1997* (Nagyvárad), *Romániai Magyar Szó* (Bukarest), *Szabadság* (Kolozsvár), *Szövétnek* (Arad), *Teleki László Alapítvány* (Budapest), *Udvarhelyi Híradó* (Székelyudvarhely), *Új Magyar Irodalmi Lexikon, III.* (Akadémiai Kiadó, Budapest, 2000), *Unitárius Élet* (Budapest), *Valóság* (Bukarest).

Ugyanezt tettem kiadóigazgatóként is, miután megalapítottam és elindítottam a most 20. életévét ünneplő könyvkiadót. Megjelent könyveinket rendszerességgel postáztuk azoknak a lapoknak, folyóiratoknak, melyekkel már korábban, egy évvel azelőtt — a *Székely Útkereső*vel — vettük fel a kapcsolatot.

Az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó létezése óta (1991) számtalan erdélyi sajtótermék közölt recenziót, ismertetőt vagy kritikát friss könyvtermésünkről. Az újságírók, szerkesztők mondhatni rendszeresen jelentkeztek könyveink sajtóvisszhangjával. És miért ne valljam be: örültünk ezeknek a visszajelzéseknek,

örültünk, mert a „múló időben” nyoma volt a székelyföldi műhelyünkben létrejött szellemi termékeknek.

Az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó kiadványainak gazdag, szám szerint talán ezernél is jóval több sajtóvisszhangja, sajtóbeli visszajelzése, recenziója, kritikája, ismertetése, tudósítása, vagy szakmai hivatkozása van, ezért hálás is vagyok az 1991–2011 között megjelenő újságok, heti- és havi lapok, egyéb kiadványok szerkesztőinek.

Huszedik születésnapunk aligha lenne teljes, ha ennél a „kerekasztalnál” ne emlegetnénk fel mindazokat a kiadványokat, melyek az Erdélyi Gondolat Kiadó munkásságát népszerűsítették az idők folyamán.

Íme a hazai lista: *A Hét, A Kriza János Néprajzi Társaság Értesítője, Acta Siculica, Anyanyelvápolók Erdélyi Szövetsége Értesítője, Árkád, Bekecsalja, Besztercei Híradó, Bihari Napló, Csíki Hírlap, Erdélyi Gondolat Könyvkiadó Tájékoztató, Erdélyi Könyvkereső, Erdélyi Magyar Könyvklub, Erdélyi Múzeum, Erdélyi Művészet, Erdélyi Napló, Erdélyi Riport, Erdélyi Toll, Erdélyi Tudományos Füzetek, Erdőszentgyörgyi Figyelő, Gyergyói Kisújság, Harangszó, Hargita Népe, Háromszék, Hazanéző, Helikon, Hepeshupa, Heti Hirdető, Heti Új Szó, Hírhordó, Ifi Fórum, Irodalmi Jelen, Juventus, Kedd, Keresztény Szó, Kisváros, Korunk, Könyvesház, Könyvjelző, Közgazdász Fórum, Közoktatás, Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve, Krónika, Kulturális Figyelő, Látó, Múzsza (a Népiújság melléklete), Művelődés, Nagykároly és Vidéke, Népiújság, Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények, Nyugati Jelen, Orient Expressz, Örökségünk, Polgári Élet, Polgármesteri Közlöny, Reggeli Újság, Romániai Magyar Szó, Szabad Szombat (az Új Magyar Szó melléklete), Szabadság, Szatmári Friss Újság, Székely Hírmondó, Székely Tavasz, Székely Útkereső, Székelyföld, Szövétnek, Udvarhelyi Híradó, Udvarhelyi Híradó*

Kalendárium, Udvarhelyszék, Új Idő, Új Magyar Szó, Várad, Városházi Hírlap, Vásárhelyi Hírlap, Vasárnap, valamint az Erdélyi Magyar Műszaki Tudományos Társaság, az Erdélyi Múzeum Egyesület, a Havas, Komp-Press, Kriterion, Mentor, Pro-Print, Scientia, Székely Útkereső Kiadványok és az Udvarhelyszék Kulturális Egyesület kiadók egyes könyvei.

És Magyarországon: *Acta Ethnographica Hungarica, AETAS, Bárka, Beszélő, Botanikai Közlemények, Édes Anyanyelvünk, Élet és Irodalom, Ethnographia, Forrás, Hírlevél* (Kiskunfélegyháza), *Hitel, Honismeret, Kortárs, Könyvhét, Könyvvilág, Közös Út, L'Harmattan, Magyar Fórum, Magyar Lettre, Magyar Nemzet, Magyar Nyelv, Magyar Tudomány, Napút, Nemzetközi Magyar-ságtudományi Társaság Hungarológiai Értesítője, Nyelvünk és Kultúránk, Onomastica Uralica* (Debrecen—Helsinki), *Oros-házi Harangszó, Partium, Reformátusok Lapja, Szabadi Szó, Székely Kör, Új Könyvpiac, Új Magyarország, Visegrádi Hírek*, valamint a Bárczi Füzetek, a Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszéke, a Könyvtári Intézet, a Magyar Nyelvtudományi Társaság, az Európai Összehasonlító Kisebbségkutatások Közalapítvány, a Nemzetközi Magyar-ságtudományi Társaság, a Néprajzi Múzeum egyes kiadványai és az Akadémiai, Kiss József, Lilium Aurum, Lucidus, Masszi, Tinta és Typografia könyvkiadók egyes könyvei.

A nem romániai és nem magyarországi kiadványok: *Acta Historica Hungarica Turiciensia* (Svájc), *Nyugati Magyarság* (Kanada), *Tautosakos darbai* (Litvánia), *Transsylvania* (USA), *University of Natural Resource Management and Applied Life Sciences* (Ausztria), *VMF Hírlevél* (a Vajdasági Magyar Folklor-központ tagsági értesítője).

Kiadványaink szakdolgozatok, államvizsga dolgozatok és doktori értekezések könyvészetében szerepelnek (Kodolányi Já-

nos Főiskola — Székesfehérvár, Debreceni Egyetem, Eötvös Loránd Tudományegyetem — Budapest, Liszt Ferenc Zene-művészeti Egyetem — Budapest, Pécsi Tudományegyetem).

Szellemi műhelyünkben 2009-ben létrejött *Erdélyi Toll* folyóiratunk bemutatását, időközönkénti recenzálását az alábbi sajtókiadványok tették meg: *Bányavidéki Új Szó*, *Besztercei Híradó*, *Erdőszentgyörgyi Figyelő*, *Gyergyói Kisújság*, *Háromszék*, *Heti Új Szó*, *Könyvkiadói Tájékoztató*, *Krónika*, *Népújság*, *Nyugati Jelen*, *Polgári Élet*, *Szabadság*, *Új Könyvpiac*, *Vásárhelyi Hírlap*, *Vasárnap*.

BRAUCH MAGDA: Jelen kérdésre és a többi, hátra maradt 14., 15., és 16. kérdésre egyszerre válaszolok. Az erdélyi könyvesboltok — magam inkább a két aradi, magyar könyvet forgalmazó boltról tudok érdemben nyilatkozni — semmiképpen sem nyújtanak elegendő lehetőséget a könyvterjesztésre. (Sokszor beszélgetek erről mindkét eladóval.) A vásárlók zöme a magyarországi bulvársajtó termékeiért látogatja a könyvesboltokat, amelyek ebből a forrásból — és nem a könyveladásból — tartják fenn magukat, ideig-óráig. Jóllehet e két könyváruda a város magyar értelmiségének amolyan találkozóhelyévé vált — ami öröndetes tény —, könyvet csak kevesen és azok is ritkán vásárolnak. Ennek két oka van: anyagi (az ide látogatók zöme nyugdíjas, akiknek van idejük itt „kaszinózni”, de az anyagi lehetőségeik korlátozottak) és az a természetes körülmény, hogy a kínált könyvek jelentős részével már rendelkeznek házi könyvtárukban, vagy ha nem, akkor a megyei könyvtárat látogatják szorgalmasan. Következésképpen a könyvnek a könyvesboltban történő forgalmazása semmiképpen sem elegendő a művek népszerűsítésére és eladására. Itt visszatérek a

2012-es novemberi Marosvásárhelyi Nemzetközi Könyvvásár tapasztalataira. Ha minden nagyobb erdélyi városban, még azokban is, ahol a magyarság szórványban él, rendeznének hasonló akciókat, az nemcsak összegyűjtené a város, sőt az egész megye magyar értelmiségét, hanem valószínű, hogy senki sem menne el innen üres kézzel. Növelni kellene a könyvbemutatók számát is (ezúttal a valódi értékekre gondolok), mert ezek fölkeltek az olvasók érdeklődését, akik ilyen alkalmakkor kinyitják a pénztárcájukat is. Úgy tapasztaltam, hogy ez a leghatásosabb út az olvasó felé.

DEMETER ATTILA: A könyvterjesztéssel kapcsolatosan nincs különösebb tapasztalatom, de a folyóiratok (és főként az igényesebb folyóiratok, hetilapok) esetében van valamennyi, és elmondhatom, könyörtelen a harc, egyszerűen lehetetlen évekre előre tervezni, göröngyös és bizonytalan az élet.

MÁLNÁSI FERENC: A kolozsvári könyvterjesztőkről tudok beszámolni röviden. 1989 után egy új könyveket is áruló antikvárium mellé három új könyvesbolt is nyílt, ahol az itteni kiadású könyvek mellett magyarországi könyveket is árulnak.

SIPOS ERZSÉBET: Ami a könyvterjesztést illeti, nos, az igen csak betegeskedik. Kívülállónak nehéz elemezgetni ennek az okát, de minden bizonnyal az igen szerteágazó. Közülük való az elektronikus média térhódítása, a kapcsolatteremtés (kiadók és könyvesboltok között) gyenge lánc, az önkéntes terjesztők hiánya, az olvasók számának apadása, nem utolsósorban a lakosság elszegényedése okozza a legtöbb bajt. Orvoslására főleg az anyanyelvi iskolák, az érdekvédelmi szervezetek és a civil szervezetek vállalkozhatnak. Szerintem ők építhetik ki a legrövidebb utat az olvasók felé.

14. Bolti forgalmazás = biztos megmaradás?

BEKE SÁNDOR: *Tapasztalata szerint a könyv boltban történő forgalmazása jelenthet-e kizárólagos lehetőséget a megmaradásért küzdő könyvkiadóknak, vagy magának a napvilágot látott műnek?*

P. BUZOGÁNY ÁRPÁD: Egyértelműen nem.

BALÁZS SÁNDOR: Ez húsbavágó, hiszen arra kérdez rá, vajon a könyvek bolti árusítása *kizárólagos* lehetőséget jelent-e a könyvkiadóknak a megmaradásért folytatott küzdelemben. Szerintem nagy baj van akkor, ha a megmaradás ügye a *végponton*, az üzleti árusításon dől el. Ez sokkal ezelőtti probléma. Kezdődik mindenekelőtt azzal, hogy a kiadók rendelkezzenek-e kellő anyagi fedezettel a könyvek megjelentetéséhez. Ez szerintem előbbre valóbb még annál is, hogy legyenek magas színvonalon megírt kéziratok. Szent meggyőződésesem ugyanis, hogy Erdélyben nagyobb „mennyeiségben” élnek kitűnő magyar írók, mint a könyvkiadáshoz szükséges „valuta mennyisége”. A könyvüzleti eladási dilemmától tehát visszafelé kell lapozni, egészen addig, hogy a könyvnyomtatásra vállalkozó közösségek milyen pénzalappal rendelkeznek, s hogyan lehetne bővíteni ezt. S miként a vízbe fulladástól megóv a mentőöv, akként a könyvkiadásban ott van egy ehhez hasonló kerek alakzatú valami, amelynek a közepébe be van írva: *Communitas Alapítvány*. Meglep, hogy az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó kiadványain nem látom ezt a mentőövszerű emblémát. Egyszóval: főleg az alapítványi pályázatoktól lehetne várni a túlélést, s csak azután kellene (15.) azt feszegetni, hogy a könyvterjesztők milyen hozzáértéssel futtatják a könyveket. Ezeket ugyanis előbb megírni

(ez talán kevésbé problematikus, hiszen hány értelmiségink íróasztalfiókjában lapulnak értékes kéziratok), majd meg kell szerezni az anyagi eszközöket a kinyomtatásukra, s csak ezután jöhetnek az eléggé nagy gondok a terjesztésben. De visszaulva a fentebb kiemelt szóra: nos, *kizárólag* a bolti árusításból aligha lehet remélni a megmaradást.

BÖLÖNI DOMOKOS: A könyvek máris kiszorultak a boltokból, Marosvásárhelyen egymás után szűntek meg az ilyen vállalkozások. Baráti vagy egyéb kapcsolatok alapján iskolákba, templomokba viszik könyveiket a kis kiadók, így próbálnak talpon maradni. A nagy kiadók saját hálózattal rendelkeznek, és mindenféle támogatással biztosítják fennmaradásukat. Lehet, hogy országos üggyé válik, a mindenkori kormányok gondja lesz megint a könyvellátás, és akkor ismét állami biznisszé dagad, csakúgy, mint a tankönyvkiadás és -eladás, amely (tisztelet a kivételnek!) jobbra máris a tehetségtelen, de jó kapcsolatokkal rendelkező, ügyesen forgolódó pedahiénák dús vadászterülete.

BEKE SÁNDOR: Bölöni Domokos válaszának első mondatát az alábbi észrevételekkel, gondolatokkal toldanám meg. Jelen pillanatban Erdélyben nem létezik egy olyan magyar könyvterjesztő bolt/hálózat, mely objektív módon kezelné a romániai magyar könyvkiadók által kiadott könyvtermést. Vagyis azt, hogy a sajtó, az irodalomkritika, az erdélyi értelmiségi elit, a széles olvasóréteg által is pontosan követhetően könyvespolcra helyezze és terjessze a megjelent könyveket. Egy ilyen könyvterjesztői hálózatra, mely még most is működik, volt már példa, a csíkszeredai központú, s Erdély többi városaiban is elismert és jól működő Corvina könyvterjesztő. Azonban az ilyen

és hasonló könyvterjesztők jól megszervezett hálózatát az alkalmazottaikból kiválók — külön könyvesboltot alapítva — felaprózhatják.

Ez a jelenség jól ismert a mindennemű terméket találó „bolti” világban: a kiépített hálózatot vagy a saját alkalmazottak tehetik tönkre vagy a szemfüles szomszéd boltos lesi le lépésről lépésre, termékről termékre. Itt, a termékmegteremtő, -létrehozó mozzanat után, amikor az áru készen van, és eladásra kerül, a kereskedői világ legaljasabb íratlan törvényei érvényesülhetnek. Itt nem számít a végzettség, a tudás, az olvasottság, az alkotói teremtő munka, a késedelem nélkül lépésről lépésre befizetett illetékek, adók, ebben a kereskedői világban a félanalfabétáktól a pár osztályosokig, a pár osztályosoktól a két egyetemet végzettekig mindenki egyforma, ezért tettük/tesszük fel nap mind nap számtalanszor ezt a kérdést: ebben a „piaci” világban van-e törvény, van-e ember, van-e Isten? S hogy az egészséges konkurencia jóhiszemű emberi törvényein túl, van-e olyan része az üzletnek, a piacnak, mely valamilyen határt ismer?

Több helyt — butik-bazár-vásárokon — az áru eredetét igazoló számlák nélküli termékek, az egészségügyi engedélyek nélkül forgalmazott élelmiszerek kimondottan piaci világához hasonló a könyv terjesztése is. Számít, hogy ki kihez tartozik, ki merre tart, ki kinek a barátja, ki kinek az ismerőse? Például eszerint kerekedik majd ki az üzlet is: a könyvpénz támogatásban részesült tanárt hova, melyik könyvesbolthoz irányítják vásárolni?

Hogy melyik könyv megy a legjobban? Hamar kiderül: ebben az esetben a pénzhajhász rivális hasonló színű és témájú könyvvel zavarja meg a már befutott könyvcímet. Itt már nem az ismertebb erdélyi kiadóinkra gondolok, hanem azokra, akik e kiadóknak a munkáját egyéb meggondolásból vagy/és anyagi

haszonért hivatottak megzavarni. Mindegy, hogy milyen a szerkesztése az ilyen amatőrök által megjelentetett kiadványnak, az is mindegy, hogy mennyire olvasható a szöveg, hogy soronként vagy kétsoronként, legjobb esetben bekezdésenként hemzsegnék benne a mondszerkesztési vagy helyesírási hibák. Az is mindegy, hogy sok esetben se a szerkesztő, se a lektor nincs feltüntetve. A könyvszakma minimális törvényeit be nem tartva lepik el az erdélyi magyar könyvpiacot is a förtelmes, igénytelen kiadványok. A lényeg az, hogy a hazai vagy a határon túli televízióban reklámozott könyvhöz, vagy a szájhagyomány útján megvásárlásra javasolt kiadványhoz hasonlítson a „remekmű”, s így tévessze meg a naiv, könnyen félrevezethető könyvbarátot.

A figyelmetlen olvasók másik hibája az, hogy kényelmükben még arra sem képesek, hogy az egymás mellett létrejött boltok ugyanazon termékeinek megnézzék az árát, s csak azután vásároljanak, mert az egyiknél egy áron, a másiknál akár 30%-nál drágábban vásárolja meg a könyvet. De addig jó, amíg nem számít, hogy mennyibe kerül a kiadvány, mert a magyar embernek akkor bizony „jól telik az esztendeje”, élete: a médiában hangoztatott és a való világban sokak által tapasztalt gazdasági válság csak amolyan népi tréfás szóbeszéd neki. Bár így lenne!

BARABÁS ISTVÁN: A bolt nem lehet kizárólagos terjesztő és szerencsére nem is az. Postai rendeléssel, piacokon, mozgó standokon, egyházi intézményekben is árusítanak könyvet, a kiadók üzletelőinek találékonyságától függ, hogy termésük milyen utakon jut el a fogyasztóhoz.

CSIRE GABRIELLA: Szerintem könyvvásárok, kulturális rendezvények és nem utolsó sorban író-olvasó találkozók nyúj-

tanak leginkább alkalmat a hatékonyabb könyvterjesztésre. A gyermek- és ifjúsági irodalom, természetesen, kelendőbb, mint például egy szociográfiai tanulmánykötet vagy néprajzi monográfia. De már ezen a téren is zsugorodik a kereslet, a kínálat viszont (örvendetesen) nő. Az okok jól ismertek: az anyagi romlás meg a tévé, videó és világháló elvonó hatása. Hiszen a gyermekhonlapok bőven kínálnak mesét, játékot, rajzfilmet, „mi szem-szájnak ingere”. S ha belegondolunk abba, hogy kiskorú gyermekének a szülő a kínálatból kiválaszthat akár egy tündérmesét vagy tréfás mesét, helyben kinyomtathatja, és máris kezében tartja a felolvasásra kínálkozó esti mesét, elbizonytalanodunk. Az olcsó áron forgalmazott videokazetták pedig a klasszikus gyermek- és ifjúsági irodalom legnépszerűbb alkotásait is hozzáférhetővé teszik, s ezzel ki is ütik a jóval drágább meséskönyveket.

Vigasz-e, vagy önámítás, de — bár erős a konkurencia — sose lehet elfelejteni, hogy még Grimm és Andersen is volt valamikor „kortárs író”, aki könyvkiadót keresett.

MÁLNÁSI FERENC: A kínálat kielégítő. Mint kolozsvári lakos állítom: egyes kolozsvári könyvesboltokban előre megrendelt könyveket is be lehet szerezni.

DEMETER ATTILA: A könyv boltban történő forgalmazása ma már nem jelenthet kizárólagos lehetőséget a megmaradásáért küzdő könyvkiadónak, mert a magaskultúra hívei egyre kevesebben vannak. Ezért iskolákban, standok révén is kell terjeszteni, akár más eszközökkel is, és egyre több terjesztési módozatot ki kell találni (és ki kell próbálni).

15. A könyvterjesztő kiadót és terméket futtató szerepköre

BEKE SÁNDOR: *Véleménye szerint a könyvterjesztők mennyire befolyásolhatják egy-egy kötet, könyvkiadó vagy szellemi műhely „futtatását”?*

BÖLÖNI DOMOKOS: A könyvterjesztők csak akkor játszanak szerepet egy-egy könyv felfuttatásában, ha legalább akkorkák, mint a budapesti Alexandra. Erdélyben azt látjuk, hogy egymást érik a könyvbemutatók, megjelenik nagyjából ugyanaz a „törzsközönség”, többnyire nyugdíjasok, akik azért jönnek, hogy ha már nem tudják megvenni, legalább ismerjék meg a szerzőt és művét, aztán rokonok, barátok, ismerősök, hivatalos meghívottak... Lezajlik a „buli”, dedikálás, koccintgatás, végül megkérdezem a szerzőtől, hogy ugyanbizony hány kötetet adott el, és megsavanyodik a szájában a nemes ital. A novemberi könyvvásáron az egyik legnevesebb irodalomtörténészt is odaültette dedikálni büszke kiadója. Ott ücsörgött a jobb sorsra érdemes tudományos személyiség, elárvultan. Egyetlen kötetet sem vásároltak, így nem is dedikált senkinek.

P. BUZOGÁNY ÁRPÁD: Nem tudom ezt megítélni, nincsenek mélyre ható ismereteim erről.

MÁLNÁSI FERENC: A bolti forgalmazás mellett különböző alkalmakkor felállított ideiglenes standokon is kínálhatók a könyvek, az egyetemen, az iskolákban...

BARABÁS ISTVÁN: A könyvterjesztőnek módjában áll futtatni a kiadót, ha van, mit futtatnia. Ilyen vonatkozásban a könyvtárosok szerepéről sajnos kevés szó esik nálunk, pedig nagymértékben függ tőlük, hogy egy-egy új könyv sikert arasson, vagy a feledés homályába merüljön.

DEMETER ATTILA: A könyvterjesztők érezhetően befolyásolhatják a könyvek, könyvkiadók vagy szellemi műhelyek futtatását. Elsősorban a lelemény és a kitartás a fontos, de nagy szerepet játszik az olvasók válasza is az adott időszakban (a kiadott művek időszerűsége), egyszóval az adott művek fogadtatása, nem utolsó sorban pedig a művek népszerűsítési foka.

16. A legrövidebb útról — az olvasó felé

BEKE SÁNDOR: *Ön szerint melyik az erdélyi magyar könyv legrövidebb és leghatásosabb útja az olvasó felé?*

JAKOBOVITS MIKLÓS: Elsődlegesnek érezném az emberi közvetlen kontaktusok élő sugárzását, mert ez visz igazán közel a művészet, az irodalom művészi lényegéhez.

BALÁZS SÁNDOR: A fentiekből aforisztikus rövideggel ki lehet hámozni, mi szerintem az erdélyi magyar könyv legrövidebb útja az olvasóhoz: 1. állomás: A szerző megírja a kéziratot, bár amikor a billentyűket pötyögtetni kezdi, még nem tudhatja, vajon ebből valóban könyv lesz-e; 2. állomás: A kiadóhoz eljuttatott szöveget megpályáztatja a szerkesztőség (feltéve, ha maga a vállalkozás nem rendelkezik megfelelő mennyiségű tőkével); 3. állomás: A kapott segítségből (amennyiben elegendő, ha nem, akkor más, talán saját hozzájárulással) kifizeti a költségeket, a szerkesztőktől, korrektoroktól a nyomdászokig; 4. állomás: Megindul a mű körüli zajcsapás, a reklámozás; 5. állomás: A könyvek a teherszállítás közlekedési szabályait betartó gépkocsikon eljutnak a boltokba; 6. állomás: Itt kerül most már tapinthatóan közvetlen kapcsolatba a könyv a vevővel, s ha a kötet (persze az előzetes behangozás nyomán is) megnyeri az olvasó tetszését, innen már egyenes az út az éjjelszekerény olvasólámpája alá. Ki ne tudná, hogy ezen a pofonegyszerű pályán kerül a könyv a fogyasztóhoz? Egyvalami, ami talán többletfigyelmet érdemel: ez a szimplának tűnő vonal egymásba fonódó láncszemekből áll, ha közülük bármelyik meggyengül, az magának a láncolatnak meghibásodásához vezet.

BÖLÖNI DOMOKOS: Az erdélyi magyar könyv legrövidebb és leghatásosabb útja az olvasó felé az, amelyet magam is választottam, amíg jutott rá pénzem. A laptól, melynél dolgoztam, évente kaptam némi juttatást, nyereségrészesedést (ez még a nagy krízis beállta előtt volt így). Az összeg egy része a családot illette, a másik résszel megkerestem szövegszerkesztő barátomat, az meg maszek kiadó cimboráját, aztán hármásban kihoztunk egy-egy könyvet, és a példányokat eljuttattam olyan személyekhez, akiről tudom, hogy elolvassák, egyikük-másikuk még talán ír is róluk. A többivel néha kiruccantam kisvárosokba, nagyközségekbe, és találkozókön kínáltam eladásra. Az eladásból többnyire ajándékozás lett, úgyhogy egyetlen fillér hasznom sem származott a „vállalkozásból”. Az alacsony példányszám és a nem túl igényes kivitelezés ellenére viszont a könyv eljutott ahhoz a szűkebb „célközönséghez”, amelynek tulajdonképpen írok.

Ez persze nem igazán járható út — csak szomorúságos alkalmi változata a boldog emlékezetű Szilágyi Domokos ama mondásának, amely szerint két ember közt a legrövidebb út az egyenes beszéd.

P. BUZOGÁNY ÁRPÁD: Semmiképpen sem az, hogy a kiadónak saját terjesztői hálózatot kell kiépíteni. Talán egyszer ismét lesz országos könyvterjesztő hálózat ebben a furcsa országban. Az alkalmi (falu- és városnapok, fesztiválok stb.) könyveladás azért nem megoldás, mert a tömeg ilyen alkalmakkor a sör helyett úgysem vesz könyvet. Aki célzatosan keres, az vagy a világhálón való keresgélésnél köt ki, vagy jobb esetben (városon) könyvtárból kölcsönzi ki azt, amit szeretne elolvasni.

Másrészt a kritika is nagyot mulaszt, amikor nemhogy feladatát betöltené, vagyis az újonnan megjelentetett irodalmi, tu-

dományos stb. munkákat értékelné, bírálná, és a lapokban az olvasóval ismertetné, hanem éppen elhallgat művet, de nem bocsánatos dolog, hogy szerzőket is. Olvasóként, szerkesztőként, tollforgatók ismerőseként azt is tudom, hogy ezt néha felülről súgják, tehát a sajtó függetlenségén is erőszakot tesznek néha... Lelke rajta, aki az ilyet megírja, vagy aláírja. Alja újságíró, kritikus mindig volt és mindig lesz. Csak arra nem gondolkodik, hogy az esetek legalább egy részét megírják, valamikor nyilvánosságra is hozzák... Itt tartva, azt is tudva tudjuk, hogy közepszerű, illetve néha csapnivalóan rossz írásművekről ismerős, barát, lekötelezett újságíró, szerkesztő stb. dicshimnuszokat is zeng, és nem kerül, aki helyretenné a dolgokat. Ilyen „minta-irodalmat” pumpálnak lufivá, dicsőítenek végtelenségig, minden szerénység és realitás nélkül. A superlatívuszok már nem is elég kifejezőeszközök a nyaló újságíróknak, kritikusoknak, szerkesztőknek.

A recept a régi, hiszen elődeink már tudták: a szerző megírja munkáját, a kiadó akkor adja ki, ha értékesnek és maradandónak tartja, a kritikus ismertetőt, kritikát ír róla, a könyvkereskedő eljuttatja az olvasóhoz, hogy meg is lehessen vásárolni. Ha a láncban mindegyik szem nem torzult volna el már régen, akkor olvasó is jóval több lenne!

MÁLNÁSI FERENC: A könyvterjesztés nagyon fontos... Ma már a világhálón az egyes kiadók honlapja is elérhető, s egy-egy könyvterjesztéssel foglalkozó „könyvklub” is besegít a könyvek terjesztésébe, segítheti az olvasókat...

DEMETER ATTILA: Az erdélyi magyar könyv legrövidebb és leghatásosabb útja? A válasznak már az előbbiekből ki kell derülnie. Anélkül, hogy bármilyen receptet lehetne erre

adni: a kiadó folytassa, amit elkezdett, ugyanazzal a hittel és szeretettel, a terjesztők pedig ne ismerjenek fáradságot. Be kell vonni ebbe a „szellemi családba” az iskolákat, a tanárokat, a szülőket, művészeket és támogatókat, minden magyart, minden székelyt.

BARABÁS ISTVÁN: A könyv legrövidebb útja az olvasó felé annak tartalma, akár sziporkázó stílus nélkül is. Vásárló számára fontos az ár is. Lehet akármilyen remekmű, a pulton csak sóváran lapozgatunk benne, és visszatesszük azzal a reménnyel, hogy majd kölcsönkapjuk olvasásra. De azért a könyv ára is bonyolultabb kérdés, mint gondolnánk. Egy barátom feltűnően olcsón kínálta kiadványait, mert ideiglenesen nagylelkű támogatókra tett szert. Csodálkozott, hogy a vártnál mégis kevesebben vásárolnak. Érdeklődése csakhamar fényt derített a rejtélyre: az olvasók azért vonakodtak megvenni portékáját, mert úgy gondolták, „olcsó húsnak híg a leve”. Akkor pedig mi legyen a megoldás? Háttha a jelen beszélgetés választ ad a kérdésre...

BEKE SÁNDOR: Mindannyiuknak köszönöm ezt a beszélgetést! Meggyőződésem, hogy az elhangzott-leírt vélemények építő jelleggel lesznek-hatnak majd erre a szép, marandó és nehéz „mesterségre”, a könyvszakmára. Beszélgetésünk főleg a 20. születésnapját ünneplő Erdélyi Gondolat Könyvkiadót helyezi a figyelem középpontjába, de — a szakmára nézve — több általános kérdés is jelzi, hogy a kérdező és rajta keresztül az általa vezetett székelyudvarhelyi könyvkiadó tiszteletben tartja erdélyi „pályatársait”.

A beszélgetésben a megkérdezettek egy-két esetben hivatkoznak a szerzők erőltetett „futtatásáról”; a Parnasszus felé ve-

zető utat nem erőltető, nem forszírozó székelyudvarhelyi szellemi műhely ugyan szóban és csendben elítéli a halhatatlanság felé vezető úton az idő előtti „halhatatlanná” avatás és avattatás eszközeit, módozatait, az érdemtelenül előre toló, tuszkoltató (emberi) gesztusokat, és arra figyelmeztet, hogy ehelyett a magukat „irodalmi kánonnak” kinevezett „sátrak” s önjelölt figuránsai inkább a közös székely és/vagy erdélyi szellemi ösvények, s utak járhatóságát tegyék lehetővé az erdélyi magyar fiatal vagy a belefáradt, elűzött alkotók előtt.

Ennek a beszélgetésnek egyetlen célja, üzenete van: az eredményfeltárás és -értékelés ünnepi vagy időnkénti szükség-szerűsége, az elkötelezett örökségmentés további lehetőségeinek a kifürkészése és követése, s az anyanyelv bűvös és megtartó erejében a maradandóság, s az érték tudatának értelmét hitszerűen tolmácsoló bizalomkeltés a 21. század elejének erdélyi magyar írójában, szerkesztőjében, olvasójában és minden értelmiségijében.

ERDÉLYI GONDOLAT KÖNYVKIADÓ

A könyv szerkesztője: BEKE SÁNDOR

Nyomdai előkészítés:

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó

A szerkesztőség postacíme:

535600 Székelyudvarhely, Tamási Áron u. 87

Telefon/fax: 00-40-266-212703

E-mail: egk@freemail.hu; egondolat@yahoo.com

ISBN 978–606–534–058–9

www.erdelyigondolat.ro

Készült az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó Nyomdájában,

Székelyudvarhelyen

Felelős vezető Beke Sándor igazgató

Az
ÍRÓK ÉS MŰVEK
sorozatban megjelent

